



Metsäsektorin suhdannekatsaus 2011–2012

Toimittajat

Riitta Hänninen
Yrjö Sevola

Tekninen toimitus

Sari Elomaa (taitto, kuvat)
Jouni Hyvärinen (kansi)

Tilastolaskenta

Jarmo Mikkola

Tilaukset

Tilaushinta 35 €
Julkaistaan lokakuun loppupuolella
www.metla.fi/julkaisut/suhdannekatsaus/

Tiedustelut

Raija Lahtinen
Metsäntutkimuslaitos
PL 18, 01301 Vantaa
Puh. 040 801 5443
Sähköposti: raija.lahtinen@metla.fi

ISBN 978-951-40-2319-4 (nid.)
ISBN 978-951-40-2320-0 (PDF)
ISSN 1796-0053

Lokakuu 2011

Vammalan Kirjapaino Oy
Vammala 2011

Metsäntutkimuslaitos
Vantaan toimipaikka

Kirjoittajat

Suhdanne-ennuste

Riitta Hänninen, MMT, tutkija
Jussi Leppänen, MMM, tutkija
Antti Mutanen, MMM, tutkija
Yrjö Sevola, MML, erikoistutkija
Esa Uotila, MMM, tutkija
Kari Valtonen, MMM, tutkija
Jari Viitanen, YTT, tutkija
Sinikka Västilä, MMM, tutkija

Erityisartikkelit ja ikkunat

Perttu Anttila, MMT, tutkija
Pekka Hyvönen, MMT, tutkija
Katri Korhonen, MMM, tutkija
Pii Kurki, YTM, avustava tutkija
Jukka Malinen, MMT, tutkija
Pekka Ollonqvist, KTT, professori

etunimi.sukunimi@metla.fi

Sisällys

Yhteenveto <i>Riitta Hänninen ja Jari Viitanen</i>	4
Kansainvälinen ja kotimainen suhdannekehitys	9
1.1 Kansainvälinen talous <i>Jari Viitanen</i>	9
1.2 Kotimaan talous <i>Jari Viitanen</i>	15
Metsäteollisuus	17
2.1 Saha- ja vaneriteollisuuden vienti ja tuotanto <i>Riitta Hänninen</i>	17
2.2 Massa- ja paperiteollisuuden vienti ja tuotanto <i>Kari Valtonen</i>	21
2.3 Metsäteollisuuden kustannukset ja kannattavuus <i>Antti Mutanen</i>	26
<i>Ikkuna: Metsäteollisuuden kustannusrakenne</i> <i>Antti Mutanen</i>	30
2.4 Metsäteollisuuden työllisyys <i>Sinikka Västilä</i>	33
Metsätalous	35
3.1 Puuvarojen käyttö <i>Yrjö Sevola</i>	35
3.2 Raakapuumarkkinat <i>Jussi Leppänen ja Esa Uotila</i>	37
<i>Ikkuna: Reaalisten vienti- ja kantohintaindeksien kehitys</i> <i>Pekka Ollonqvist</i>	40
3.3 Yksityismetsien investoinnit ja kannattavuus <i>Esa Uotila</i>	42
3.4 Metsätalouden työllisyys <i>Sinikka Västilä</i>	45
Erityisartikkelit	47
Tilakoko vaikuttaa puukauppapalveluiden tarpeeseen <i>Pekka Hyvönen ja Katri Korhonen</i>	47
Puuraaka-aineen hinnoittelutavalle on vaihtoehtoja <i>Jukka Malinen</i>	51
Energiapuumarkkinoiden tilastointia kehitetään <i>Piia Kurki, Antti Mutanen & Perttu Anttila</i> ..	54
Ennusteiden osuvuus 1994–2010	57



Yhteenveto

Suomen metsäteollisuuden vienti ja tuotanto kasvoivat alkuvuoden aikana reippaasti edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Kesän jälkeen kasvanut epävarmuus maailmantalouden ja erityisesti velkakriisissä painivan euroalueen lähitulevaisuudesta vaikuttavat kuitenkin loppuvuoden aikana myös metsäteollisuustuotteiden kysyntään. Tämä näkyy selvimmin sahatavaran viennin ja tuotannon kasvun hiljenemisenä sekä viennin yksikköhintojen nousun taittumisena. Vanerin ja kartongin kysyntä pysyy loppuvuoden aikana vielä melko hyvänä. Eri paperituotteiden kysyntöjen ennakoidaan loppuvuoden aikana myös hieman heikkenevän ja pitävän hintakehityksen maltillisena.

Vuonna 2011 sahatavaran tuotannon ennustetaan nousevan 9,6 miljoonaan kuutiometriin, kun taas paperin ja kartongin yhteenlaskettu tuotanto pysyy lähellä viime vuoden tasoa. Kotimaan markkinahakkuiden ennakoidaan nousevan 53 miljoonaan kuutiometriin tänä vuonna. Lisääntynyt puun kysyntä nostaa vuositasolla myös eri puutavaralajien hintoja muutamana prosentin viime vuodesta. Sekä puutuoteteollisuuden että massa- ja paperiteollisuuden kannattavuus on kohentunut alkuvuonna hyvän hintakehityksen ansiosta. Kantohintojen ja hakkuumäärien kasvu nostaa yksityismetsätalouden bruttokantorahatulot 1,5 miljardiin euroon.

Ensi vuoden alkupuolella maailmantalouden ongelmat pitävät metsäteollisuustuotteiden kysynnän heikkona, vaikka euroalueen finanssikriisi pysyttäisiin välttämään. Vasta vuoden loppupuolella odotetaan kysynnän piristyvän yleisen taloudellisen

tilanteen parantuessa. Vuonna 2012 rakentamisen kehityksen arvioidaan kuitenkin pysyvän Euroopassa heikkona, jolloin sahatavaran viennin ja tuotannon ennustetaan supistuvan hieman kuluvaan vuoteen verrattuna. Loppuvuodesta 2012 ennakoitu kysynnän kasvu puolestaan pitää paperin ja sellun tuotannon, viennin sekä viennin yksikköhinnat kuluvaan vuoden tasolla. Sen sijaan kartongin vienti ja yksikköhinnat nousevat hieman. Heikentynyt lopputuotteiden kysyntä näkyy myös raakapuun kysynnän ja markkinahakkuiden alenemisena kuluvaan vuoteen verrattuna. Vuoden keskihinta jää tukki- ja kuitupuulla hieman alle kuluvaan vuoden tason. Sekä puutuoteteollisuuden että massa- ja paperiteollisuuden kannattavuuslukujen odotetaan koko vuoden 2012 osalta pysyttelevän likimain kuluvaan vuoden tasolla. Yksityismetsätalouden kannattavuus sen sijaan hieman heikkenee.

Vientimarkkinoilla epävarmuus kasvaa

Epävarmuus euroalueen velkakriisin leviämisestä ja sen vaikutuksista sekä maailmantalouden kasvun hidastuminen varjostavat lopputuotteiden kysyntää Suomen metsäteollisuuden keskeisillä vientimarkkinoilla. Vuonna 2011 metsäteollisuuden vientiosuoksilla painotetun maailmantalouden kasvun arvioidaan hidastuvan hieman yli 2 prosenttiin ja päätyvän ensi vuonna noin 2,5 prosenttiin. Euroalueella kasvu hidastuu merkittävästi loppuvuoden aikana ja ensi

vuoden alkupuolella. Uuden taantumän puhkeaminen on kuitenkin mahdollista, jos velkakriisi laajenee koko alueen kattavaksi pankki- ja finanssikriisiksi. Mikäli finanssikriisi pystytään välttämään, euroalueen talous kasvaa tänä vuonna 1,5 prosenttia ja vuonna 2012 noin prosentin. Metsäteollisuuden tärkeistä vienti- ja kilpailijamaista Saksan ja Ruotsin talouksien ennakoitaan kasvavan nopeammin kuin euromaat keskimäärin, mutta kasvuvauhti hiljenee ensi vuonna myös näissä maissa. Britannian talous kasvaa vain noin prosentin tänä vuonna, mutta ensi vuonna kasvu on hieman tätä nopeampaa.

Yhdysvalloissa yksityisen kulutuksen kasvu pysyy vaisuna ja julkinen velka kasvaa leikkaustoimenpiteistä huolimatta. Hitaan kasvun jakson ennakoitaan kestävän aina pitkälle ensi vuoden puolelle. Vuonna 2011 Yhdysvaltojen talouden arvioidaan kasvavan noin 1,5 prosenttia ja ensi vuoden arviot vaihtelevat 1,6–2,5 prosentin välillä. Maailmatalouden kasvun moottoriksi nousee erityisesti Kiina, jonka nopea talouskasvu hidastuu vain hieman kuluvana ja tulevina vuosina. Japanin loppuvuonna elpyvä talous ei pysty paikkaamaan alkuvuoden maanjäristyksen, vahvan jenin ja maailmankaupan hiipumisen vaikutuksia, joten tänä vuonna Japanin talous ei kasva lainkaan. Sen sijaan ensi vuonna talouden ennakoitaan kasvavan 2–3 prosenttia. Myös Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän taloudet kasvavat ensi vuonna kuluvaan vuoteen nopeammin. Suomen talous seuraa euroalueen talouden muutoksia siten, että loppuvuonna 2011 kasvu hidastuu. Euron ennakoitu heikentyminen muihin keskeisiin valuuttoihin nähden parantaa loppuvuoden ja ensi vuoden aikana metsäteollisuuden viennin hintakilpailukykyä euroalueen ulkopuolella ja matala korkotaso auttaa investointeja. Ensi vuonna Suomen talouden ennakoitaan kasvavan 1–2 prosenttia, mikäli koko euroalue ei ajaudu finanssikriisiin myötä taantumään.

Puutuotteiden kysyntä heikkenee

Sahatavaran ja vanerin kysynnän kasvu Euroopassa lisäsi alkuvuonna 2011 Suomen vientimääriä. Sahatavaran vienti kasvoi myös Aasiaan, etenkin

Japaniin. Vanerin kysyntää Euroopassa vauhdittivat kuljetusteollisuuden ja kaupan kasvu. Molempien puutuotteiden viennin yksikköhinnat nousivat alkuvuonna, mutta sahatavaran hinnan nousu taittui jo keväällä. Kotimaassa omakotirakentamisen kasvu on lisännyt sahatavaran kulutusta.

Kesän jälkeen tapahtuneen talouskasvun hidastumisen arvioidaan Euroopassa ja kotimaassa alentavan asuinrakentamisen kasvua loppuvuonna 2011, mikä heikentää puutuotteiden kysyntää ja hintakehitystä. Vanerin kysyntää heikentää myös kuljetusteollisuuteen vaikuttava maailmankaupan kasvun hidastuminen. Vuositasolla sahatavaran tuotannon ja viennin ennustetaan kasvavan tänä vuonna 2 prosenttia, mutta koko vuotta koskevan viennin yksikköhinnan arvioidaan alenevan noin 2 prosenttia. Vanerin vienti kasvaa ja viennin keskihinta nousee alkuvuoden hyvän kehityksen ansiosta tänä vuonna noin 7 prosenttia.

Vuonna 2012 rakentamisen kasvun arvioidaan hidastuvan Euroopassa ja kotimaassa. Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän poliittisen tilanteen selkiytymättömyys ja Japanin jälleenrakentamisen jakautuminen useammalle vuodelle pitävät viennin kasvun näille alueille pienenä. Vaikka viennin kilpailukykyä hieman parantaa euron ennakoitu heikentyminen, vuonna 2012 sahatavaran tuotannon, viennin ja viennin yksikköhintojen ennustetaan alenevan noin pari prosenttia kuluvaan vuoteen verrattuna. Euroopan talouskasvun heikentyminen vähentää myös vanerin kysyntää. Suomen vanerin tuotannon, viennin ja viennin yksikköhinnan ennustetaan alenevan prosentteissa suunnilleen saman verran kuin sahatavaran.

Paperin kysyntä notkahtaa

Vuonna 2010 kasvuun lähtenyt paperi- ja kartonkituotteiden kysyntä on hiipunut tämän vuoden alkupuolella sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa. Tämän seurauksena Suomen paperin ja kartongin vientimäärät kääntyivät laskuun vuoden 2011 toisella vuosineljänneksellä. Kysynnän pysyessä pienenä myös loppuvuodesta Suomen paperin vienti- ja tuotantomäärien ennustetaan alenevan noin prosentin

vuonna 2011. Sen sijaan kartongin vienti- ja tuotantomäärät kasvavat 2 prosenttia maailmankaupan alkuvuonna tapahtuneen kasvun ansiosta. Sellun viennin ennustetaan kasvavan 5 ja tuotannon 2 prosenttia. Paperien ja kartonkituotteiden viennin keskihinnat ovat nousseet vielä kuluvan vuoden alkupuolella. Loppuvuonna hintojen nousun arvioidaan kuitenkin taittuvan, jolloin koko vuotta koskevan paperin viennin yksikköhinnan ennakoidaan tänä vuonna nousevan 5 ja kartongin 8 prosenttia viime vuoteen verrattuna.

Paperituotteiden kysynnän notkahduksen oletetaan jatkuvan vielä alkuvuonna 2012. Kun kysynnän odotetaan kääntyvän hitaaseen kasvuun vuoden toisella puoliskolla, Suomen paperin viennin ja tuotannon odotetaan päättyvän vuonna 2012 samoihin lukemiin kuin kuluvana vuonna. Kysynnän vaikeus pitää Euroopan paperi- ja kartonkituotteiden hintakehityksen maltillisena. Vuonna 2012 Suomen paperin keskivientihinnan ennustetaan nousevan noin prosentin, ja kartongin hinta nousee hieman enemmän.

Metsäteollisuuden kannattavuus kohentunut alkuvuonna

Metsäteollisuuden kannattavuus koheni huomattavasti vuonna 2010 puutuoteteollisuuden sekä massa- ja paperiteollisuuden vientimäärien ja -hintojen nousun myötä. Tämän vuoden alkupuolella hyvä kehitys jatkui puutuoteteollisuudessa sahatavaran ja vanerin vientimäärien ja viennin yksikköhintojen nousun ansiosta. Vaikka loppuvuoden heikentyvä kysyntä varjostaakin vientiä ja kotimaan tuotantoa, puutuoteteollisuuden kannattavuus jää viimevuotista paremmaksi. Myös massa- ja paperiteollisuuden lopputuotteiden kysynnän koheneminen ja viennin keskihintojen nousu ovat lisänneet toimialan kannattavuutta, jota on tukenut myös maltillinen kustannuskehitys. Talousnäkymien synkkenemisestä ja vientituotteiden hintojen nousun taitumisesta huolimatta massa- ja paperiteollisuuden kannattavuus koko vuoden 2011 osalta pysyy edellisvuotta korkeammalla.

Ensi vuonna talouskehityksen epävarmuus tärkeimmillä vientimarkkinoilla ja kotimaassa vaikuttaa nopeimmin sahatavaran ja vanerin kysyntään sekä hintatasoon. Myös paperien hintojen odotetaan alkuvuonna 2012 notkahtavan, joskin tuotekohtaiset erot ovat merkittäviä ja kysynnän osittain rakenteelliseen laskuun on pyritty vaikuttamaan kapasiteetin leikkauksilla. Sellun ja kartongin tuotannon kannattavuus säilynee edelleen korkealla. Raaka-aineiden, erityisesti raakapuun, hintakehityksen ennakoidaan olevan maltillista, mikä osaltaan tukee kannattavuutta. Sekä puutuoteteollisuuden että massa- ja paperiteollisuuden kannattavuuslukujen odotetaan koko vuoden 2012 osalta pysyttelevän likimain kuluvan vuoden tasolla.

Metsäteollisuuden ja -talouden työllisyys pysyy melko vakaana

Viime vuonna metsäteollisuuden työllisten kokonaismäärässä ei tapahtunut muutoksia. Puutuoteteollisuudessa tuotannon kasvu nosti työllisten määrää, mutta massa- ja paperiteollisuudessa työllisten määrä vielä aleni, vaikka tuotanto oli jo kääntynyt kasvuun. Yhteensä metsäteollisuus työllisti 46 400 henkilöä, josta puutuoteteollisuuden osuus oli 26 600 ja massa- ja paperiteollisuuden 19 800 henkilöä. Vuonna 2011 työllisten kokonaismäärää kasvattaa vähän kartongin ja etenkin sellun tuotannon kasvu lamavuoden 2009 pudotuksen jälkeen. Vuonna 2012 työllisten määrä laskee jo ilmoitetun Myllykosken tehtaan sulkemisen ja puutuoteteollisuuden tuotannon pienen supistumisen myötä.

Metsätalous työllisti 22 400 henkilöä vuonna 2010. Tammi–heinäkuun työvoimalukujen perusteella työllisten määrän arvioidaan olevan 22 000 vuonna 2011. Markkinahakkuiden supistuminen vuonna 2012 vähentänee myös metsätalouden työllisten määrää.

Puun hintatasossa ei suuria muutoksia

Sahateollisuuden loppuvuoden synkkenevät näkymät ja lisääntynyt epävarmuus lopputuotemarkkinoilla

ovat kääntäneet havutukkien hinnat laskuun kesän jälkeen. Sellun kysynnän ennakoidaan kuitenkin pysyvän korkealla tasolla, mikä pitää yllä kuitupuun kysyntää. Hyvän alkuvuoden ansiosta vuoden 2011 markkinahakkuiden määräksi ennustetaan 53 miljoonaa kuutiometriä, mikä on hieman enemmän kuin viime vuonna. Ainespuun ja hakkeen tuonnin ennustetaan kasvavan 7 prosenttia 12,3 miljoonaan kuutiometriin. Vuonna 2011 havutukkien kantohintojen vuosikeskiarvojen ennustetaan nousevan 3 prosenttia ja kuitupuun 2–5 prosenttia.

Ensi vuonna markkinahakkuut vähenevät 50 miljoonaan kuutiometriin, kun sahatavaran ja vanerin tuotanto alenee hieman. Hakkuuiden vähenemisen arvioidaan kohdistuvan yksityismetsiin. Tukkien kantohinnat laskevat hieman kuluvasta vuodesta sahatavaran ja vanerin heikentyneen hintakehityksen vuoksi. Kuitupuun hinnat pysyvät suunnilleen ennallaan, kun sellun ja paperin tuotantojen ennakoidaan pysyvän kuluvan vuoden tasolla. Energiapuun kysyntä säilyy hyvänä sekä kuluvana että ensi vuonna ja lämpö- ja voimalaitoksilla käytettyjen määrien ennustetaan jatkavan kasvuaan. Myös energiapuun laitos hinnat nousevat hieman.

Metsätaloudessa kantohintojen ja hakkuumäärien nousu parantaa liike tulosta

Metsätalouden liike tulos kasvaa vuonna 2011 viime vuoteen verrattuna. Kantohintojen ja hakkuumäärien nousu kasvattaa yksityismetsätalouden bruttokantorahatulot tänä vuonna 1,5 miljardiin euroon. Vuonna 2012 tulot alenevat 1,4 miljardiin euroon, kun kantohinnat ja hakkuumäärät hieman alenevat. Yksityismetsätalouden hehtaarikohtainen liike tulos nousee tänä vuonna 92 euroon hehtaarilta. Tulos on 4 prosenttia parempi kuin vuonna 2010, mutta jää 10 prosenttia pienemmäksi kuin 2000-luvun keskiarvo. Kantohintojen maltillinen nousu pitää puuntuotannon sijoitustuoton 7 prosentissa. Vuonna 2012 liike tulos painuu alle 90 euroon hehtaarilta ja kantohintojen pieni lasku pudottaa sijoitustuoton alle yhden prosentin. Puuntuotannon investoinnit nousevat vuoden 2010 notkahduksen jälkeen tänä

vuonna 215 miljoonaan euroon ja ensi vuonna 220 miljoonaan euroon. Metsänomistajien oma rahoitus ja työ kattavat investoinneista noin 70 prosenttia ja valtion tuet loppuosan.

Ennusteiden perusteet ja riskit

Metsäsektorin suhdannekatsauksessa tuotetaan tietoa koko metsäsektorin nykytilanteesta ja lähiajan näkymistä. Ennusteet perustuvat julkisiin tilastoihin, maailmantalouden kehitysennusteisiin, eri lähteistä saatavaan metsäsektorin markkinainformaatioon sekä Metlassa tehtäviin tutkimuksiin. Ennusteiden tekemisessä käytetään niin sanottua johdetun kysynnän periaatetta, jolloin kotimaan ja vientimarkkinoiden talouskehitysten vaihteluiden odotetaan heijastuvan kysynnän kautta metsäteollisuuden tuotantoon ja kotimaan puumarkkinoille. Myös metsäsektorin toimintaympäristön muutosten ja valtion taloudellisten ohjauskeinojen vaikutuksia on huomioitu ennusteita tehtäessä. Ennustettua huonompi talouskehitys alentaisi Suomen metsäteollisuuden vientihintoja, tuotantoa ja kannattavuutta verrattuna tässä esitettyihin ennusteisiin. Metsäteollisuudesta vaikutukset

Keskeiset ennustemuuttujat 2010–2012.*

Ennustemuuttujat	2010	2011e	2012e
	% -muutos		
Sahatavaran tuotanto	18	2	-2
Sahatavaran vienti	11	2	-2
Sahatavaran vientihinta	16	-2	-2
Paperin tuotanto	10	-1	0
Paperin vienti	11	-1	0
Paperin vientihinta	4	5	1
Markkinahakkuut	25	2	-6
Ainespuun tuonti	52	7	3
Tukkipuiden kantohinnat			
Mänty	17	3	-2
Kuusi	18	3	-2
Koivu	8	9	-1
Kuitupuiden kantohinnat			
Mänty	11	5	-1
Kuusi	1	2	-1
Koivu	15	3	-1

*hintamuutokset nimellisiä

leviäisivät puun kysynnän alentuessa myös raaka-puumarkkinoille, metsätalouden työllisyyteen ja yksityismetsätalouden kannattavuuteen. Tällöin Suomen metsäsektorin kehitys jäisi nyt esitettyjä ennusteita heikommaksi.

Käsitys maailmantalouden ja vientimarkkinoiden talouskehityksestä muodostetaan eri organisaatioiden (esimerkiksi OECD, IMF, ETLA) ennusteiden perusteella. Tämän katsauksen ennusteet perustuvat syys-lokakuun 2011 vaihteen tietoihin metsäsektorista ja ennusteisiin maailmantalouden kehityksestä vuosille 2011–2012. Metsäsektorin ennusteet vastaavat tutkijoiden käsitystä todennäköisimmästä kehityksestä. Ne ovat piste-ennusteita ja pohjautuvat vientimarkkinoiden kasvuennusteisiin sekä muihin taustaoletuksiin markkinoista.

Tällä hetkellä suurin riski esitettävien ennusteiden toteutumiselle on euroaluetta koskeva velkakriisi. Vaikka viimeisimmät tilastoluvut Suomesta ja euroalueelta ennakoivat jo taloudellisen kasvun lähes pysähtyneen ja yleisen luottamuksen heikentyneen, talousennusteita tekevien laitosten yleinen käsitys kuitenkin on edelleen, että talouden kasvu vain hidastuu merkittävästi loppuvuodesta ja alkaa hitaasti parantua ensi vuoden loppupuolella. Mikäli kriisi kuitenkin leviää koko euroalueen kattavaksi pankki- ja finanssikriisiksi, edessä on talouden taantuma, jota myöskään Suomi viennistä herkkänä taloutena ei voi välttää. Poliittinen päätöksentekokyky kriisin selvittämiseksi on hidasta ja myös Yhdysvaltojen talouden velka- ja kasvuongelmat näivettävät globaalia maailmantalouden kehitystä. Metsäsektorilla uhkakuvan toteutuminen alentaisi paperin ja sahatavaran kysyntää ja hintoja. Uhkana on myös, että taantumien jälkeen paperin kysyntä ei palaa entiselle tasolle ja Euroopan paperiteollisuutta jo nyt vaivaava ylikapasiteettiongelma vain suurenee. Taantumien toteutuminen johtaisi kaikkien tässä suhdannekatsauksessa esitettyjen ennusteiden tarkistamiseen alaspäin.



I Kansainvälinen ja kotimainen suhdannekehitys

I.1 Kansainvälinen talous

Suomen metsäteollisuuden vientimarkkinoiden lähitulevaisuutta varjostaa epävarmuus ja maailmantalouden kasvun uusi notkahdus. Metsäteollisuuden vientiosuuksilla painotettu maailmantalouden kasvu hidastuu tänä vuonna hieman yli 2 prosenttiin, mutta elpyy ensi vuonna noin 2,5 prosenttiin. Euroalueella kuluvan vuoden kasvu on noin 1,5 prosenttia ja vuonna 2012 noin prosentin. Mikäli velkakriisi kääntyy laajemmaksi finanssikriisiksi, uusi taantuma Euroopassa on myös mahdollinen. Saksan ja Ruotsin talouksien ennakoitaan kasvavan nopeammin kuin euromaat keskimäärin, mutta sekä loppu- että ensi vuonna talouskasvu on verikkaista. Britannian talous kasvaa vain noin prosentin tänä vuonna, mutta ensi vuonna kasvu on hieman tätä nopeampaa.

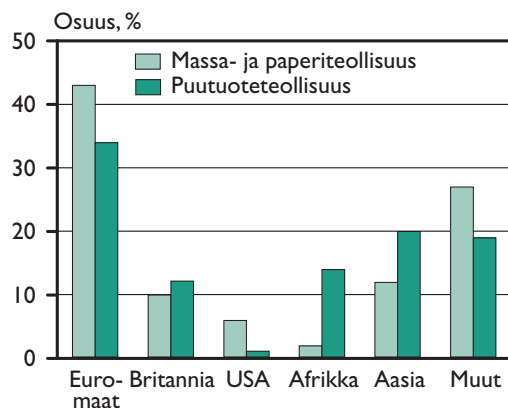
Yhdysvaltojen nousu taantumasta oli hetkellistä, sillä kesän aikana talouden kasvu on lähes pysähtynyt asuntomarkkinoiden pysyessä edelleen vaimeana, yksityisen kulutuksen kasvun pysyessä vaisuna ja julkisen velan kasvaessa leikkaustoimenpiteistä huolimatta. Hitaan kasvun jakson ennakoitaan kestävän aina pitkälle ensi vuoden puolelle. Vuonna 2011 Yhdysvaltojen talouden arvioidaan kasvavan noin 1,5 prosenttia ja ensi vuoden arviot vaihtelevat 1,6–2,5 prosentin välillä. Euroalueen ja Yhdysvaltojen velkaongelmien ja lähivuosien heikkojen kasvunäkymien vuoksi maailmantalouden moottoriksi ovat nousemassa kehittyvät valtiot ja erityisesti Kiina, jonka talouskasvu hidastuu vain hieman kulvana ja tulevana vuosina. Japanin loppuvuonna elpyvä talous

ei pysty paikkaamaan alkuvuoden maanjäristyksen ja maailmankaupan hiipumisen vaikutuksia. Tänä vuonna Japanin talous ei kasva lainkaan. Ensi vuonna talouden ennakoitaan kasvavan 2–3 prosenttia.

Metsäteollisuustuotteiden viennin arvo kasvoi lähes neljänneksen vuonna 2010

Suomen metsäteollisuustuotteiden viennin kokonaisarvo vuonna 2010 oli 10,7 miljardia euroa. Taantumavuoteen 2009 verrattuna kasvua oli 23 prosenttia. Kasvuun vaikuttivat keskeisten vientialueiden kysynnän paraneminen ja maailmankaupan hidas toipuminen taantumasta. Vientimäärien kasvun lisäksi kokonaisarvoa lisäsi myös sahatavaran sekä massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden viennin yksikköarvojen nousu. Karkeasti neljä viidesosaa vientituloista tuli massa- ja paperiteollisuuden tuotteista ja viidesosa puutuoteollisuuden tuotteista. Sahatavaran viennin arvo nousi 32 prosenttia, vannerin 21 prosenttia ja massa- ja paperiteollisuuden viennin arvo 23 prosenttia.

Viennin alueittainen kohdentuminen on viimeisten vuosien aikana pysynyt lähes ennallaan. Metsäteollisuustuotteiden tärkeimpänä markkina-alueena on edelleen euroalue ja siellä erityisesti Saksa, josta vuonna 2010 saatiin lähes viidennes koko metsäteollisuuden viennin arvosta. Sahatavarakaupassa myös Alankomaat, Britannia, Ranska, Japani sekä Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän valtiot ovat tärkeitä vientikohteita. Venäjä on noussut paperituotteiden



Suomen metsäteollisuuden viennin arvon jakautuminen 2010. Lähteet: Tullihallitus ja Metla

tärkeäksi kauppakumppaniksi. Huomionarvoista on myös, että vienti Kiinaan on kasvanut jo lähes yhtä suureksi kuin Japaniin viennin arvolla mitattuna.

Tässä luvussa tarkastellaan Suomen metsäteollisuuden keskeisten vientimarkkinoiden talouskehitystä. Alueittaisten ja maaitaisten bruttokansantuotteiden ennusteiden ohella investointien ja erityisesti rakentamisen ennusteiden perusteella voidaan ennakoida puutuoteteollisuuden viennin kehitystä. Yksityisen kulutuksen kasvuennusteiden perusteella voidaan ennakoida esimerkiksi pakkausmateriaalien, kartongin ja paperin kysyntää. Myös tärkeimpien kilpailijamaiden talouskehitykset sekä valuuttakurssien vaihtelut vaikuttavat metsäteollisuuden viennin kilpailukykyyn ja tuotannon kannattavuuteen.

Maailmantaloudessa epävarmuus lisääntyy

Vuosien 2008–2009 taantuman jälkeen maailmantalous kasvoi 4,4 prosenttia vuonna 2010. Kasvua vauhdittivat kysynnän ja maailmankaupan vahvistuminen sekä taantuman aikana tyhjiksi käyneiden varastojen täydennys. Myös kansalliset finanssipoliittiset elvytystoimet toimivat osittain piristysruiskeena. Kasvu jakautui kuitenkin alueittain epätasaisesti. Euroalueella taloudet elpyivät hitaasti ja kasvuprosentit olivat vielä melko alhaisia, kun taas Aasiassa

talouskasvu pysyi melko nopeana. Euroalueen sisäläkin kasvu oli voimakkaasti eriytynyttä.

Kuluvan vuoden keväällä maailmantalouden näkymät heikentyivät kuitenkin nopeasti. Jo alkuvuodesta Pohjois-Afrikassa ja Lähi-Idässä puhjenneet levottomuudet lisäsivät epävarmuutta erityisesti öljyn hintakehityksestä. Maaliskuussa Japanissa tapahtunut maanjäristys ja siitä koituneet tuhot lisäsivät edelleen epävarmuutta maailmantalouden elpymisen jatkumisesta. Euroopassa puolestaan velkariisi kärjistyi keväällä uudestaan, kun markkinat epäilivät myös Italian ja Espanjan kykyä selviytyä lainoistaan. Kreikalle myönnettävä toinen tukipaketti sekä siihen liittyvät lainatakuut ovat olleet Euroopassa poliittisen keskustelun aiheena ilman, että mitään merkittäviä ratkaisuja velkakriisiin olisi syyskuun loppuun mennessä löydetty. Syysä kohden on käynyt yhä ilmeisemmäksi, että Kreikka voi joutua velkasaneeraukseen, mikä saattaa heijastua nopeasti koko euroaluetta koettelevaksi finanssikriisiksi. Alkuvuoden tilastot osoittavat lisäksi, että Yhdysvaltojen elpyminen taantumasta on ollut odotettua hitaampaa. Heinäkuussa luottoluokituksen alentaminen sekä julkinen kiistely Yhdysvaltojen velkakaton nostosta sekoittivat finanssimarkkinoita entisestään. Kaikkien näiden epävarmuustekijöiden seurauksena pörssikurssit ovat laskeneet voimakkaasti ympäri maailman ja heikentäneet kuluttajien sekä yritysten luottamusta tulevaisuuteen.

Maailmantalouden kasvuksi Nordea ennakoi 3,2 prosenttia kuluvalle vuodelle ja 3,3 prosenttia vuodelle 2012. Ennusteita talouksien kasvuista on kuitenkin yleisesti laskettu alaspäin kesän jälkeen ja useat barometrit sekä indikaattorit antavat merkkejä jo uudesta taantumasta. Mikäli esimerkiksi Kreikka ajautuu velkasaneeraukseen, sitä seuraava mahdollinen finanssimarkkinoiden kaaos ulottuisi nopeasti myös reaalityönteeseen ja kuluvan vuoden kasvuprosentteja jouduttaisiin entisestään hieman alentamaan. Ensi vuoden talouskasvua kriisi ja uusi taantuma alentaisivat jo merkittävästi enemmän. Tämä vaikuttaisi nopeasti kysynnän ja viennin hiipumisen kautta myös Suomen metsäteollisuuteen ja alentaisi tässä katsauksessa annettuja ennusteita.

Talouden kasvuennusteita (reaalinen BKT, muutokset prosentteina vuositasolla).

Alue	Osuus Suomen metsäteollisuuden viennin arvosta vuonna 2010, %	Toteutunut BKT % 2010	ETLA 2011e	IMF 2011e	ETLA 2012e	IMF 2012e
Metsäteollisuuden vienti-osuuksilla painotettu	100,0	3,4	2,1	2,6	2,4	2,5
EU-27	62,4	1,8	1,5	1,6	1,5	1,3
Euroalue	40,8	1,7	1,5	1,7	1,0	1,5
Saksa	18,6	3,7	3,5	2,7	1,5	1,3
Britannia	10,3	1,6	1,0	1,1	1,5	1,6
Ruotsi	4,8	5,8	4,0	4,4	2,0	3,8
Venäjä	4,8	4,0	4,0	4,3	3,5	4,1
Yhdysvallat	5,2	3,0	1,5	1,5	2,0	1,8
Aasia	13,1	8,1	5,5	6,2	6,5	6,6
Japani	3,5	4,2	-0,5	-0,5	3,0	2,3
Kiina	3,0	10,3	9,5	9,5	9,0	9,0
Muut	14,5					

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (ETLA) ennuste julkaistiin 20.9.2011.
Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ennuste julkaistiin 21.9.2011.

Euroalue vajoamassa kohti taantumaa?

Vuonna 2010 euroalueen talous kasvoi 1,7 prosenttia. Taantumasta irtautumista ja sen jälkeistä talouskasvua piti yllä lähes yksinomaan viennin kaksinumeroinen kasvu. Muut bruttokansantuotteen keskeiset komponentit, yksityinen ja julkinen kulutus sekä investoinnit, kasvoivat sen sijaan vain hieman. Talouskasvu kuitenkin jakaantui euroalueella voimakkaasti pohjoisten valtioiden – ja erityisesti Saksan – toimiessa kasvun moottoreina, kun taas Etelä-Euroopassa kasvu häidin tuskin alkoi ja Kreikassa talous jopa supistui edelleen.

Kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä talouskasvu euroalueella oli vielä melko vahvaa, mutta toisella neljänneksellä kasvu oli jo lähes tyrehtynyt. Maailmankaupan nopea heikkeneminen hidasti vientiä euroalueen ulkopuolelle. Yksityistä kulutusta hillitsee epävarmuus tulevaisuudesta, mikä näkyy kuluttajaluottamusindikaattoreiden alenemisina eri puolilla Eurooppaa. Pelko työttömyyden lisääntymisestä ja finanssipolitiikan kiristyminen kasvattavat varautumissäästämistä. Investointeja hillitsee epävarmuuden lisäksi myös pelko finanssikriisiin

laajamittaisesta puhkeamisesta, luottoehtojen kiristyminen ja teollisuustuotannon kasvun pysähtyminen. Kesän lopulla alkanut pörssikurssien jyrkkä alamäki sekä syyskuussa tuotannon kehitystä kuvaava euroalueen teollisuuden ostopäällikköindeksi osoittavat tuotannon jo supistuvan.

Euroalueen sisällä Saksan talouskehitys ohjaa pitkälti koko euroalueen kehitystä. Vaikka Saksan vienti kasvoi kesällä vuodentakaiseen verrattuna, edellisiin kuukausiin verrattuna vientimäärät olivat kuitenkin jo selvässä laskussa. Myös koko talouden kasvu Saksassa oli toisella neljänneksellä hidastunut lähelle nolaa vuoden ensimmäiseen neljännekseen verrattuna. Samanlainen suuntaus on myös muissa euroalueen kasvumaissa. Kreikassa ja Portugalissa kokonaistuotanto on koko alkuvuoden aikana vähentynyt.

Negatiivisten lukujen kääntöpuolella inflaatio on hidastumassa talouden aktiviteetin hiipuessa. Kasvun hidastumisen vuoksi ja inflaatiopaineiden hellittäessä Euroopan keskuspankin (EKP) odotetaan joko pitävän ohjaukskonsa ennallaan loppuvuoden aikana tai jopa laskevan sitä. Vaikka heikentyvä euro auttaakin loppuvuoden aikana vientiä euroalueen

ulkopuolelle, finanssipolitiikan kiristykset ja lisääntyvä taloudellinen ja poliittinen epävarmuus velkakriisin hallitsemisesta hidastavat talouden kasvua merkittävästi loppuvuoden aikana. On kuitenkin täysin mahdollista, että euroalue ajautuu uuteen taantumaa vielä loppuvuoden kuluessa. Kohtuullisen alkuvuoden siivittämänä euroalueen talouden arvioidaan kasvavan 1,5 prosenttia vuonna 2011.

Ensi vuoden talouskasvun ennakoitiin on hyvin vaikeaa, sillä epävarmuustekijöitä euroalueella on paljon. Vaikka Kreikkaa uhkaava velkasaneeraus toteutuisikin kuluvan vuoden loppupuolella tai ensi vuoden alussa, finanssikriisin leviämistä esimerkiksi koskemaan Portugalia, Espanjaa, Italiaa tai Irlantia ei välttämättä tapahdu. Tämän vuoden lopun talouskasvun hidastuminen jatkuu kuitenkin pitkälle ensi vuoden alkupuolelle. Hidasta elpymistä edistävät ensi vuonna varastojen tyhjentymisestä koitua tuotannon lisäys, matalana pysyvä korkotaso ja inflaatio sekä euron odotettu heikentyminen – erityisesti mikäli EKP laskee ohjaukorkoa. Talouskasvun elpymistä rajoittavina tekijöinä puolestaan ovat epävarmuuden jatkuminen, työttömyyden lisääntyminen, joka hidastaa erityisesti yksityisen kulutuksen kasvua, sekä finanssipolitiikan kireys valtioiden pyrkiessä pitämään budjettimenonsa kurissa. Talouskehitys euroalueen sisällä pysyy epätasaisena. Vuonna 2012 koko euroalueen talouden ennakoitaan kasvavan noin prosentin, mikäli velkakriisi ei puhkea laajamittaiseksi finanssikriisiksi.

Muu Eurooppa myötäilee euroalueen kehitystä

Euroalueen ulkopuolisissa Euroopan maissa Suomen metsäteollisuuden tärkeiden vientikohteiden ja kilpailijamaiden taloudet kehittyvät pääpiirteittäin samalla lailla kuin euroalueella. Euroaluetta mahdollisesti ravisteleva finanssikriisi ei kuitenkaan suoraan vaikuta yhtä voimakkaasti näiden maiden kehitykseen. Epäsuorasti vaikutus kuitenkin näkyy euroalueen supistuvan kysynnän ja tätä kautta euroalueelle suuntautuvan viennin hiipumisen kautta. Myös valuuttakurssien muutokset vaikuttavat viennin kannattavuuteen.

Vuonna 2010 Britannian talous kasvoi 1,6 prosenttia. Kuluvan vuoden alussa talouskasvu on jatkunut vaatimattomana. Vaikka heikko punta on siivittänyt viennin kasvua vielä alkuvuoden ajan, yksityisen kokonaiskulutuksen supistuminen alentaa Britannian talouden kasvun noin prosenttiin vuonna 2011. Kulutusta rajoittaa korkeana pysyvä työttömyys sekä inflaation kiihtymisestä ja finanssipolitiikan kiristyksistä seuraavat reaali-palkkojen ja ostovoiman lasku. Julkisen talouden leikkauskuuri jatkuu myös ensi vuonna. Vaikka rahapolitiikka pidetään kevyenä ja korkoja ei nosteta, yksityinen kulutus ja investoinnit pysyvät matalalla tasolla myös ensi vuonna. Vientivetoisesti Britannian talouden ennakoitaan kasvavan noin 1,5 prosenttia vuonna 2012.

Vielä alkuvuodesta Ruotsin kasvulukuja oltiin korjaamassa ylöspäin erityisesti investointien vauhdikkaan kasvun ja viennin hyvän vedon vuoksi, ja näytti jopa hetken siltä, että kuluvana vuonna ylitetään vuoden 2010 poikkeuksellinen 5,8 prosentin talouskasvu. Viennin kasvu kuitenkin hidastui nopeasti kevään ja kesän aikana maailmanmarkkinoiden kysynnän hiipuessä, ja nyt kasvuennusteita tarkistetaan alaspäin loppuvuoden heikentyvien näkymien vuoksi. Heikentyvää markkinatilannetta ennakoivat myös teollisuuden ja kuluttajien alentuneet luottamusindikaattorit. Ruotsin keskuspankki on asteittain kiristänyt rahapolitiikkaansa ja nostanut korkoja hylitäkseen investointien – ja erityisesti asuntomarkkinoiden – ylikuumenemista ja tätä kautta inflaation nousua. Korkojen nosto yhdessä maailmantaloutta nopeamman talouskasvun kanssa on kuitenkin samalla vahvistanut kruunun vaihtokurssia. Vaikka korkoja saatetaan ensi vuoden aikana laskea, euroaluetta nopeampana pysyvä talouden kasvu pitää kruunun jatkossakin vahvana. Euroalueen talouden kehitys vaikuttaa voimakkaasti myös Ruotsin talouden kehitykseen, joten mahdollinen finanssikriisin leviäminen Euroopassa synkentää nopeasti myös Ruotsin talouden näkymiä. Vuonna 2011 Ruotsin talouden ennakoitaan kuitenkin kasvavan vielä noin 4 prosenttia, mutta ensi vuonna talouskasvu jäänee noin kahteen prosenttiin.

Baltian maat ovat omaksuneet erilaiset talouspoliittiset strategiat talouden rakenteiden uudistamisessa ja tämä näky selkeästi niiden kyvystä elpyä taloustaantumasta. Virossa tehty sisäinen devalvaatio eli kotimaisen kustannus- ja palkkatason alentaminen on parantanut viennin hintakilpailukykyä, ja viennin lähes neljänneksen lisäys viime vuoteen verrattuna kasvattaa Viron taloutta tänä vuonna 6–7 prosenttia. Vaikka hyvän hintakilpailukyvyyn saamisen käänköpuolena on ollut työttömyyden nopea lisääntyminen, myös yksityinen kulutus ja investoinnit ovat olleet voimakkaassa kasvussa. Viron suhteen on myös huomioitava, että valtion budjetti on lähes tasapainossa, ja julkisen velan osuus BKT:sta on erittäin pieni antaen finanssipolitiikalle pelivaraa tulevaisuudessa. Vaikka viennin kehitys on ollut myönteistä myös Liettuassa ja Latviassa, niiden jäykät talouden rakenteet ovat hidastaneet elpymistä erityisesti kotimarkkinoilla ja talouksien kasvut ovat selvästi Viroa matalampia. Ensi vuoden aikana viennin kasvun aleneminen hidastaa kaikkien Baltian maiden talouksien kasvua 3–4 prosenttiin.

Venäjällä ennakoitaan kasvun jatkuvan

Venäjän talous kasvoi viime vuonna 4 prosenttia. Maailmantalouden kysynnän elpymisen ja öljyn maailmanmarkkinahintojen nousu toivat maalle vientituloja, jotka osaksi allokoituivat tukemaan myös kotimarkkinasektorin kasvua. Kulutus- ja investointitavarat ovat suurelta osin kuitenkin tuontihyödykkeitä, mikä näkyi myös tuonin lähes neljänneksen kasvuna edellisestä vuodesta. Kotimaisen tuotannon tehottomuus ja talouden suuri riippuvuus öljytuloista saavat Venäjän talouden reagoimaan herkästi maailmantalouden kehitykseen.

Kuluvan vuoden alussa yksityinen kulutus on jatkanut kasvuaan Venäjällä. Tätä ovat tukeneet pankkisektorin kehitys, luotonsaannin ja työllisyyden parantuminen sekä reaaliansioiden kehitys. Kotimaisen teollisuustuotannon kasvu antaa viitteitä myös investointien kasvusta sekä tänä että ensi vuonna. Korkeana laukkaavaa inflaatiota Venäjän keskuspankki on torjunut nostamalla korkoja kuluvan

vuoden alkupuolella. Tämä on kuitenkin samalla merkinnyt ruplan vahvistumista. Ensi vuoden aikana keskuspankki tasapainoilee edelleen inflaation ja ruplan vahvistumisen välillä. Vuonna 2011 Venäjän talouden arvioidaan kasvavan 4–5 prosenttia. Mikäli öljyn maailmanmarkkinahinta pysyy tämänhetkisellä tasollaan, öljytulot ja yksityisen kulutuksen ja investointien kasvu pitävät talouskasvun myös ensi vuonna lähes tämänvuotisissa lukemissa.

Yhdysvalloissa useita ongelmia talouskasvun jarruna

Hetken näytti jo siltä, että Yhdysvaltojen talous olisi hitaasti irtautumassa vuosien 2008–2009 taantumasta ja että vuoden 2010 bruttokansantuotteen 3 prosentin kasvu jatkuisi. Kevään ja kesän tilastotiedot kuitenkin osoittavat, että yksityisen kulutuksen kasvu on pysähtynyt ja että heikon dollarin avustama vientisektorin kasvu ei ole kyllin suurta vetääkseen yksinään koko taloutta ylös. Yksityisen kulutuksen kasvun jarruna on erityisesti kaksi tekijää. Kotitalouksien korkea velkaantuneisuus ja asuntomarkkinoiden edelleen jatkuvat vaikeudet estävät yksityisen kulutuksen kasvua. Asuntovarallisuus on tyypillisesti suurin yksittäinen varallisuuden erä, jota vastaan kotitaloudet ovat pystyneet ottamaan lainaa. Asuntomarkkinoilla kauppa käy edelleen heikosti, hinnat eivät ole nousseet ja uusien asuin- ja toimistorakennusten aloitukset eivät ole kasvussa. Myös pörssikurssien lasku on syönyt varallisuuden arvoa. Työttömyyden pysyminen sitkeästi korkealla tasolla sekä inflaation ja erityisesti polttonesteiden hintojen kohoamisen kuluvan vuoden alkupuolella vaikuttivat kuluttajien mielialoihin ja söivät ostovoimaa. Vaikka yleisesti ennakoitaan, että Yhdysvallat jatkaa kuluvan vuoden lopussa päättyviä väliaikaisia verohelpotuksia ja työttömyysturvajakson kesto, finanssipolitiikasta ei ole kuitenkaan suurimittaista apua talouden elvyttämiseen. Tulevina vuosina edessä olevat menoleikkaukset julkisen velkaantumisen hillitsemiseksi päinvastoin voivat hidastaa kasvua. Pääpaino talouden elvytyksessä onkin rahapolitiikalla. Yhdysvaltojen keskuspankki (FED) on ilmoittanut jäädyttäneensä korkotason

matalalle tasolle vuoden 2013 puoliväliin saakka. Yhdysvaltojen viennin kasvua vaikeuttaa lähitulevaisuudessa dollarin vahvistuminen suhteessa euroon, kun EKP:n odotetaan laskevan ohjaukorkoiaan ja korkoero Yhdysvaltoihin kaventuu. Vuoden 2011 talouskasvuksi Yhdysvalloissa ennakoidaan noin 1,5 prosenttia. Ensi vuoden loppupuoliskolla talouden ennustetaan hieman elyvän inflaation heikentyessä ja kokonaiskysynnän kasvaessa. Ennustelaitosten arviot ensi vuoden talouskasvusta vaihtelevat 1,6–2,5 prosentin välillä.

Kanadan talous kasvoi viime vuonna 3,2 prosenttia. Kohtuullisen alkuvuoden jälkeen Yhdysvaltojen heikentyvä kysyntä ja vahva Kanadan dollari suhteessa Yhdysvaltain dollariin ovat hidastaneet viennin kasvua. Kotimaassa kotitalouksien säästämisaste on kohonnut ja yksityinen kulutus kasvaa tänä ja ensi vuonna noin parin prosentin vauhtia. Kone- ja laiteinvestoinnit sen sijaan kasvavat tänä vuonna kaksinumeroisesti, mutta ensi vuonna niidenkin kasvu jää vaimeammaksi. Reaalitalouden kasvun alkamista voidaan odottaa vasta ensi vuoden loppupuolella, kun Yhdysvalloissa kysyntä elpyy. Vuonna 2011 Kanadan talous kasvaa arviolta 2,4 prosenttia ja ensi vuonna hieman tätä vähemmän. Kanadan keskuspankki pitää joko ohjaukorkonsa muuttumattomana tai laskee sitä hieman tukeakseen talouden kasvua. Tämä pitää Kanadan dollarin vahvana myös ensi vuonna.

Aasia ainoita valopilkkuja maailmantaloudessa

Euroalueen ja Yhdysvaltojen talouskasvujen heikennyttä Kiinasta on noussut maailmantalouden veturi. Vuonna 2010 Kiinan talous kasvoi peräti 10,3 prosenttia. Viime syksynä tuotannon nopea kasvu ja inflaation kiihtyminen johtivat rahapolitiikan kiristämiseen, mikä näkyikin kuluvan vuoden alussa tuotannon notkahtamisena. Silti Kiinan talous kasvoi alkuvuonna vielä lähes 10 prosentin vauhtia. Loppuvuonna kasvun kuitenkin odotetaan hidastuvan ulkomaisen kysynnän ja viennin vaimentuessa. Tätä käsitystä tukevat myös ostopäällikköindeksien aleneminen ja kesän tilastotiedot teollisuustuotannon

kasvun hidastumisesta. Kotimaassa sekä teolliset investoinnit että rakennusinvestoinnit kasvavat kuitenkin edelleen kaksinumeroisella vauhdilla. Ylikuumenemista ja inflaatiota torjuakseen Kiina onkin vähitellen antanut valuuttansa vahvistua varsinaisen rahapolitiikan kiristämisen sijasta. Yuanin odotetaan jatkossakin vahvistuvan erityisesti Yhdysvaltojen dollariin nähden. Mittavasta valuuttatavarannon kasvusta ja ulkomaankaupan ylijäämästä huolimatta Kiinan julkinen velka on kasvanut. Vaikka luottolaitosten ja pankkien omistusrakenteen vuoksi kaikki julkinen velka on maan sisäistä, velan määrä ja sen kasvu voi myöhemmin vaikuttaa Kiinan talouteen, sen kasvuun sekä harjoitettavaan talouspolitiikkaan.

Kiinassa talouspolitiikan painopiste on ollut kotimaisen kysynnän ja erityisesti kulutuksen vahvistaminen. Finanssipoliittisin toimin onkin käynnistetty mittavia asuntorakentamiseen ja infrastruktuuriin liittyviä hankkeita. Varsinaisen yksityisen kulutuksen kasvu lepää kuitenkin kotitalouksien harteilla. Suuri osa kotitalouksien tuloista kuitenkin kohdentuu edelleen säästämiseen ja varautumiseen esimerkiksi terveydenhoidosta ja kouluttautumisesta koituviin kustannuksiin. Maailmantalouden heikentyvä kysyntä vaikuttaa Kiinaan vain vähän, joten Kiinan talouden odotetaan kasvavan tänä vuonna noin 9,5 prosentin vauhtia. Vuonna 2012 talous kasvaa vain hieman tätä hitaammin.

Vaikka Japanin talous kasvoi viime vuonna 4,2 prosenttia, viennin kasvu hidastui selvästi jo loppuvuodesta. Maaliskuussa 2011 Japania koetellut maanjäristys jälkiseuraamuksineen aiheutti eri arvioiden mukaan jopa usean prosenttiyksikön tuhon suhteessa maan bruttokansantuotteeseen. Tuhojen korjaamisen käyntiinlähtö on ollut arvioitua hitaampaa, sillä Japanilla on ollut ongelmia rahoituksen löytämisessä jälleenrakennukseen. Julkisen talouden jo ennestään suuri velkataakka on estänyt lisävelan ottamisen ja finanssipoliitiikan ennakoidaankin kiristyvän lähivuosina velkojen, jotka tosin ovat suurelta osin lähtöisin kotimaisilta sijoittajilta, takaisinmaksuun ja jälleenrakentamisen rahoittamiseksi. Tämä yhdessä maata vaivaavan deflaation kanssa vaikuttaa

suoraan myös yksityisen kulutuksen kasvua rajoittavasti. Loppuvuonna viennin kasvua rajoittaa jenin vahvuus ja Yhdysvaltojen heikentyvä kysyntä. Vain tärkeimmäksi kauppakumppaniksi nousseen Kiinan kysyntä pitää tänä vuonna viennin kasvun positiivisena. Loppuvuoden vähäisestä elpymisestä huolimatta Japanin talouden arvioidaan supistuvan vuonna 2011 muutaman prosentin kymmenesosan. Vuonna 2012 Kiinan yuanin ennakoitu vahvistuminen sekä loppuvuonna maailmantalouden kysynnän elpymisen parantavat viennin kasvuedellytyksiä. Samaten jälleenrakennustöiden pääsy kunnolla vauhtiin ja yksityisen kulutuksen lievä kasvu saavat Japanin talouden kasvamaan 2–3 prosenttia.

Suomen sahatavaran viennin tärkeillä kohdealueilla Pohjois-Afrikassa ja Lähi-idässä talouksien kasvut hidastuvat selvästi viime vuodesta. Kevään ja kesän levottomuuksien jäljiltä kärsineiden infrastruktuureiden korjaamisten odotetaan käynnistyvän loppuvuoden aikana. Ensi vuonna maailmankaupan ja kysynnän elpyessä myös näiden alueiden talouskasvut piristyvät. Kasvuprosentit vaihtelevat kuitenkin suuresti maittain, ja uusien levottomuuksien puhkeaminen on mahdollista.

1.2 Kotimaan talous

Tänä vuonna Suomen bruttokansantuote kasvaa noin 3 prosenttia. Keskeisten vientialueiden kysynnän hiipuminen hidastaa Suomen viennin kasvua merkittävästi loppuvuonna ja ensi vuoden alkupuolella. Epävarmuuden lisääntyminen, työllisyyden kasvun hidastuminen ja verotuksen kiristyminen ensi vuoden alusta puolestaan rajoittavat yksityisen kulutuksen kasvua. Myös investointien kasvu hidastuu. Inflaatiovauhti hidastuu yleisen taloudellisen notkahduksen myötä. Finanssipolitiikka pysyy kireänä myös ensi vuoden ajan. Talouskasvun kiihtymistä voidaan odottaa vasta ensi vuoden jälkimmäisellä puoliskolla, mikäli keskeisten vientimarkkinoiden kysyntä elpyy. Vuonna 2012 Suomen talouden ennakoidaan kasvavan 1–2 prosenttia.

Viennin hiipuminen hidastaa Suomen talouden elpymistä

Suomen talouden elpymisen vuosien 2008–2009 taantumasta on ollut hitaampaa kuin tärkeimpien kauppakumppaneiden Saksan ja Ruotsin talouksien elpymiset, vaikka talouden notkahdus Suomessa oli syvempi. Suomen talous kasvoi viime vuonna 3,6 prosenttia. Vielä kuluvan vuoden tammi–maaliskuussa talouden kasvuvauhti oli selvästi viimevuotista nopeampaa, mutta jo toisella neljänneksellä kasvu alkoi hidastua. Vaikka yksityisen kulutuksen ja investointien kasvut olivat vielä selvästi ensimmäistä neljänneistä suurempia, viennin reipas väheneminen vaimensi talouden kokonaiskasvua. Myös teollisuuden ja kuluttajien luottamukset talouteen alkoivat keväällä heiketä maailmalta tulleiden – ja erityisesti euroalueen kriisiin ja sen hoitoon liittyvien – yhä synkkenevien talousuutisten myötä.

Kesän aikana kotimaan talousnäkyvät ovat entisestään heikentyneet, ja useat talouden kehitystä ennakoivat indikaattorit ovat tulleet jyrkästi alaspäin. Maailmantalouden ja keskeisten vientialueiden kysynnän hiipuminen hidastavat viennin kehitystä loppuvuoden aikana. Tämä on sikäli huolestuttavaa, että Suomen talouden kokonaiskehitys elää vahvasti viennin kasvun kautta, ja tavaraviennin määrä ei ole vieläkään saavuttanut taantumaa edeltävää tasoa. Kotimaan talouden kasvu painottuukin loppuvuoden ja ensi vuoden alkupuoliskon aikana enemmän kotimaiseen kysyntään. Vaikka inflaation hidastuminen lisää kotitalouksien ostovoimaa, työllisyyden kasvun pysähtyminen ja epävarmuuden jatkuminen rajoittavat yksityisen kulutuksen kasvua jatkossa.

Epävarmuus tulevaisuudesta hidastaa myös investointien kasvua. Alkuvuodesta sekä kone- ja laiteinvestoinnit että asuinrakentaminen ovat olleet vahvassa kasvussa. Loppuvuodesta kotitalouksien varovaisuuden lisääntyminen rajoittaa kuitenkin myös asuntokauppaa ja -tuotantoa, mitä tosin ruokkii matalalla pysyvä korkotasoa. Vapaan kapasiteetin lisääntyminen teollisuudessa hidastaa puolestaan muiden investointien kasvua. Finanssipolitiikka pysyy

Kotimaan talousennusteita.

	Toteutunut 2010	ETLA 2011e	Nordea 2011e	ETLA 2012e	Nordea 2012e
*BKT, %	3,6	3,0	3,5	2,0	1,6
*Vienti, %	8,6	0,0	6,4	5,5	2,9
*Yksityinen kulutus, %	2,7	3,0	2,8	2,5	2,0
*Julkisen kulutus, %	0,6	0,5	0,7	0,5	0,7
*Investoinnit, %	2,8	5,5	5,2	2,5	2,1
yksityiset	3,9	6,0	-	2,5	-
julkiset	-3,8	1,0	-	3,0	-
*Rakennustuotanto, %	9,4	4,0	-	1,5	-
Kuluttajahintaindeksin muutos, %	1,2	3,4	3,3	2,6	2,0
Työttömyysaste, %	8,4	7,9	7,7	7,7	7,5
Euribor 3kk, %	0,8	1,4	1,5	1,6	1,6

* määrän muutos

Nordean ennuste julkaistiin 31.8.2011.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (ETLA) ennuste julkaistiin 21.9.2011.

kireänä. Vuonna 2011 Suomen bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan noin 3 prosenttia.

Ensi vuonna kasvuvauhti puoliintuu

Maailmantalouden kasvun hidastumisen kautta Suomen viennin odotetaan lähes pysähtyvän kuluvan vuoden viimeisellä neljänneksellä ja ensi vuoden alkupuolella. Ensi vuoden loppupuolella maailmanmarkkinoiden kysynnän arvioidaan taas paranevan ja Suomen vienti kääntyy jälleen hitaaseen kasvuun. Mitään suurta kysynnän ja maailmantalouden kasvupyryhdystä ei kuitenkaan ole odotettavissa, vaan edessä on hitaan kasvun jakso, jonka aikana suuriksi käyneitä velkataakkoja sopeutetaan kansallisilla tasooilla. Tämä heijastuu myös Suomen vientiin, vaikka heikentyvä euro tukeekin viennin kasvua euroalueen ulkopuolelle ja erityisesti Aasiaan.

Yksityisen kulutuksen kasvun rajoitteena on epävarmuus. Niin kauan kun euroalueen velkakriisin hoito ja siitä koituvat seuraamukset ja makrotaloudelliset vaikutukset pysyvät epävarmoina, yksityisen kulutuksen kasvu pysyy vaimeana. Erityisesti

kalliiden kulutustavaroiden hankkimisen ajankohtaa siirretään helposti tulevaisuuteen varautumissäästämisen ollessa hallitsevampi motiivi. Työllisyyden kehitys seuraa aina muun talouden kehitystä viiveellä, joten on odotettavissa, että ensi vuoden jälkipuoliskolla työllisyyden korkeintaan lievä paraneminen ei suuremmin kannusta yksityistä kulutusta. Myös verotuksen kiristyminen vuodenvaihteen jälkeen on kulutusta hillitsevä tekijä.

Epävarmuus ja globaali kysynnän heikkeneminen ensi vuoden alkupuolella eivät kannusta myöskään investointeihin. Aloitettujen rakennushankkeiden saatetaan loppuun, mutta uusien asuin- ja toimistorakennusten aloitusten määrä hieman vähenee. Kone- ja laiteinvestointeja hillitsee teollisuuden vapaan kapasiteetin lisääntyminen. Infrastruktuuriin liittyviä uusia hankkeita rajoittaa finanssipolitiikan kireys ja talouspoliittiset tavoitteet julkisen velan kasvun hillitsemiseksi. Korkotason ja kuluttajahintojen ennakoitaan nousevan aikaisintaan ensi vuoden loppupuolella, mikäli talouskasvu vähitellen elpyy. Vuonna 2012 Suomen talouden ennakoitaan kasvavan 1–2 prosenttia.



2 Metsäteollisuus

2.1 Saha- ja vaneriteollisuuden vienti ja tuotanto

Alkuvuonna 2011 parantunut sahatavaran kysyntä Euroopassa ja Japanissa lisäsi Suomen sahatavaran vientiä ja hintatason nousu paransi kannattavuutta. Loppuvuoden aikana kysynnän ja hintojen kehitys on jäämässä alkuvuotta heikommaksi. Vuositasolla sahatavaran viennin ja tuotannon ennustetaan kasvavan viime vuodesta noin 2 prosenttia.

Vuonna 2012 edessä on talouskasvun hidastuminen, vaikka Euroopan talouskriisin syveneminen vältettäisiin. Euroopassa rakennustuotannon kehitys jää heikoksi, ja Suomessa rakentaminen vähenee. Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän poliittisen tilanteen selkiytymättömyys ja Japanin jälleenrakentamisen jakautuminen useammalle vuodelle pitävät viennin kasvun näille alueille pienenä. Ensi vuonna sahatavaran tuotannon ennustetaan alenevan vähän kuluvaan vuoteen verrattuna.

Vanerin vientimäärät ja viennin yksikköhinnat nousivat vuoden 2011 alkupuoliskolla viime vuoden vastaavaan aikaan verrattuna. Kysyntää Euroopassa on kasvattanut kaupan ja kuljetusteollisuuden suhdanteen paraneminen. Talouskehityksen heikentyessä loppuvuotta kohti myös vanerin viennin kasvun ja hintojen nousun arvioidaan taituvan, jolloin tuotannon ja viennin kasvuksi jää vuositasolla 7 prosenttia. Ensi vuonna Euroopan talouskasvun heikentyminen vähentää myös vanerin kysyntää ja tuotanto alenee kuluvaan vuoteen verrattuna hieman.

Epävarmuus varjostaa sahatavaramarkkinoita

Sahatavaran vuonna 2010 kasvuun lähtenyt kulutus Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa jatkoi kasvuaan alkuvuonna 2011. Epävarmuus lähiajan talouskehityksestä on kesän aikana kuitenkin lisääntynyt, ja arviot talouskasvun heikentymisestä synkistävät sahatavaran kysyntänäkymiä myös ensi vuonna.

Euroconstructin kesäkuun 2011 arvion mukaan uusien asuntojen rakentaminen kasvaa Länsi-Euroopassa tänä ja ensi vuonna, mutta kehitys vaihtelee paljon eri maissa. Suurinta kasvu on Saksassa ja Ranskassa. Britanniassa rakentamisen kasvua heikentää ensi vuonna julkisen talouden säästöt. Talouskehitykseltään heikoimmassa vientimaissa, kuten Espanjassa ja Italiassa, rakentaminen vähenee. Talouskasvu on kesän jälkeen Euroopassa hidastunut selvästi, joten myös rakentamisen arvioidaan heikentyvän kuluvan vuoden lopussa. Vuonna 2012 rakentamisen arvioidaan hiipuvan talouskasvun hidastuessa, vaikka uusi talouskriisi vältettäisiin. Uhkana on kuitenkin Euroopan velkakriisin syveneminen. Silloin sahatavaran kysynnälle tärkeä asuntotuotanto vähenisi selvästi rahoituslaitosten lainanantomahdollisuuksien supistuessa, vaikka korkokanta säilyisi alhaisena. Epävarmuuden kasvaessa myös kuluttajat olisivat enintään haluttomampia investoimaan uusiin asuntoihin.

Pohjois-Amerikassa sahatavaran kulutus kääntyi viime vuonna kasvuun neljän vuoden laskun jälkeen. Yhdysvalloissa rakennusaloitusten määrä nousi 0,6 miljoonaan yksikköön, mikä on kuitenkin vain noin 40 prosenttia pitkän aikavälin, 1,5–1,6 miljoonaa yksikköä, keskiarvosta. Alkuvuonna

2011 rakennuslupamäärät ovat lisääntyneet, mutta epävarmuus rakentamisen kasvusta ensi vuonna on lisääntynyt.

Venäjällä taloustaantuma vaikutti etenkin asuntorakentamiseen. Investointien odotetaan yleisesti elpävän tänä ja ensi vuonna, ja myös asuinrakentamisen odotetaan kasvavan. Japanissa asuinrakennusaloitukset kasvoivat vuoden alkupuoliskolla noin 4 prosenttia, ja kasvu oli suurinta kesäkuussa. Uusien asuntojen ja korjausrakentamisen tarve maanjäristyksen jälkeen pitää rakentamisen kasvussa sekä tänä että ensi vuonna. Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän maissa infrastruktuurin parantamistarpeet lisäävät pidemmällä aikavälillä puutuotteiden kysyntää, vaikka alkuvuonna poliittiset levottomuudet ovat vähentäneet tuontimääriä.

Asuntojen korjausrakentaminen piti taloustaantumien aikana yllä sahatavaran kysyntää Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa, jossa korjausrakentamisen osuus sahatavaran loppukäytöstä on kasvanut viimeisten viiden vuoden aikana noin 30 prosentista 40 prosenttiin. Euroopassa kehitys on todennäköisesti ollut samansuuntaista. Korjausrakentamisen kasvava osuus asuinrakentamisessa antaa mahdollisuuksia sahatavaran ja sen jalosteiden entistä monipuolisempaan käyttöön.

Ylitarjonta uhkaa painaa Euroopan hintatasoa alaspäin

Euroopan sahatavaramarkkinoilla on viime vuosina toistunut säännöllinen suhdannesykli. Siinä kysynnän kasvu saa aikaan sahatavaran hintatason nousun, mikä puolestaan lisää tarjontaa markkinoille ja johtaa lopuksi sahatavaran hintojen laskuun ellei tuotantoa alueella rajoiteta. Kuluvana vuonna on uhkana sama tilanne, koska useat maat ovat kasvattaneet alkuvuonna tarjontaansa kysynnän kasvua enemmän. Esimerkiksi Saksassa tuotanto kasvoi tammi-maaliskuussa noin 15 prosenttia verrattuna viime vuoden vastaavaan aikaan, Itävallassa lähes saman verran ja Suomessa 8 prosenttia. Myös Venäjällä ja Baltiassa tuotanto on ollut alkuvuonna vuodentakais- ta korkeampaa. Euroopan kysynnän heikentyessä

kesän aikana useat suuremmat tuottajat Euroopassa, Suomi mukaan lukien, ovat ilmoittaneet valmiudesta tuotannon rajoituksiin sahatavaran hinnanlaskun torjumiseksi.

Euroopan tuotannon kasvu on johtanut paikoitellen ongelmiin puun saatavuudessa ja puukustannusten nousuun. Vaikka Ruotsissa havutukkien tienvarsihintaa on ollut neljännesvuositasolla tarkasteltuna laskussa tänä vuonna, hintataso on silti pysynyt korkealla. Tammi-kesäkuun 2011 hinta oli 11 prosenttia korkeampi kuin samaan aikaan viime vuonna. Maailmalla puukustannukset ovat nousseet viimeisten kahden vuoden aikana dollareissa mitaten noin 40 prosenttia. Hinnannousun taustalla on ollut erityisesti Kiinan raakapuun tarpeen jatkuva kasvu.

Kilpailun tiukentumiseen Euroopassa on vaikuttanut Keski-Euroopan sahauskapasiteetin merkittävä kasvu. Kapasiteetti on kasvanut 2000-luvulla erityisesti Saksassa, Itävallassa ja Ranskassa. Ruotsissa investoinnit jatkuvat ja sahauskapasiteetin nettokasvun on arvioitu vuosina 2011–2012 olevan noin 2,4 miljoonaa kuutiometriä, mikä vastaa havutukin hakkuissa yli 4,5 miljoonaa kuutiometriä. Investointisuunnitelmia kapasiteetin laajentamiseksi on myös Venäjällä ja muualla Itä-Euroopassa. Vaikka pitkällä aikavälillä kasvaneelle puutuotteiden tuotannolle riittää kysyntää niin Euroopassa kuin Euroopan ulkopuolellakin, lyhyellä aikavälillä kysynnän vaihtelut johtavat suuriin markkinatilanteen ja sahojen kannattavuuden vaihteluihin.

Suomen saha- ja vaneriteollisuus vuonna 2010, 1 000 m³.

	Saha- tavara	%	Vaneri	%
Tuotanto	9 400	100	980	100
Kotimaa	3 562	38	146	15
Vienti:	5 838	62	834	85
EU	2 731	29	725	74
Afrikka	1 601	17	3	0
Aasia pl.Japani	719	8	22	2
Japani	674	7	6	1
Pohjois-Amerikka	4	0	27	3
Venäjä	1	0	1	0
Muut	108	1	50	5

Lähteet: Metsäteollisuus ry ja Tullihallitus.

Euroopassa sahatavaran kysynnän kasvu nosti alkuvuonna hintatasoa, mutta kysynnän heikentyminen kesän aikana näyttää katkaissees hintojen nousun. Selvimmin laskua on ollut mäntysahatavaran hinnassa, jonka tärkeillä markkina-alueilla Britanniassa sekä Pohjois-Afrikassa ja Lähi-Idässä kysyntä aleni. Suomen koko sahatavaran viennin yksikköhinta kääntyi maaliskuussa lievään laskuun ja tammi–kesäkuun 2011 keskihinta oli laskenut noin prosentin viime vuoden vastaavasta ajasta. Sahatavaran hintoihin ei kuitenkaan arvioida tulevan suuria pudotuksia, vaikka kysyntä vientimarkkinoilla alenee kuluvan vuoden lopussa ja ensi vuonna. Suomen havusahatavaran viennin nimellisen keskihinnan ennustetaan alenevan kuluvana vuonna noin 2 prosenttia ja ensi vuonna suunnilleen saman verran. Tämä perustuu oletukseen, että tuotantorajoituksilla sopeudutaan heikentyvään kysyntään ja uusi taluskriisi pystytään välttämään.

Euron heikentyminen lisää viennin hintakilpailukykyä

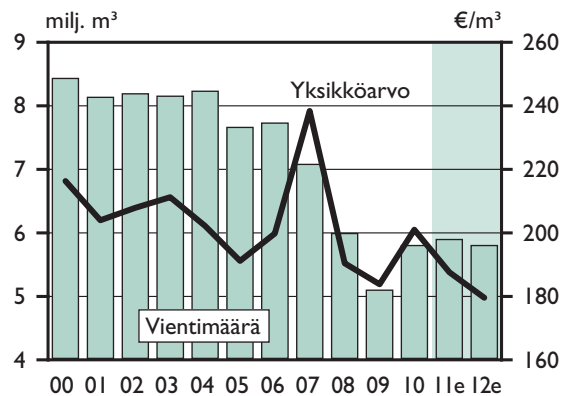
Kysynnän kasvu lisäsi Suomen havusahatavaran vientimäärää Eurooppaan tammi–kesäkuussa noin 6 prosenttia viime vuoden vastaavaan aikaan verrattuna. Vienti Japaniin kasvoi 17 prosenttia. Pohjois-Afrikkaan vienti sen sijaan aleni 7 prosenttia, kun toimitukset vähenivät etenkin Egyptiin, joka vuonna 2010 oli Suomen tärkein mäntysahatavaran ostaja. Alkuvuonna höyläsahatavaran viennin kasvu oli perussahatavaraa suurempaa, kun höylättyä kuusisahatavaraa viedtiin esimerkiksi Japaniin vuodentakaisista enemmän.

Euroopan heikentyvän taluskehityksen mukana taittuu todennäköisesti myös sahatavaran kysynnän kasvu loppuvuonna, ja ensi vuonna kysyntä heikentyy entisestään. Tämä siirtää tarjontaa enemmän Euroopan ulkopuolelle Afrikkaan ja Aasiaan. Suomen asema suhteessa pääkilpailijamaihin, Ruotsiin ja Venäjään, on kuluvana vuonna parantunut. Ruotsi ja Venäjä ovat vähitellen menettäneet vuoden 2009 alussa saavuttamaansa valuuttakursseihin perustuvaa reaalista hintakilpailuetuaan euroalueella ja myös

suhteessa Yhdysvaltain dollariin. Hiipuva taluskasvu euroalueella heikentäne euroa suhteessa muihin valuuttoihin hieman myös ensi vuonna.

Venäjän vienti väheni alkuvuonna Eurooppaan, ja kasvu on keskittynyt Kiinaan ja kotimaan markkinoille. Kotimaassa kulutusta kasvattaa rakentamisen kasvu. Venäjän mahdollinen liittyminen WTO:hon vuoden 2012 alusta voi kuitenkin alentaa raakaapuun vientitulleja ja Venäjän tarjonta Eurooppaan voi lisääntyä Kiinan korvatessa sahatavaran tuontiaan raakaapuun tuonnilla. Ruotsi on suunnannut vientiään muun muassa Japaniin, jonne sen vientimäärät kasvoivat tammi–kesäkuussa 2011 lähes kolmanneksen viime vuoden vastaavasta ajasta. Sen sijaan Eurooppaan suuntautuvan viennin kasvu jäi vähäiseksi, ja Afrikkaan suuntautuva vienti aleni 7 prosenttia.

Kuluvan vuoden loppupuolella Suomen sahatavaran viennin arvioidaan jäävän alkuvuotta pienemmäksi, jolloin vuositasolla vienti kasvaa noin 2 prosenttia. Vuonna 2012 sahatavaran kysynnän arvioidaan kasvavan etupäässä Aasiassa. Euroopassa kysyntä heikkenee, ja Suomen vientimäärän ennustetaan alenevan kuluvan vuoden tasosta noin 2 prosenttia.



Lähteet: Tullihallitus ja Metla

Sahatavaran viennin määrä ja yksikköarvo 2000–2012e vuoden 2010 hinnoin (tukkuhintaaindeksi).

Rakentamisen supistuminen alentaa kotimaan kulutusta ensi vuonna

Tammi–kesäkuussa 2011 uusien asuntojen rakentaminen kasvoi 23 prosenttia ja sahatavaran kysynnän kannalta tärkeä omakotirakentaminen 10 prosenttia vuodentakaisesta. Kesän jälkeen rakentamisen suhdannetilanne on kuitenkin huonontunut. Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) luottamusindikaattorilukema laski syyskuussa pitkäaikaisen keskiarvon alapuolelle, ja tilauskanta arvioitiin vähän keskimääräistä heikommaksi. Vuoden 2011 alun hyvän kehityksen ansiosta sahatavaran kulutus säilynee tänä vuonna lähellä viime vuoden tasoa. Ensi vuonna Rakennusteollisuus (RT) arvioi omakotitalojen rakentamisen kappalemäärän pienenevän noin 4 prosenttia, mikä vähentää myös sahatavaran kulutusta muutamalla prosentilla. Valopilkkuna epävarmassa markkinatilanteessa on kuitenkin suunnitteilla oleva Helsingin Jätkäsaaren puukerrostaloaluehanke. Näyttävät esimerkit puurakentamisessa edistävät parhaiten puun käyttöä kotimaassa ja auttavat puutuotteiden viennin lisäämisessä.

Sahatavaran tuotantoa on alkuvuonna kasvattanut viennin ja kotimaan kulutuksen hyvä kehitys. Tammi–kesäkuussa 2011 kasvua oli noin 8 prosenttia viime vuoden vastaavaan aikaan verrattuna. Loppuvuonna sahatavaran kysynnän heikkeneminen vientimarkkinoilla ja kotimaassa todennäköisesti johtaa tuotantomäärien alenemiseen, jolloin koko vuoden tuotannon ennakoidaan kasvavan viime vuodesta noin 2 prosenttia. Vuonna 2012 tuotantomäärän arvioidaan sopeutuvan heikentyneeseen kysyntään Euroopassa ja kotimaassa, jolloin tuotanto alenee noin 2 prosenttia kuluvan vuoden tasosta.

Euroopan vanerimarkkinoilla kysyntä vähenemässä

Vanerin kulutus kasvoi Suomen päävientimarkkinoilla Euroopassa viime vuonna 11 prosenttia, kun maailmankaupan elpyminen nosti kysyntää pakkaus- ja kuljetusteollisuudessa ja rakentaminen alkoi joissakin maissa kasvaa. Kysyntä lisääntyi myös huonekalujen tuotannon kasvaessa. Kysynnän kasvu

Saha- ja vaneriteollisuuden tuotanto- ja vientiennusteet, 1 000 m³ (muutosprosentit edellisvuodesta lukujen alla).

	Tuotanto			Vienti		
	2010	2011e	2012e	2010	2011e	2012e
Sahatavara	9 400 18	9 600 2	9 400 -2	5 838 14	5 900 2	5 800 -2
Vaneri	980 23	1 050 7	1 030 -2	834 22	890 7	870 -2

*Havusahatavaran ja vanerin vientihintaennusteet muutosprosentteina edellisvuodesta.**

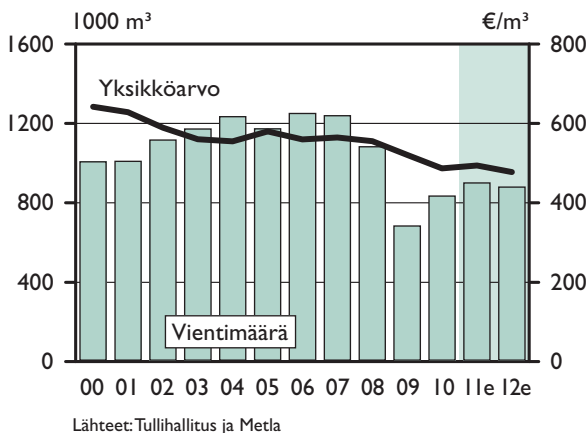
	2010	2011e	2012e
Sahatavara	16 (201 €/m ³)	-2	-2
Vaneri	-1 (487 €/m ³)	7	-2

* Vientihinnat ovat nimellisiä euromääräisiä viennin yksikköarvoja.

jatkuu alkuvuonna 2011. Tuonti esimerkiksi Saksaan, joka on yksi Euroopan suurimmista vanerin tuojista, kasvoi tammi–kesäkuussa 2011 noin neljänneksellä viime vuoden vastaavasta ajasta. Koska Euroopassa tuotetaan vaneria vähemmän kuin kulutetaan, vajetta katetaan vanerin tuonnilla sekä lisäämällä korvaavien tuotteiden kuten OSB-levyn käyttöä.

Vanerin tuotannon painopiste on 2000-luvulla siirtynyt Kiinaan perinteisiltä tuotantoalueilta Euroopasta, Pohjois-Amerikasta ja Aasiasta. Kiinasta on tullut maailman suurin vanerin tuottaja, ja Kiinan osuus Euroopan unionin vanerin tuonnista on kasvanut jo neljännekseen. Kiinan tärkeä kauppakumppani Euroopassa on Saksa, jossa sen markkinaosuus lehtivanerin tuonnista oli tammi–kesäkuussa 2011 lähes viidennes, kun vuonna 2009 vastaava osuus oli noin 15 prosenttia. Määrällisesti eniten lehtivaneria Saksaan vei kuitenkin Venäjä, jonka vanerin tuotanto on kaksinkertaistunut 2000-luvulla. Havuvaneria tulee Saksaan eniten Brasiliasta. Suomen havu- ja lehtivanerin tuontiosuudet Saksassa olivat tammi–kesäkuussa 2011 noin 14 prosenttia.

Suomesta vanerin vientimäärät kasvoivat tammi–kesäkuussa 2011 noin 12 prosenttia verrattuna vastaavaan aikaan viime vuonna. Koivuvanerin osuus



Vanerin viennin määrä ja yksikköarvo 2000–2012e vuoden 2010 hinnoin (tukkuhintaaindeksi).

viennistä oli 35 prosenttia ja sen viennin kasvu oli havuvaneria suurempaa. Lehtivaneria vietiin eniten Saksaan ja havuvaneria Britanniaan.

Havu- ja koivuvanerin viennin yksikköhinnat Suomesta olivat Euroopan kasvaneen kysynnän ansiosta vuoden 2011 alkupuoliskolla 8–9 prosenttia korkeammat kuin viime vuonna vastaavaan aikaan. Vanerin hintaa Euroopassa nostivat kysynnän kasvu ja epäsuorasti Japanin maanjäristyksen tuhot, joissa Japanin vanerin tuotantokapasiteetista vaurioitui tai tuhoutui täysin lähes kolmannes. Tässä tilanteessa muun muassa Kiina ja Indonesia suuntasivat vientiään aiempaa enemmän Japaniin. Japani lisäsi alkuvuonna tuontia myös Pohjois-Amerikasta, ja kokonaisuudessaan Japanin tuonti kasvoi tammi-kesäkuussa 28 prosenttia viime vuoden vastaavaan aikaan verrattuna.

Kesän jälkeen Japanin tuonnin kasvu on alkanut hiipua, kun osa vaurioituneista tehtaista on saatu uudelleen tuotantoon. Myös vanerin tuontihinnat Japaniin ovat alentuneet. Euroopassa Japanin tuonnin väheneminen merkitsee tarjonnan kasvua. Kun samalla taloudellisten epävarmuuksien lisääntyminen on heikentänyt kysyntää, joissakin laaduissa on syntynyt hinnan laskupaineita. Suomen tammi-kesäkuun 2011 vientihintojen tarkastelu kuukausitasolla osoittaa havuvanerin hinnan olleen huhtikuun jälkeen hieman laskussa, mutta koivuvanerin hinta

on pysynyt vakaampana. Kuluvana vuonna vanerin viennin yksikköhinnan arvioidaan nousevan noin 7 prosenttia, kun hinnannousu loppuvuodesta taittuu. Ensi vuonna hinnan ennustetaan alenevan kysynnän heikentyessä Euroopassa.

Viennin kasvu nosti Suomen vanerin tuotantoa tammi-kesäkuussa 2011 noin 16 prosenttia viime vuoden vastaavaan aikaan verrattuna. Vanerin tuotannosta noin 85 prosenttia menee vientiin. Loppuvuoden heikentyvän kysynnän vuoksi viennin ja tuotannon kasvu hidastuu noin 7 prosenttiin. Ensi vuonna vienti ja tuotanto kääntyvät laskuun.

2.2 Massa- ja paperiteollisuuden vienti ja tuotanto

Maailmantalouden elpymisen myötä kaikkien paperi- ja kartonkituotteiden kulutus ja tuotanto kasvoivat varsin reippaasti viime vuonna. Kulutuksen kasvu on kuitenkin hiipunut tämän vuoden alkupuolella ja loppuvuonna kysyntää heikentää talouskehityksen epävarmuuden lisääntyminen Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Suomen paperin ja kartongin vientimäärät ovatkin kääntyneet laskuun vuoden 2011 toisella vuosineljänneksellä. Vuonna 2011 paperin viennin ja tuotannon ennustetaan pienevän noin yhden prosentin ja kartongin viennin ja tuotannon kasvavan 2 prosenttia. Sellun viennin ennustetaan kasvavan 5 ja tuotannon 2 prosenttia. Paperien ja kartonkituotteiden hinnat ovat nousseet viime vuonna ja tämän vuoden alkupuolella. Paperin viennin koko vuoden 2011 keskihinnan ennustetaan nousevan 5 ja kartongin 8 prosenttia viime vuoteen verrattuna.

Paperin kysynnän notkahduksen oletetaan olevan lyhytaikainen, ja kysynnän arvioidaan kääntyvän nousuun vuoden 2012 toisella puoliskolla. Alkuvuoden alentuneen kysynnän takia Suomen paperin ja sellun viennin ja tuotannon ennustetaan vuonna 2012 jäävän edellisen vuoden tasolle. Huono markkinatilanne Euroopassa pitää myös hintakehityksen maltillisena.

Vuonna 2012 Suomen paperin ja kartongin keskivientihinnan ennustetaan nousevan 1–2 prosenttia kuluvan vuoden keskihintaan verrattuna.

Paperin ja kartongin kysyntä kasvoi maailmalla vuonna 2010

Vuonna 2010 paino- ja kirjoituspaperien kulutus kasvoi Euroopassa 4 prosenttia, kun talous alkoi taantumaa jälkeä kasvaa. Päälylystämättömän hienopaperin kulutus kasvoi eniten, 17 prosenttia, kun taas sanomalehtipaperin kulutus kasvoi vain hieman ja muiden painopapereiden kulutus jäi lähelle vuoden 2009 tasoa.

Paperin ja kartongin tuotantomäärät kasvoivat Euroopassa 7 prosenttia 105 miljoonaan tonniin vuonna 2010, ja viennissä kasvua oli 10 prosenttia edellisvuodesta. Paino- ja kirjoituspaperien tuotannon kasvusta huolimatta määrä jäi edelleen alle vuoden 2006 tason. Sen sijaan pakkauskartongin ja -paperin tuotantomäärät ylittivät parilla miljoonalla tonnilla vuoden 2006 tuotantomäärän. Euroopan tuotannon ja viennin kasvu kuvaa eurooppalaisen paperiteollisuuden kilpailukyvyä parantumista maailman paperimarkkinoilla. Kun paperiteollisuuden kapasiteettia on supistettu Euroopassa voimakkaasti

aikaisempina vuosina, nousi kapasiteetin käyttöaste vuonna 2010 paino- ja kirjoituspapereissa 91,2 prosenttiin ja pakkauskartongissa ja -paperissa 92,7 prosenttiin. Parantunut markkinatilanne on merkinnyt myös korkeampia hintoja useimmille paperi- ja kartonkituotteille vuonna 2010.

Huolimatta kapasiteetin supistamisista aikaisempina vuosina, Euroopassa on edelleen ylikapasiteettia painopaperimarkkinoilla ja tuotantokapasiteettia vähennetään. Viime vuonna paperiteollisuuden kapasiteetin supistukset jatkuivat myös Suomessa. Tammikuussa 2010 Sappi sulki päälylystettyä aikakauslehtipaperia valmistaneen koneen Jyväskylässä (210 000 tn/v). Stora Enso sulki Imatralla hienopaperikoneen (210 000 tn/v) maaliskuussa ja lopetti Varkauden sanomalehti- ja luettelopaperituotannon (290 000 tn/v) syyskuun lopulla.

Pohjois-Amerikassa vuonna 2010 paperin ja kartongin kulutus kääntyi monen vuoden jälkeen kasvuun ja kasvoi 3,6 prosenttia. Kartongin kulutus ja tuotanto kasvoivat Yhdysvalloissa, samoin kuin Euroopassa, paperin kulutusta enemmän. Sähköisten viestimien ja internetin vaikutus Yhdysvaltain paperin kulutukseen jatkuu. Vuoteen 2005 verrattuna kirjoitus- ja painopapereiden kulutus on alentunut neljänneksen, ja pelkästään sanomalehtipaperin kulutus on laskenut noin puoleen. Viimeisten kymmenen vuoden aikana tehtaita ja koneita sulkeamalla

Suomen massa- ja paperiteollisuus vuonna 2010, 1 000 tn.

	Sellu	% tuotannosta	Paperi	% tuotannosta	Kartonki	% tuotannosta
Tuotanto	6 733	100	8 929	100	2 830	100
Kotimaan käyttö*	4 739	70	670	8	285	10
Vienti:	1 994	30	8 259	92	2 545	90
EU	1 325	20	5 478	61	1 521	54
Venäjä	16	0	336	4	205	7
Muu Eurooppa	109	2	421	5	160	6
Aasia	459	7	673	7	350	12
Afrikka	68	1	146	2	80	3
Yhdysvallat	4	0	626	7	152	5
Muut	13	0	579	6	77	3

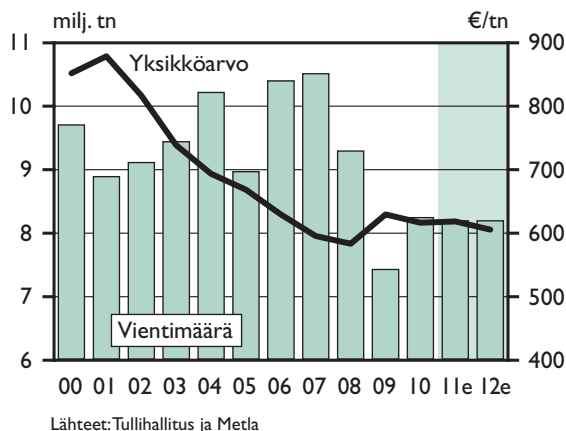
* Laskennallinen käyttö = tuotanto – vienti.
Lähteet: Metsäteollisuus ry ja Tullihallitus.

on vähennetty paperin tuotantokapasiteettia lähes 20 ja kartongin vajaat 10 prosenttia. Kun vuonna 2010 tuotantomäärät kasvoivat, nousivat kapasiteetin käyttöasteet kartongilla 94 ja paperilla 87 prosenttiin.

Venäjällä ja CIS-maissa parantuneen talouskasvun myötä paperin ja kartongin kulutus kasvoi lähes 10 prosenttia vuonna 2010, ja suuri osa kasvusta katettiin tuonnilla. Kasvu kohdistuu lähinnä kalliisiin paperi- ja kartonkituotteisiin, joita Venäjä tuo oman tuotannon pienuuden takia. Suomesta Venäjä tuo lähinnä aikakauslehtipaperia.

Kiinassa paperi- ja kartonkituotteiden kulutus ja tuotanto kasvoivat muista maista poiketen myös maailmantalouden taantumana aikana vuosina 2008–2009. Vuonna 2010 Kiinan paperin ja kartongin kulutus kasvoi yli 7 prosenttia. Eri paperilajeista eniten kasvoi päällystetyn hienopaperin tuotanto ja kulutus. Sen sijaan sanomalehtipaperin kulutus aleni.

Kiina on maailman suurin paperin ja kartongin tuottaja- ja kuluttajamaa. Suurin osa paperin ja kartongin kulutuksesta ja tuotannosta on pakkauskartonkia ja -paperia. Vuonna 2010 Kiinan pakkauskartongin ja -paperin tuotanto oli noin 51 miljoonaa tonnia. Merkittävä osa Kiinassa tuotetusta pakkauspaperista ja -kartongista päättyy Yhdysvaltoihin ja muihin teollisuusmaihin Kiinasta vietävien tavaroiden pakkauksina.

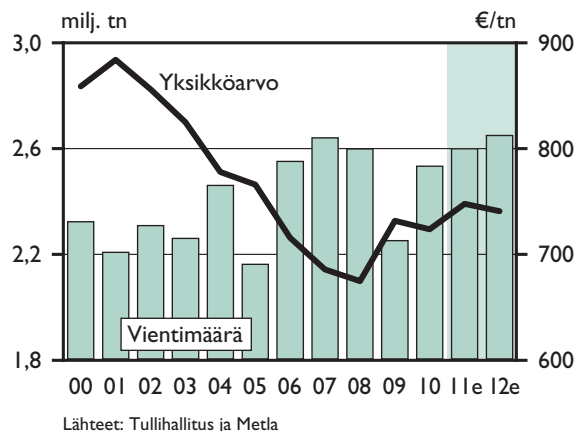


Paperin viennin määrä ja yksikköarvo 2000–2012e vuoden 2010 hinnoin (tukkuhintaindeksi).

Paperin viennin kasvu hidastuu ja hintojen nousu tahtuu

Euroopassa paperin kysyntä kääntyi vuoden 2011 toiselta neljännekseltä alkaen selvään laskuun. Tammi–elokuussa 2011 päällystetyn hienopaperin kysyntä on pienentynyt vajaat 8 prosenttia viime vuoteen verrattuna. Sanoma- ja aikakauslehtipaperin kysyntä Euroopan CEPI-maissa on pysynyt samalla tasolla kuin edellisenä vuotena. Myös Yhdysvalloissa paperin kulutus on kääntynyt laskuun. Paino- ja kirjoituspaperien tuotanto on laskenut tammi–heinäkuussa 2011 3,5 prosenttia ja kartongin tuotanto on jäänyt edellisen vuoden tasolle. Sen sijaan Kiinan paperi- ja kartonkituotteiden kulutus ja tuotanto sekä vienti ovat jatkaneet nopeaa kasvuaan. Paperi- ja kartonkituotteiden hinnat Kiinan markkinoilla ovat edelleen nousseet, mikä on edesauttanut hintojen nousua myös Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa.

Tammi–maaliskuussa 2011 Suomen paperin vientimäärä oli kasvanut viidenneksen verrattuna vastaavaan aikaan viime vuonna. Kun paperin kysyntä alkoi toisella vuosineljänneksellä hiipua, myös Suomen päällystämättömän aikakauslehti- ja hienopaperin vienti kääntyi laskuun. Kun muiden paperilajien vienti kuitenkin vielä kasvoi, paperin



Kartongin viennin määrä ja yksikköarvo 2000–2012e vuoden 2010 hinnoin (tukkuhintaindeksi).

kokonaisvientimäärä tammi–kesäkuussa 2011 oli 5 prosenttia suurempi kuin viime vuoden vastaavana aikana. Suomen paperin viennistä yli puolet on aikakauslehtipaperia, vaikka sen osuus on pienentynyt vuodesta 2008. Vastaavasti hienopaperin osuus on kasvanut 36 prosenttiin ja sanomalehtipaperin vienti on supistunut kahteen prosenttiin paperin kokonaisviennistä. Kartongin tammi–kesäkuun 2011 vienti oli 8 prosenttia suurempi kuin edellisenä vuotena, vaikka vienti toisella neljänneksellä jäikin pienemmäksi vuodentakaiseen verrattuna.

Viime vuonna alkanut paperin hintojen nousu Euroopassa jatkui alkuvuonna 2011. Tammi–kesäkuussa 2011 paperin viennin keskihinta on noussut 5 ja kartongin 7 prosenttia koko vuoden 2010 keskihinnasta. Eri paperilajeista eniten on noussut hienopaperin ja sanomalehtipaperin hinta. Kartonkituotteista kraftlainerin ja flutingin hinta on noussut yli 15 prosenttia.

Metsäteollisuusyritykset ovat ilmoittaneet uusista hinnankorotuksista joillekin tuoteryhmille kuluvan vuoden toisella puoliskolla. Vientimarkkinoiden kysynnän hiipuessa loppuvuotta kohden merkittäviä hinnankorotuksia ei ole odotettavissa. Paperin viennin keskihinnan ennustetaan vuonna 2011 nousevan 5 ja kartongin 8 prosenttia. Suomen paperin viennin ja tuotannon ennustetaan alenevan yhden prosentin vuonna 2011. Pakkauspapereiden ja kartonkituotteiden kysynnän arvioidaan pysyvän paino- ja kirjoituspaperien kysyntää parempana, jolloin niiden viennin ja tuotannon arvioidaan kasvavan tänä vuonna 2 prosenttia.

Sellun kysyntä ja hinnat korkealla

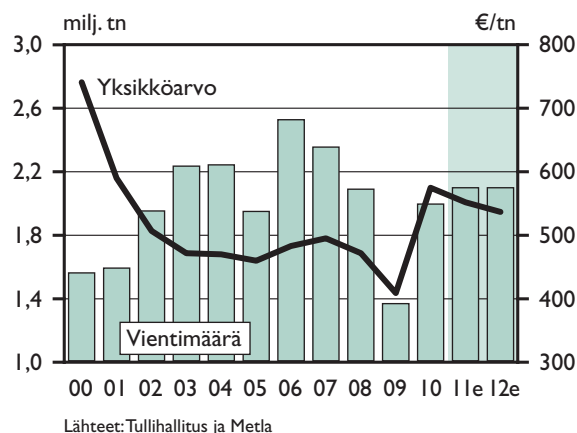
Suomessa sellun tuotannosta pääosa käytetään kotimaan paperiteollisuudessa ja vientiin menee keskimäärin kolmannes. Viennistä valtaosa on havusellua, jota tammi–kesäkuussa 2011 vietiin eniten Kiinaan ja Saksaan.

Kiinan puukuidun tarve on pitänyt sellun kysynnän ja hinnan maailmalla korkealla. Puumassan tuonti Kiinaan kasvoi vuoden 2011 alkupuoliskolla yli 25 prosenttia viime vuoden notkahduksen jälkeen, kun

raaka-aineen tarve kasvoi paperi- ja kartonkiteollisuuden tuotannon lisääntyessä. Suomen valkaistun havusellun vienti Kiinaan kasvoi tammi–kesäkuussa 2011 lähes 80 prosenttia verrattuna viime vuoden vastaavaan aikaan. Viennistä Kiinan osuus oli lähes kolmannes. Kiina joutui alkuvuonna kasvattamaan sellun tuontia kierrätyskuidun tuonnin sijasta sekä lisäämään muun kuin puukuidun käyttöä paperiteollisuudessa. Kiinan paperiteollisuuden kuidun kokonaiskäytöstä kierrätyskuidun osuus on 60 prosenttia, mutta sen saatavuuden niukentuessa ja hintojen noustessa kierrätyspaperin tuonti kasvoi alkuvuonna vain 5 prosenttia.

Kiinassa sellun dollarihintana on pysynyt loppuvuonna 2010 tapahtuneen notkahduksen jälkeen vakaana toukokuuhun 2011 asti. Sen jälkeen hinta on kääntynyt laskuun. Talousnäköymien heikentyminen Euroopassa ja Yhdysvalloissa alkuvuoden 2011 jälkeen vaikuttaa osaltaan Kiinan vientimahdollisuuksiin, mikä vähentää pakkauspaperin ja kartongin tuotantoa ja sen myötä sellun kysyntää. Sekä lehti- että havusellun markkinahintaa kuvaava FOEXin PIX-hintaindeksi dollareissa on vuoden 2011 alusta laskenut 10 prosenttia syyskuun loppuun mennessä.

Suomen valkaistun havusulfaattisellun vientimäärä kasvoi vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä



Sellun viennin määrä ja yksikköarvo 2000–2012e vuoden 2010 hinnoin (tukkuhintaindeksi).

25 prosenttia viime vuoden vastaavaan aikaan verrattuna sellun hyvän kysynnän ja hinnan ansiosta. Toisella neljänneksellä sellun hinta kuitenkin kääntyi laskuun ja ja vienti väheni. Tähän vaikutti paperin kysynnän hiipuminen vientimarkkinoilla. Kun Suomen paperin ja kartongin tuotanto ei kasvanut enää alkuvuonna, sellun käyttökään ei kasvanut. Tammi–kesäkuussa 2011 sellun tuotanto oli vain 2 prosenttia edellisvuotta suurempi. Tänä vuonna Suomen sellun tuotannon kasvun ennustetaan jäävän 2 prosenttiin. Vientimäärä kasvaa alkuvuoden kehityksen ansiosta tänä vuonna 5 prosenttia verrattuna viime vuoteen. PIX-hintojen kääntyminen laskuun ennakoitua käännettä myös Suomen sellun vientihinnassa. Valkaistun sellun viennin keskihinnan arvioidaan tänä vuonna nousevan vain yhden prosentin viime vuoden keskihintaan verrattuna.

Talouden taantuma uhkaa Suomen paperin vientiä vuonna 2012

Euroopassa talouskasvun ja eritoten teollisen tuotannon ennustetaan hidastuvan merkittävästi loppuvuoden 2011 aikana ja ensi vuoden alkukuukausina. Paperin ja kartongin kulutus on kääntynyt jo laskuun Suomen viennille tärkeillä Euroopan ja Yhdysvaltain markkinoilla. Kysynnän notkahduksen oletetaan olevan kuitenkin lyhytaikainen, jos talouskasvu kääntyy nousuun ensi vuoden toisella puoliskolla. Paperituotteiden kysynnän oletetaan seuraavan talouskasvun käännettä, ja paperituotteiden kysynnän vuositasolla ennustetaan olevan sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa vuonna 2012 edellisen vuoden tasolla.

Paperiteollisuuden kannattavuus Suomessa on kohentunut hintojen nousun ja tuotannon tehostamisen seurauksena, mutta 2000-luvun alun lukemista kannattavuus on vielä kaukana. Suhteessa kilpailijamaihin Suomi on pitkien kuljetusmatkojen ja niistä aiheutuvien korkeiden kuljetuskustannusten vuoksi heikommassa asemassa. Lisäksi tuotanto Keski- ja Etelä-Euroopan tuottajamaissa perustuu suurelta osalta kierrätyskuituun. Suomen paperi- ja kartonkiteollisuuden yhtenä keinona parantaa kannattavuuttaan

on ollut vähentää tuotantoa Suomessa supistamalla tuotantokapasiteettia. Joulukuussa 2010 UPM ilmoitti ostaneensa Myllykoski Oyj:n ja Rhein Papier GmbH:n kaikki seitsemän painopaperitehdasta Saksassa, Suomessa ja Yhdysvalloissa. Yhteensä niiden tuotantokapasiteetti on 2,8 miljoonaa tonnia. Tämän vuoden elokuussa UPM ilmoitti laajasta paperiteollisuutensa saneerausohjelmasta, ja suunnittelee vähentävänsä yhteensä 1,3 miljoonaa tonnia paperikapasiteettia Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Osana saneerausohjelmaa UPM suunnittelee sulkevansa koko Myllykosken paperitehtaan (600 000 tn/v) vuoden 2011 loppuun mennessä.

Kapasiteetin leikkaukset Suomessa ja muualla Euroopassa sekä Yhdysvalloissa ovat pienentäneet ylikapasiteettia ja luoneet edellytyksiä hintojen nousulle ja kannattavuuden parantumiselle. Hintojen nousu edellyttää kuitenkin paperin ja kartongin kysynnän kasvua viennin päämarkkina-alueilla. Paperin kysynnän jäädessä edellisen vuoden tasolle Suomen paperin ja sellun tuotannon ja viennin ennustetaan vuonna 2012 jäävän vuoden 2011 tasolle. Kartongin

Massa- ja paperiteollisuuden tuotanto- ja vientiennusteet, 1 000 tn (muutosprosentit edellisvuodesta lukujen alla).

	Tuotanto			Vienti		
	2010	2011e	2012e	2010	2011e	2012e
Sellu	6 733	6 900	6 900	1 994	2 100	2 100
%	22	2	0	46	5	0
Paperi	8 929	8 800	8 800	8 251	8 200	8 200
%	10	-1	0	11	-1	0
Kartonki	2 830	2 900	2 950	2 534	2 600	2 650
%	14	2	2	12	2	2

*Massa- ja paperituotteiden vientihintaennusteet muutosprosentteina edellisvuodesta.**

	2010	2011e	2012e
Sellu [#]	49 (575 €/tn)	1	0
Paperi	4 (617 €/tn)	5	1
Kartonki	5 (724 €/tn)	8	2

*Vientihinnat ovat nimellisiä euromääräisiä viennin yksikköarvoja.

[#]Valkaistu havupuusellu

viennin ja tuotannon ennustetaan kasvavan 2 prosenttia. Paperin keskivientihinnan ennustetaan nousevan yhden prosentin ja kartongin 2 prosenttia vuonna 2012. Sellun keskivientihinnan odotetaan pysyvän ensi vuonna tämän vuoden tasolla.

2.3 Metsäteollisuuden kustannukset ja kannattavuus

Metsäteollisuuden kannattavuuden nopea kohentuminen vuonna 2010 hidastuu vuonna 2011. Talousnäkymien synkkenemisestä ja metsäteollisuuden tärkeiden vientituotteiden hintojen nousun taittumisesta huolimatta pysyvät sekä puutuotteitä massa- ja paperiteollisuuden kannattavuusluvut vuoden 2011 osalta edellisvuotta korkeammalla.

Vuonna 2012 metsäteollisuuden kannattavuuden säilyttäminen kuluvaan vuoden suhteellisen korkealla tasolla on haasteellista. Talouskehityksen epävarmuus tärkeimmillä vientimarkkinoilla ja kotimaassa vaikuttaa nopeimmin sahatavaran ja vanerin kysyntään sekä hintatasoon. Myös paperien hintojen odotetaan alkuvuonna 2012 notkahtavan, vaikkakin tuotekohtaiset erot ovat merkittäviä, ja kysynnän osittain rakenteelliseen laskuun on pyritty vaikuttamaan kapasiteetin leikkauksilla. Sellun sekä kartongin tuotannon kannattavuus säilynee edelleen korkealla. Raaka-aineiden, kuten raakapuun, hintakehityksen ennakoidaan olevan maltillista, mikä osaltaan tukee kannattavuuskehitystä. Sekä puutuoteollisuuden että massa- ja paperiteollisuuden kannattavuuslukujen odotetaan koko vuoden 2012 osalta pysyttelevän likimain kuluvaan vuoden tasolla. Kannattavuus säilyisi siten korkeammalla kuin 2000-luvulla keskimäärin, mikä viestii Suomen metsäteollisuuden kilpailukykyyn positiivisesta kehityksestä viime vuosien rakennemuutoksen aikana.

Puutuoteollisuuden kannattavuuskehitys hidastuu

Puutuoteollisuuden kannattavuus kohentui vuonna 2010 nopeasti vuoden 2009 aallonpohjasta. Tähän vaikutti erityisesti sahatavaran viennin elpyminen ja hinnan nousu. Suurten suomalaisten metsäteollisuuskonsernien osavuositarkastusten mukaan puutuoteollisuuden kannattavuuden nousu on jatkunut myös vuonna 2011. Tammi–kesäkuun 2011 liiketuloslukujen perusteella puutuoteollisuuden kannattavuus oli miltei samalla tasolla kuin vuonna 2006, jolloin nousu kohti sahatavaramarkkinoiden suhdannehuippua alkoi. Syksy 2011 on kuitenkin synkentänyt puutuoteollisuuden kehitysnäkymiä.

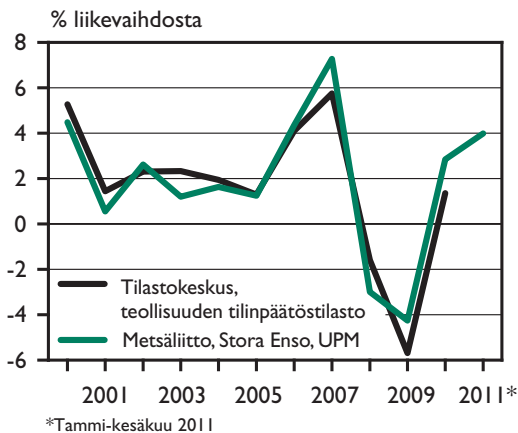
Puutuoteollisuuden kannattavuuskehitystä alkuvuonna 2011 tuki sahatavaran vientimäärien ja -hintojen nousun jatkuminen. Myös sahatavaran kotimaan kysyntä kohosi rakentamisen vilkastumisen myötä. Toisaalta vientinäkymiä hämärsivät alkuvuonna mullistukset Suomen sahatteollisuuden tärkeillä vientimarkkinoilla Japanissa ja Pohjois-Afrikassa. Syksyn aikana epävarmuus talouskehityksestä erityisesti Euroopassa on kasvanut, ja sahatavaran kysynnän pelätään kääntyvän laskuun. Ylitarjonnan ja hintapudotuksen ehkäisemiseksi myös suomalaiset sahatavaran tuottajat ovat keskieurooppalaisten tuottajien tavoin ilmoittaneet tuotannon sopeuttamissuunnitelmista. Vaikka sahatavaran vientihinnan nousu on jo taittunut, ei hinnan odoteta laskevan jyrkästi. Koko vuoden 2011 sahatavaran vientihinnan ennakoidaan jäävän 2 prosenttia edellisvuotta alhaisemmaksi.

Vanerin tuotannossa vuosi 2010 oli yhä heikko, ja tuotannon elpyminen ja kannattavuuden koheneminen alkoivat sahatavaran tuotantoon verrattuna myöhemmin. Vuonna 2011 vanerin kysyntä Euroopassa on kasvanut erityisesti teollisissa käyttökohteissa, kuten kuljetusalalla. Tämä on vaikuttanut suotuisasti koivuvanerin vientihintaan, jonka nousu näyttää jatkuneen talouskehityksen epävarmuudesta huolimatta. Sen sijaan rakentamisen hiipuminen Euroopassa on heijastunut havuvanerin kysyntään ja vientihintaan, jonka nousu on sahatavaran vientihinnan tavoin taittunut. Koko vuoden 2011 osalta vanerien

keskimääräisen vientihinnan odotetaan kuitenkin jäävän edellisvuotta 7 prosenttia korkeammalle ja tuotannon kannattavuuden nousevan selvästi kahden edellisvuoden tappioihin verrattuna.

Puutuoteteollisuudessa ja erityisesti sahauskassa puuraaka-ainekustannukset muodostavat suurimman yksittäisen kustannuserän. Tukkipuun hintakehitys oli alkuvuonna 2011 maltillista ja hinnat jopa laskivat edellisvuoden loppupuolen tasosta. Tämä osaltaan tuki suotuisaa kannattavuuskehitystä. Tukkien kantohinnat kääntyivät kuitenkin pian nousuun, joka ei kuitenkaan muodostunut yhtä jyrkäksi kuin edellisvuonna oli koettu ja joka elokuussa taittui jo laskuksi. Tähän merkittävänä syynä oli sahatavaran tuottajien reagointi epävarmuuteen sahatavaran menekistä ja vientihinnan kehityksestä tukkipuun ostoja rajoittamalla. Puukustannusten kehitys on puutuoteteollisuuden kannattavuuden kannalta merkittävässä asemassa ja erot tuotteiden, erityisesti sahatavaran, ja tukkipuun hinnan kehityskuluissa heijastuvat koko toimialan kannattavuuskehitykseen. Huoli puukustannusten kehityksestä koskettaa tuottajia myös Suomen tärkeimmissä kilpailijamaissa.

Vuonna 2012 sahatavaran ja vanerin tuotannon ja vientihintojen odotetaan laskevan hieman kuluva vuodesta, mikä vaikuttaa kielteisesti puutuoteteollisuuden kannattavuuskehitykseen. Toisaalta



Puutuoteteollisuuden kannattavuus 2000–2011 liiketulosprosentilla mitattuna.*

kustannuskehityksen odotetaan olevan hyvin maltillista: tukkien kantohinnan odotetaan kääntyvän loivaan laskuun eikä esimerkiksi rahti- tai työvoimakustannuksiin kohdistu nousupaineita taloustilanteen epävarmuuden vuoksi. Vaikka puutuoteteollisuuden kannattavuuskehitys hidastuu huomattavasti, ei kannattavuuden odoteta heikkenevän kuluvasta vuodesta. Suomen puutuoteteollisuuden kannattavuus säilyisi siten myös vuonna 2012 korkeammalla kuin 2000-luvulla keskimäärin.

Massa- ja paperiteollisuuden kannattavuus kohentunut vauhdilla

Massa- ja paperiteollisuuden kannattavuuskehitys on ollut jyrkästi nousevaa vuoden 2009 jälkeen ja suunta on metsäteollisuuskonsernien osavuositilastusten perusteella säilynyt myös vuonna 2011. Oheisessa kuvassa massa- ja paperiteollisuuden kannattavuuskehitystä on kuvattu kahden liiketulosprosentin aikasarjan avulla. Toinen aikasarjoista perustuu metsäteollisuuskonsernien omiin ilmoituksiin ja toinen Tilastokeskuksen teollisuuden tilinpäätöstilastoon. Erot liiketulosprosenttien aikasarjoissa ovat olleet melko suuria. Tähän syynä on muun muassa se, että konsernien ilmoittamat tilinpäätös- ja osavuositilastiedot kattavat vain kyseiset konsernit ja ne sisältävät konsernien toiminnot myös ulkomailta. Tilastokeskuksen aineisto kattaa puolestaan koko toimialan suomalaisten yritysten tiedot. Konsernit tekevät divisioonajakonsa itse, kun Tilastokeskus käyttää tarkoin määriteltyä toimialaluokitusta. Lisäksi Tilastokeskuksen aineisto perustuu oikaistuihin tilinpäätöksiin, kun taas konsernien ilmoituksiin voivat vaikuttaa harkinnanvaraiset kirjaukset. Erot eri aineistoihin perustuvissa kannattavuuslukuissa olivat erityisen suuria 2007–2009, jolloin Tilastokeskuksen tilinpäätösaineiston mukaan massa- ja paperiteollisuuden toiminta oli liiketulosprosentilla mitattuna tappiollista, mutta metsäteollisuuskonsernien tilinpäätöksien mukaan kannattavaa. Vuonna 2010 liiketulosprosenttikuvaajat jälleen yhtyivät. Tilastokeskuksen lukujen perusteella suomalaisen massa- ja paperiteollisuuden kannattavuuden erittäin nopea kohentuminen vuonna

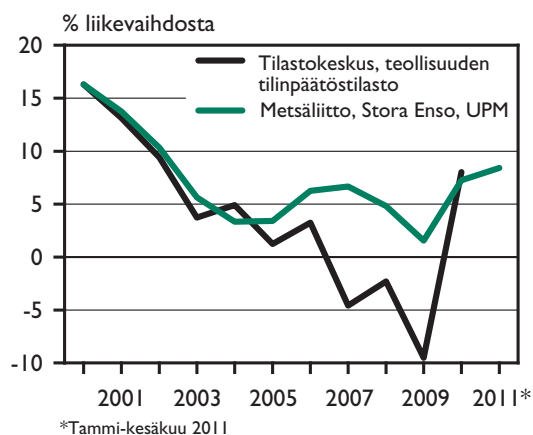
2010 on ollut toimialalle poikkeuksellista. Toisaalta massa- ja paperiteollisuus on juuri Suomessa käynyt läpi poikkeuksellisen suurta rakennemuutosta ja tuotannon tehostaminen osaltaan selittää kannattavuuden nopeaa nousua. Sekä metsäteollisuuskonsernien että Tilastokeskuksen liiketulosluvut antavatkin varsin rohkaisevan kuvan massa- ja paperiteollisuuden kilpailukyvyn ja kannattavuuden kehityksestä. Kuitenkin matkaa on yhä 2000-luvun alun kannattavuuslukuihin, ja toimialan sisällä on kannattavuuseroja tuoteryhmien välillä.

Vuoden 2010 tavoin vuonna 2011 massa- ja paperiteollisuuden tuotteista kannattavinta on ollut sellun tuotanto. Sellun korkeasuhdannetta on pitänyt yllä Kiinan puukuidun kysyntä. Sellun vientihinnan nousu alkoi vuoden 2009 puolivälissä ja jatkui alkusyksyyn 2010. Tuona aikana havusulfaattisellun vientihinta nousi noin 80 prosenttia ja lehtisulfaattisellun vientihinta lähes 100 prosenttia. Syksyn 2010 huippulukemista havusellun vientihinta laski vuoden loppuun mennessä runsaat 10 prosenttia, mutta nousi jälleen hieman vuoden 2011 alkupuolella ja on pysytellyt tämän jälkeen korkealla tasolla. Lehtisulfaattisellun vientihinta laski huippulukemista vuoden 2010 loppuun mennessä runsaat 20 prosenttia, ja hinnan lasku on jatkunut loivana vuonna 2011. Sellun tuotannon kannattavuutta on tukenut puukustannusten maltillinen kehitys: sellumarkkinoiden korkeasuhdanne ja vientihintojen nopea nousu eivät juuri ole heijastuneet kotimaisen kuitupuun kantohintoihin. Vaikka suomalaiset metsäteollisuuskonsernit kuluttavat suurimman osan tuottamastaan sellusta omassa paperin ja kartongin tuotannossa, ovat sellun vientimäärät ja markkinasellun osuus tuotannosta selvästi kasvaneet korkeasuhdanteen aikana. Huolimatta sellun vientihintahuipun ohittamisesta odotetaan sellun tuotannon kannattavuuden säilyvän korkeana myös loppuvuonna 2011 ja vuonna 2012.

Kartongin tuotannon kannattavuus on säilynyt korkealla tasolla vuoden 2011 alkupuolella. Myös vuonna 2010 kartongin tuotannon kannattavuus oli sellun tuotannon ohella massa- ja paperiteollisuuden keskimääräistä kannattavuustasoa selvästi korkeampi. Erityisesti pakkauskartonkien kysyntä on

kasvanut ja vientihinnat nousseet. Pakkauskartonkien vientihintojen nousu ei myöskään ole taittunut vuoden 2011 syksyyn mennessä, ja kartongin tuotannon kannattavuuden odotetaan säilyvän korkealla myös loppuvuoden aikana. Kartonkien menekkiin ja hintatasoon vaikuttaa erityisesti teollisuustuotannon ja pakkausmateriaalitarpeen kehitys päämarkkina-alueilla Euroopassa ja Aasiassa. Myös Venäjän osuus kartongin viennistä on viime vuosina kasvanut. Kasvavien markkinoiden positiiviset vientiodotukset kompensoivat osaltaan Euroopan heikentyviä markkinanäkymiä, minkä vuoksi kartongin tuotannon kannattavuuden odotetaan pysyvän korkealla myös vuonna 2012.

Massa- ja paperiteollisuuden tuotteista yli 90 prosenttia päätyy vientiin Euroopan ollessa päämarkkina-alue. Aikakauslehtipaperin kysynnän kasvu Euroopassa on ollut tuotannon kasvua hitaampaa ja hintataso laskenut. Tähän on reagoitu aikakauslehtipaperikapasiteettia leikkaamalla ja leikkaukset jatkuvat edelleen myös Suomessa UPM:n sulkiessa Myllykosken paperitehtaan. Samalla aikakauslehtipaperin osuus Suomen massa- ja paperiteollisuuden viennistä on supistunut. Aikakauslehtipaperin lisäksi leikkauksia on kohdistettu myös hienopaperin ja sanomalehtipaperin tuotantoon. Vuoden 2011 alkupuoliskolla aikakauslehtipaperin vientihinnan kehitys on ollut suotuisaa ja tuotannon kannattavuus



Massa- ja paperiteollisuuden kannattavuus 2000–2011* liiketulosprosentilla mitattuna.

kohentunut edellisvuodesta. Markkinanäkymiä Euroopassa pidetään vakaina. Hienopaperin vientihinnan kehitys on myös ollut suotuisaa, mutta markkinanäkymät Euroopassa aikakauslehtipaperia synkemmät. Alkuvuonna 2011 hienopaperin tuotannon kannattavuus on hieman heikentynyt edellisvuodesta, ja loppuvuoden näkymät ovat negatiiviset. Metsäteollisuuskonsernit ovatkin ilmoittaneet hienopaperin tuotannon tehostamistoimista kilpailukyvyyn ja kannattavuuden parantamiseksi.

Sanomalehtipaperin tuotantomäärät ovat huomattavasti aikakauslehti- ja hienopapereita pienemmät ja sen osuus Suomen paperien viennistä on supistunut noin kahteen prosenttiin. Sanomalehtipaperin kysyntä on alkuvuonna 2011 vahvistunut ja vientihinta pysytellyt korkealla. Sanomalehtipaperin tuotannon kannattavuus on tämän myötä kohentunut ja näkymät loppuvuoden 2011 osalta ovat vakaat.

Suomen massa- ja paperiteollisuuden päävientimarkkinan, Euroopan, vuoden 2012 talousnäkymät ovat jatkuvasti heikentyneet ja erityisesti paperien kulutuksen kasvun odotetaan hidastuvan. Toisaalta kapasiteettileikkaukset ovat pienentäneet ylitarjontaa ja lisänneet mahdollisuuksia tuotehintojen korotuksiin. Talouskasvun hidastumisen myötä massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden kysyntä ja vientihinnat notkahtanevat alkuvuonna 2012. Notkahduksen odotetaan jäävän lyhytaikaiseksi ja kääntyvän nousuksi vuoden 2012 loppupuoliskolla.

Massa- ja paperiteollisuuden kannattavuuskehitys on ollut vuonna 2011 yleisesti positiivista. Eri tuotteiden vientihinnat ovat joko nousseet tai pysyneet suhteellisen vakaina. Kannattavuuskehitystä on myös tukenut maltillinen kustannuskehitys. Vuoden alkupuoliskolla kasvoivat eniten kemikaali- ja energiakustannukset raakaöljyn hinnan nousun siivittämänä. Tuotehintojen nousu kuitenkin kompensoi kustannusten kohoamisen. Talouden epävarmuuden myötä raakaöljyn hinnan nousu on kääntynyt laskuksi, ja paine kemikaali- ja energiakustannusten kasvuun on pienentynyt. Voimakkaasti vientisuuntautuneen massa- ja paperiteollisuuden kilpailukyvyllä olennaista on ollut kuljetuskustannusten kehitys. Vuonna 2011 merirahtien hinnat (BDI) pysyttelivät öljyn

hinnannoususta huolimatta hyvin alhaisella tasolla aina syyskuuhun saakka. Syyskuussa rahtihinnat nousivat ainakin hetkellisesti jyrkästi, mutta ovat edelleen kaukana edellisvuoden tasosta. Talouden epävarmuus hillitsee myös rahtihintojen kehitystä.

Vuonna 2012 massa- ja paperiteollisuuden kustannuskehityksen odotetaan säilyvän hyvin maltillisena. Muun muassa raakaöljyn hintaennusteita vuodelle 2012 on syksyn 2011 aikana tarkistettu alaspäin, ja esimerkiksi Yhdysvaltojen energiatilastoviranomainen EIA ennustaa koko vuoden 2012 keskimääräisen barrelihinnan nousevan ainoastaan 3 prosenttia kuluva vuodesta. Öljyn hintakehitys heijastuu lukuisiin eri kustannuseriin, erityisesti kuljetus-, kemikaali- ja energiakustannuksiin. Puukustannusten kehityksen odotetaan myös olevan hyvin maltillista kotimaisen kuitupuun kantohintojen pysyessä kuluva vuoden tasolla. Kustannuskehityksen odotettu maltillisuus kompensoi tuotehintojen kehitykseen liittyvää epävarmuutta, eikä massa- ja paperiteollisuuden kannattavuuden kokonaisuudessaan odoteta vuonna 2012 heikkenevän kuluva vuoden tasosta.

Jalostusarvon kehityksessä toimialakohtaisia eroja

Jalostusarvo kuvaa, kuinka toimialan henkilöstö ja toimialalle sijoitettu pääoma ovat tuottaneet arvonlisäystä toimialalle hankituille tuotteille ja palveluille. Jalostusarvo kuvaa siten myös toimialan mahdollisuuksia kattaa tuotannon henkilöstökulut sekä poistot ja kykyä tuottaa liiketaloudellista voittoa. Jalostusarvon kohottaminen on tavoiteltavaa, sillä se yleensä merkitsee myös toiminnan tehostumista ja kannattavuuden kohentumista. Oheisessa kuvassa on esitetty Suomen metsäteollisuuden eräiden alatoimialojen jalostusarvoprosentin kehitys vuosina 2000–2010. Jalostusarvoprosentti on jalostusarvon ja liikevaihdon välinen suhde, jonka avulla pelkästään toimialan myyntituottojen vaihteluista aiheutuvat jalostusarvon muutokset voidaan poistaa tarkasteluista. Yleistäen voidaan todeta, että mitä korkeamman jalostusasteen tuotteita toimiala tuottaa ja mitä enemmän tuotteisiin sisältyy palveluita, sitä korkeammaksi muodostuu jalostusarvoprosentti.

Metsäteollisuuden kustannusrakenne

Antti Mutanen

Vuoden 2009 metsäteollisuuden kustannusrakennelaskelma eroaa tilastolähteiden muutosten vuoksi aiempina vuosina esitetyistä laskelmista. Tilastokeskuksessa on vähitellen siirrytty TOL 2008 -toimialaluokituksen käyttöön, minkä vuoksi suurin osa vuoden 2009 tilastoista julkaistaan ainoastaan TOL 2008 -luokituksen mukaisesti. Metsäteollisuudessa muutokset kustannusrakenteen laskennassa aiemmin käytetyn TOL 2002 -luokituksen ja TOL 2008 -luokituksen välillä ovat kuitenkin vähäisiä: kaksinumeroisella tasolla TOL 2002 -luokkaa 20 (puutuoteteollisuus) vastaa likipitään TOL 2008 -luokkaa 16 ja TOL 2002 -luokkaa 21 (massa- ja paperiteollisuus) vastaa TOL 2008 -luokkaa 17.

Uuteen toimialaluokitukseen siirtymistä merkittävämpi muutos on tapahtunut Tilastokeskuksen tilastotuotannossa: teollisuuden alue- ja toimialatilaston toimipaikkakyselyä on supistettu huomattavasti muun muassa kulurakenteen erittelyn osalta. Tämän vuoksi vuoden 2009 metsäteollisuuden kustannusrakenteen laskennassa on siirrytty käyttämään alue- ja toimialatilaston asemesta teollisuuden *tilinpäätöstilastoa*. Tilinpäätöstilastossa tilastoyksikkönä on yritys, kun taas alue- ja toimialatilaston tilastoyksikkönä ovat toimipaikat. Erityisesti monialaisten ja monitoimipaikkaisten yritysten osalta tilinpäätöstilasto ei siten tarkkuudessa yllä alue- ja toimialatilaston tasolle. Tilinpäätöstilastossa esitetty kuluerittely ei myöskään yksityiskohtaisuudeltaan ja kuluerittään vastaa alue- ja toimialatilaston aiempaa kuluerittelyä. Toisaalta alue- ja toimialatilastossa monitoimipaikkaisten sekä monikansallisten yritysten tietojen kohdentaminen toimipaikoille on ollut ongelmallista ja jossain määrin epätarkkaa.

Koska metsäteollisuuden vuoden 2009 kustannusrakenteen laskenta ei vastaa Metsäsektorin suhdannekatsauksessa 2010–2011 julkaistun vuoden 2008 kustannusrakenteen laskentaa tilastolähteiden ja kuluerien osalta, on oheisessa taulukossa esitetty TOL 2008 -toimialaluokituksen sekä teollisuuden tilinpäätöstilaston mukainen kustannusrakennelaskelma myös vuodelle 2008. Sekä vuoden 2008 että vuoden 2009 kustannusrakenteet kattavat TOL 2008 -toimialojen 16 ja 17 yritykset mukaan lukien yksinkertaista kirjanpitoa pitävät ammatinharjoittajat sekä valtion ja kuntien liikelaitokset. Teollisuuden tilinpäätöstilaston lisäksi laskelmissa on hyödynnetty Tilastokeskuksen tuottamasta teollisuuden hyödyketilastosta poimittuja raaka-aineiden käyttötietoja sekä Metlan julkaisemia tilastoja muun muassa markkina-

hakuista, kanto- ja hankintahinnoista, teollisuuden puun käytöstä sekä puun korjuusta ja kuljetuksesta.

Muutokset metsäteollisuuden kustannusrakenteessa ovat tyypillisesti hitaita eivätkä erot peräkkäisten vuosien välillä ole suuria. Viime vuosien metsäteollisuuden rakennemuutos yhdistettynä taloustaantumaa ovat kuitenkin heilutelleet metsäteollisuuden alatoimialojen kokonaiskustannuksia sekä kustannuserien suhteellisia kokoja huomattavan paljon. Vuonna 2009 metsäteollisuuden tuotantomäärät olivat pienimmillään sitten 1990-luvun alun laman: puutuoteteollisuuden tuotanto väheni viidenneksen ja massa- ja paperiteollisuuden tuotanto vajaan viidenneksen edellisvuodesta. Vastaavasti puutuoteteollisuuden kokonaiskustannukset (4,7 mrd. €) olivat vuonna 2009 nimellisarvoltaan 25 prosenttia edellisvuotta pienemmät. Massa- ja paperiteollisuudessa kokonaiskustannukset (11,1 mrd. €) pienenevät 23 prosenttia edellisvuodesta.

Huomattavin muutos metsäteollisuuden eri kustannuserien prosentiosuoksissa tapahtui vuonna 2009 massa- ja paperiteollisuuden puuraaka-ainekustannuksissa, jotka laskivat 4,8 prosenttiyksikköä edellisvuodesta. Tähän suurimpana syynä oli tuontipuukustannusten romahtaminen massa- ja paperiteollisuuden tarpeisiin tuodun puun tuontimäärän jäädessä alle 40 prosenttiin edellisvuoden tasosta. Lisäksi massa- ja paperiteollisuuden tuoman puun yksikköarvot olivat vuonna 2009 puutavaralajista riippuen 12–33 prosenttia edellisvuotta alhaisemmat. Myös massa- ja paperiteollisuuden kantorahakustannukset pienenevät kuitupuun kanto- ja hankintahintojen 16–25 prosentin laskun myötä. Puukustannuksia vähensi myös sekä kotimaisen että tuodun hakkeen ja purun käyttömäärien pieneneminen vuonna 2009 noin neljänneksellä edellisvuodesta. Samalla hakkeen yksikköarvo laski 25 prosenttia.

Myös puutuoteteollisuuden kustannusrakenteessa merkittävin muutos tapahtui vuonna 2009 puuraaka-ainekustannuksissa. Kokonaisuudessaan puuraaka-aineen kustannusosuus pieneni 3,2 prosenttiyksikköä edellisvuodesta, mihin suurimpana syynä oli kantorahakustannusten lasku. Mänty- ja kuusitukkien kantohinnat alenivatkin vuonna 2009 noin 20 prosenttia edellisvuodesta. Koivutukin kantohintaan pudotusta kertyi lähes 27 prosenttia. Myös tuontipuun kustannusosuus pieneni kuusitukin tuonnin supistuessa 65 prosenttia ja koivutukin tuonnin romahtaessa 96 prosenttia edellisvuodesta. Samalla tuontitukkien yksikköarvot laskivat 15–22 prosenttia puulajista riippuen.

Metsäteollisuuden kustannusrakenne vuosina 2008 ja 2009.

Kustannuslaji	2008		2009	
	Puutuoteteollisuus	Massa- ja paperiteollisuus	Puutuoteteollisuus	Massa- ja paperiteollisuus
	%			
Puuraaka-aine	27,0	16,4	23,8	11,6
Kantoraha	19,9	4,7	17,0	3,7
Korjuu	2,4	2,1	2,6	2,1
Kotimaisen ja tuodun puun kuljetus Suomessa	2,9	1,8	3,0	1,7
Tuontipuu rajalla	1,9	4,1	1,2	1,5
Koti- ja ulkomainen hake ja puru		3,6		2,5
Muut raaka-aineet ja tarvikkeet	11,8	17,6	10,7	17,2
Mineraalit		3,4		3,8
Kemikaalit		7,3		5,6
Tuontimassa		1,7		1,2
Muut		5,2		6,7
Palkattu työvoima	16,2	12,9	18,1	13,9
Energia	2,6	9,6	3,2	10,5
Muut kustannukset	37,9	34,2	38,8	33,3
Kuljetus ja varastointi	8,4	12,7	8,2	11,3
Mainos, myynti ja markkinointi	0,9	1,0	1,0	1,2
Korjaus, kunnossapito ja asennus	1,2	3,8	1,1	4,9
Kauppatavarat	13,5	7,3	12,0	6,6
Muut	13,9	9,4	16,5	9,4
Poistot	4,5	9,4	5,3	13,4
Yhteensä	100	100	100	100

Lähteet: Tilastokeskus, Metla

Muutokset muissa pääkustannuserissä kuin puuraaka-aineessa olivat sekä puutuoteteollisuudessa että massa- ja paperiteollisuudessa varsin maltillisia. Toimialalle palkatun työvoiman kustannusosuus, joka sisältää sekä palkat että henkilöstösivukulut, kasvoi molemmilla toimialoilla. Työvoima reagoikin talouden vaihteluihin tunnetusti tuotantoa järkeemmin: teollisuuden tilinpäätöstilaston mukaan vuonna 2009 puutuoteteollisuuden henkilöstön lukumäärä pieneni 14 prosenttia edellisvuodesta samaan aikaan, kun tuotanto väheni 20 prosenttia. Massa- ja paperiteollisuudessa henkilöstön määrä puolestaan pieneni 15 prosenttia ja tuotanto 18 prosenttia.

Suurimman kustannuserän sekä puutuoteteollisuudessa että massa- ja paperiteollisuudessa muodostaa ”Muut kustannukset”, joka sisältää muun muassa erilaisia yritysten hankkimia palveluita. Tämän erän sisällä alaeä ”Kauppatavarat” on merkittävä erä erityisesti puutuoteteollisuudessa. Kauppatavaroihin sisältyvät tavarat ja raaka-aineet, jotka yritys on ostanut

myytäväksi sellaisinaan. Esimerkiksi puutuoteteollisuuden hankkima ja massa- ja paperiteollisuudelle myytäväksi tarkoitettu kuitupuu sisältyy suurelta osin tähän erään.

Metsäteollisuuden kustannusrakennelaskelmat ovat kustannuseriltään varsin karkeita yksinkertaistuksia ja sisältävät kustannusten kohdentumisen osalta lukuisia oletuksia. Lisäksi ne on laadittu toimialojen korkealla aggregaattitasolla. Erityisesti puutuoteteollisuus on toimialana heterogeeninen sisältäen toimintoja puun sahauksesta jatkojalostuksen kautta puutalojen valmistukseen. Myös massa- ja paperiteollisuudessa toiminta on moninaista sisältäen erilaisten massojen sekä paperi- ja kartonkilaatujen tuotannon lisäksi esimerkiksi paperisäkkien ja paperitapettien valmistusta. Tämän vuoksi esitetyt kustannusrakennelaskelmat eivät sovellu puutuoteteollisuuden tai massa- ja paperiteollisuuden alatoimialojen saati yksittäisten yritysten kustannusrakenteiden kuvailuun. Käytössä olevat julkiset tilastolähteet eivät kuitenkaan mahdollista tarkempien kustannusrakennelaskelmien esittämistä.

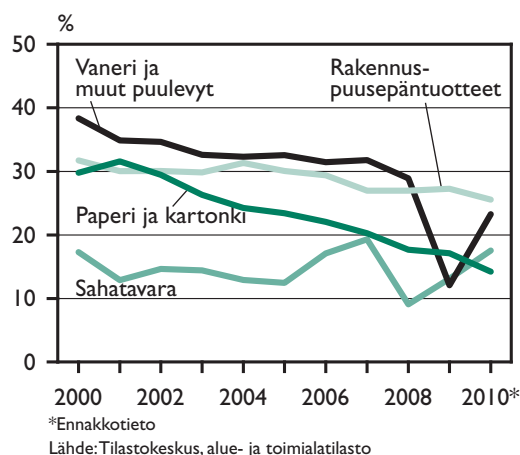
Erikoistuminen tietyn asiakasryhmän erityistarpeisiin ja ”lisäarvotuotteisiin” tuo massatuotantoon verrattuna vapauksia tuotannon hinnoitteluun ja siten mahdollisuuksia tuotehintojen ja tuotantokustannusten eron kasvattamiseen. Toisaalta alhaisen jalostusarvon tuotanto voi olla liiketaloudellisesti hyvinkin kannattavaa, mikäli pääoma- ja työvoimakustannukset suhteessa tuotteen myyntihintaan pysyvät kurissa. Jalostusarvoprosentin tasoa olennaisempaa onkin toimialan jalostusarvoprosentin ajallinen kehitys.

Suomen sahatteollisuutta on totuttu pitämään masatuotteiden tuottajana ja toimialana, jonka kannattavuus on ollut heikkoa ja riippuvaista sahatavaran vientihintojen heilahteluista. Sahatavaran tuotannon jalostusarvoprosentti olikin pitkään metsäteollisuuden alatoimialoista alhaisin, ja sen vaihteluissa näkyivät kannattavuuden tavoin sahatavaran hinnan muutokset. Tilanne vaikuttaa kuitenkin jossain määrin muuttuneen, sillä enää sahausksen jalostusarvoprosentti ei ole metsäteollisuuden alatoimialoista alhaisin.

Suomen paperiteollisuuden toimintastrategiana on ollut tuottaa korkean jalostusasteen papereita ja kohtaa korkeampien tuotehintojen kautta toiminnan kannattavuutta. Tämä strategia vaikuttaa toimineen aina 2000-luvun alkupuolelle saakka. Paperien kysynnän odotettua heikompi kehitys ja siitä seurannut kysynnän ja tarjonnan epäsuhta johti kuitenkin paperien hintojen laskuun. Tämä kehitys näkyy selvästi myös paperin ja kartongin tuotannon jalostusarvoprosentin kehityksessä: vuodesta 2001 alkanut lasku on jatkunut viime vuosiin saakka. Vuonna 2010 paperin ja kartongin tuotannon jalostusarvoprosentti painui jo sahatavaran tuotannon jalostusarvoprosentin alapuolelle. Jalostusarvoprosentin lasku ei kuitenkaan merkitse, että toimialan kannattavuus olisi myös jatkuvasti alentunut. Metsäteollisuuskonsernien tilinpäätöstietojen perusteella paperien ja kartonkien tuotannon kannattavuudessa on tuotannon tehostamisen myötä viime vuosina tapahtunut positiivinen käänne.

Suomen puulevyteollisuus on keskittynyt vientiin suuntautuviin, suhteellisen korkean jalostusasteen tuotteisiin kuten korkealaatuiseen koivuvaneriin. Tämä on näkynyt myös vanerin ja muiden puulevyjen tuotannon pitkään korkealla tasolla pysytelleessä jalostusarvoprosentissa. Vuosi 2009 oli erityisesti vanerin tuotannossa vaikea ja toiminta tappiollista. Samalla vanerin ja muiden puulevyjen tuotannon jalostusarvoprosentti putosi lähes 20 prosenttiyksikköä. Vanerin tuotanto ja vienti alkoivat elpyä vuonna 2010, jolloin myös jalostusarvoprosentti kohosi, mutta jäi edelleen kauas pudotusta edeltäneestä tasosta.

Rakennuspuusepäntuotteiden tuotanto on suhteellisen korkean jalostusasteen toimiala, jonka päämarkkina-alue on muista metsäteollisuuden alatoimialoista poiketen kotimaassa. Tuotteiden hinnat määräytyvät siten kotimarkkinoilla, joihin kohdistuu edelleen varsin vähän ulkopuolista kilpailua. Rakennuspuusepäntuotteiden tuotannon jalostusarvoprosentin tasainen kehitys viittaa siihen, että toimialalla on onnistuttu säilyttämään tuotteiden hintojen ja tuotantokustannusten suhde edullisena myös syvien laskusuhdanteiden aikana.



Jalostusarvo suhteessa liikevaihtoon (%) puutuote- ja paperiteollisuudessa vuosina 2000–2010*.

2.4 Metsäteollisuuden työllisyys

Metsäteollisuus työllisti 46 400 henkilöä vuonna 2010 eli saman verran kuin vuotta aiemmin. Puutuoteteollisuuden osuus työllisistä oli 26 600 ja massa- ja paperiteollisuuden 19 800 henkilöä. Vuonna 2011 työllisten määrän arvioidaan pysyvän lähes samalla tasolla, sillä metsäteollisuustuotteiden tuotanto kasvaa vain vähän vuodesta 2010. Massa- ja paperiteollisuuden työllisten määrä kohoaa kuitenkin hieman vuoden 2010 pohjalukemista. Vuonna 2012 työllisten määrä laskee vähän.

Metsäteollisuus työllisti vuonna 2010 yhteensä 46 400 henkilöä, josta puutuoteteollisuuden osuus oli 26 600 ja massa- ja paperiteollisuuden 19 800. Työllisten määrä säilyi edellisvuoden tasolla huolimatta siitä, että tuotantomäärät lisääntyivät toimialasta riippuen 10–23 prosenttia. Työllisyys reagoi talouden muutoksiin tuotantoa hitaammin ja loivemmin. Kasvaneeseen kysyntään vastataan aluksi nykyisen henkilöstön työtunteja lisäämällä. Vuoden 2011 tammi–heinäkuussa massa- ja paperiteollisuudessa työllisten määrä olikin kasvanut edellisvuoden alkupuoliskosta lähes 2 000 henkilöllä, mutta puutuoteteollisuudessa työllisten määrä oli yli 1 000 henkilöä pienempi kuin vastaavana aikana vuonna

2010. Talouskehityksen heikentyessä loppuvuotta 2011 kohti työllisten määrän arvioidaan laskevan alkuvuoden tilanteesta, jolloin päädytään suunnilleen vuosien 2009–2010 tasolle.

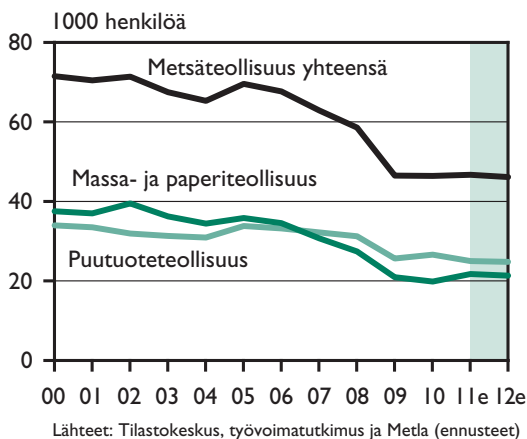
Vuonna 2012 työllisten määrän ennustetaan vähenevän prosentin verran. Massa- ja paperiteollisuuden tuotannon ennustetaan pysyvän vuoden 2011 lukemissa, mutta UPM on ilmoittanut sulkevansa Myllykosken tehtaan vuoden 2011 lopussa, mikä merkitsee 375 työpaikan häviämistä massa- ja paperiteollisuudesta. Kotimaisen rakentamisen vähentyminen puolestaan vie työpaikkoja puutuoteteollisuudesta erityisesti talopakettien valmistuksesta. Myös saha- ja vaneriteollisuuden tuotannon ennustetaan vähenevän hieman kysynnän supistuessa päävientialueilla vuonna 2012. Viime vuosien tuotantolaitosten sulkemiset ovat leikanneet pysyvästi tuotantokapasiteettia ja työpaikkoja erityisesti massa- ja paperiteollisuudessa. Päämarkkina-alueilla sähköinen viestintä on vähentänyt paperin kulutusta eikä työllisten määrä tule paperiteollisuudessa nousemaan ennen taantumaa vallinneelle tasolle.

Työttömyysaste puutuoteteollisuudessa oli vuonna 2010 toimialasta riippuen 7–11 prosenttia ja massa- ja paperiteollisuudessa 10–12 prosenttia. Keskimääräinen työttömyysaste metsäteollisuudessa oli 9,6 prosenttia, kun se kaikilla toimialoilla oli 8,4 prosenttia.

Metsäteollisuuden työlliset 2010–2012e keskimäärin, henkilöä.

Toimiala	Työlliset		
	2010	2011e	2012e
Sahateollisuus	8 600	8 200	8 200
Puulevyteollisuus	4 400	4 100	4 100
Puusepänteollisuus	13 600	12 700	12 500
Puutuoteteollisuus yhteensä	26 600	25 000	24 800
Massan, paperin ja kartongin tuotanto	16 500	17 800	17 400
Paperi- ja kartonkijalosteiden tuotanto	3 300	3 900	3 900
Massa- ja paperiteollisuus yhteensä	19 800	21 700	21 300
Metsäteollisuus yhteensä	46 400	46 700	46 100
Muutos edellisestä vuodesta	0 %	1 %	-1 %

Lähteet: Tilastokeskus, työvoimatutkimus ja Metla (ennusteet)



Metsäteollisuuden työlliset 2000–2012e.

Työllisyysluvut perustuvat Tilastokeskuksen työvoimatutkimukseen. Se on kuukausittainen, työikäisiin (15–74-vuotiaat) kohdistuva otantatutkimus, jossa puhelinhaastatteluin kerätään tietoja väestön työhön osallistumisesta, työllisyydestä ja työttömyydestä sekä työvoiman ulkopuolisten toiminnasta. Vuositasolla työllisten määrät ovat 12 kuukauden keskiarvoja. Tutkimushetkellä alle kolme kuukautta lomautettuna ollut luetaan työlliseksi. Työvoimaestimaattien epätarkkuuden vuoksi ennusteet ovat vain suuntaa antavia. Työvoimatutkimus on kuitenkin ainoa näin ajantasaista ja kattavaa tietoa tuottava tietolähde.

Kokonaistuottavuus nousi metsäteollisuudessa vuonna 2010 siten, että kasvua edellisvuodesta oli 19,1 prosenttia puutuoteteollisuudessa ja 18,7 prosenttia massa- ja paperiteollisuudessa. Puutuoteteollisuudessa työn tuottavuus nousi 19,3 prosenttia ja pääoman tuottavuus 18,5 prosenttia. Massa- ja paperiteollisuudessa työn tuottavuus nousi 17,9 prosenttia ja pääoman tuottavuus 19,4 prosenttia. Muutosprosentit ovat ennätyskellisiä, joskin suuria tuottavuuden vuotuisia muutoksia on tilastoitu myös aikaisemmin talouden lasku- ja noususuhdanteissa esimerkiksi 1990-luvun alussa. Laskelmat metsäteollisuuden tuottavuuskehityksestä perustuvat Tilastokeskuksen kansantalouden

tilinpitoon. Työn tuottavuus on laskettu jakamalla toimialan kiinteähintainen bruttoarvonlisäys tehdyillä työtunneilla.

Puutuoteteollisuudessa työvoimakustannukset eli palkat ja sosiaaliturvamaksut olivat vuonna 2010 yhteensä 861 miljoonaa euroa (Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito, ennakkotieto). Nousua oli edellisestä vuodesta nimellisesti 0,5 prosenttia. Palkansaajaa kohti lasketut työvoimakustannukset olivat 32 400 euroa. Työvoimakustannukset muodostivat 15 prosenttia toimialan kokonaistuotoksen arvosta. Massa- ja paperiteollisuuden työvoimakustannukset olivat vuonna 2010 yhteensä 1 485 miljoonaa euroa, 2,8 prosenttia edellisvuodesta enemmän. Palkansaajaa kohti lasketut työvoimakustannukset olivat keskimäärin 75 000 euroa. Työvoimakustannusten osuus toimialan kokonaistuotoksen arvosta oli 11 prosenttia.



3 Metsätalous

3.1 Puuvarojen käyttö

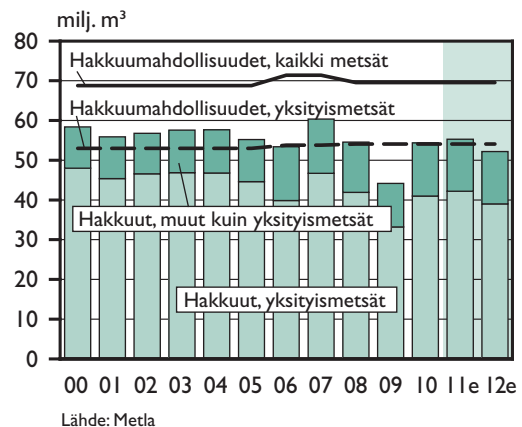
Kolmena edeltävänä vuonna Suomen metsäteollisuus käytti puuta keskimäärin 60 miljoonaa kuutiometriä vuodessa, josta kotimaisen puun osuus oli 50 miljoonaa kuutiometriä. Kuluvan vuoden puunkäytön ennuste on 65 miljoonaa kuutiometriä. Teollisuuden puuhuollossa tapahtui vuonna 2009 merkittävä muutos, kun raakapuun tuonti ulkomailta puolittui edellisvuosista. Kuitenkin jo seuraavana vuonna puuntuonti lisääntyi kolmanneksen. Suomen metsävarat ovat runsaat ja riittävät hyvin havupuun tarpeen tyydyttämiseen, mutta erityisesti koivukuitupuulle on tuontitarvetta edelleenkin.

Suomessa on lähes 23 miljoonaa hehtaaria metsää, ja puuston kokonaismäärä on noin 2 300 miljoonaa kuutiometriä. Tästä männyn osuus on 50, kuusen 30, koivun 17 ja muiden lehtipuiden 3 prosenttia. Puuston vuotuinen kasvu on noin 104 miljoonaa kuutiometriä. Puuntuotannon ulkopuolelle on rajattu 2,4 miljoonaa hehtaaria metsää pääasiassa Pohjois-Suomessa. Metsätaloutta voidaan siten harjoittaa runsaan 20 miljoonan hehtaarin alueella, jolla on puustoa noin 2 100 ja vuotuista kasvua noin 100 miljoonaa kuutiometriä (kasvuprosentti 4,8). Kun puuston poistuma on noin 68 miljoonaa kuutiometriä vuodessa (poistumaprosentti 3,2), puuvaranto lisääntyy hiukan joka vuosi.

Suurin kestävä hakkuumahdollisuus on noin 70 miljoonaa kuutiometriä käyttöpuita vuodessa ja

metsänhoidollisesti perusteltavissa oleva maksimi (hakkuumahto) peräti 94 miljoonaa kuutiometriä, kaikki puulajit mukaan lukien. Teollisuuspuun mitat täyttävän puun hakkuukertymä on viime vuosina ollut noin 53 miljoonaa kuutiometriä eli 77 prosenttia laskennallisesta hakkuumahdollisuudesta. Yksityismetsien käyttöaste on samaa tasoa. Mainittakoon, että Maanmittauslaitos on arvioinut metsälöiden kiinteistörakenteen olevan noin neljän miljoonan hehtaarin osalta niin pirstoutunut, että se haittaa metsätalouden harjoittamista. Tällaisia alueita on etenkin Pohjanmaalla.

Yksityiset omistavat puuntuotantometsistä noin 63 prosenttia, valtio 22, yhtiöt 9 ja muut omistajaryhmät 6 prosenttia. Valtion metsäomaisuus on keskittynyt Pohjois-Suomeen, mikä näkyy alhaisena



Teollisuuspuun hakkuut ja suurin kestävä hakkuumahdollisuus 2000–2012e.

Teollisuuden puunkäyttö ja kotimaiset hakkuumahdollisuudet.

Puulaji	Käyttö 2008–2010, milj. m ³ /v		% hakkuu- mahdollisuuksista	
	Kotim. puu	Kaikki puu	Kotim. puu	Kaikki puu
Mänty	23,1	24,8	72	77
Kuusi	18,6	20,2	77	83
Koivu	7,4	11,6	68	106
Yhteensä	49,1	56,6	73	84

Teollisuus käytti lisäksi haapaa ja puulajeittain erittelemätöntä tuontipuuta 3,4 milj. m³/v. Hakkuumahdollisuus on suurin kestävä.

Lähde: Metla

puuston keskikasvuna verrattuna muiden omistajaryhmien metsiin. Puuston kasvusta yksityismetsien osuus on 70, valtion 13, yhtiöiden 11 ja muiden omistajaryhmien 6 prosenttia. Teollisuuden puuhuollon näkökulmasta yksityismetsien merkitys on keskeinen, sillä noin 75 prosenttia teollisuuden käyttämästä kotimaisesta raakapuusta tulee niistä. Yksityismetsien tarjonnan osuus kaikesta teollisuuden puusta on noin 60 prosenttia. Tuontipuun osuus on ollut noin 20 prosenttia.

Taulukkoon on koottu vertailu teollisuuden puunkäytöstä suhteessa suurimpiin kestäviin hakkuumahdollisuuksiin. Hakkuumahdollisuuslaskelmat perustuvat tietoihin puuston määrästä, rakenteesta ja kasvusta sekä olettamukseen metsänhoidon tason säilymisestä. Laskelma osoittaa tason (ylärajan), jolle hakkuut voivat nousta ilman että tulevat hakkuumahdollisuudet pienenisivät. Metsäntutkimuslaitoksessa tehty laskelma on luonteeltaan optimointilaskelma, jossa muun muassa eri raakapuulajien hintasuhteet vaikuttavat hakkuumahdollisuusarvion rakenteeseen. Laskelma ei ota huomioon tila- ja omistajakohtaisia rajoitteita, eikä se ole senkään takia ennuste toteutuvista hakkuista.

Kestävät hakkuumahdollisuudet lyhytaikaisesti ylittävät hakkuut eivät vähennä tulevia hakkuumahdollisuuksia. Tällaista metsänhoidollisesti perusteltavissa olevaa liikkumavaraa on Suomen metsissä runsaasti. Tätä mahdollisuutta on kuusen osalta myös

hyödynnetty, niin että kuusivaranto on 2000-luvulla hieman pienentynyt.

Puunkäytön lisäämismahdollisuuksia on puuvarojen kannalta selvimmin ja välittömimmin männyllä sekä tukki- että kuitupuun osalta. Kuitenkin parikymmentä vuotta, vuoteen 2005 asti, kuusen hakkuut olivat männyn hakkuuta suuremmat. Metsäverotuksen muutoksen siirtymäkaudella (1993–2005) vanhoja kuusikoita uudistettiin aktiivisesti, ja samanaikaisesti kuusisahatavaran kysyntä oli korkealla. Sittemmin suuruusjärjestys on vaihtunut. Muutos on väistämätön, vaikka tuotemarkkinat viime kädessä ratkaisevat. Parina viime vuotena mäntykuitupuun on ollut eniten hakattu puutavaralaji, mikä heijastelee harvennuskäisten männiköiden runsautta.

Kuusivarojen käyttöaste on vertailun mukaan korkein, ja kuusta on tuotu suuria määriä, vuosittain 3–5 miljoonaa kuutiometriä, mutta vuosina 2009 ja 2010 tuonti jäi yhteen miljoonaan kuutiometriin. Koivun käyttö ylittää kotimaisten hakkuumahdollisuuksien tason. 2000-luvulla yli puolet koivun teollisesta käytöstä onkin ollut tuontikoivun varassa. Mutta vuonna 2009 tilanne muuttui, kun koivun tuonti romahti. Kotimaisten koivuvarojen käyttöaste ei ole ollut kovin korkea. Koivun hankintaa vaikeuttaa se, että huomattava osa koivusta kasvaa sekapuuna havupuuvaltaisissa metsissä ja hieskoivu pääasiassa ojitetuilla turvemailla. Vain 9 prosenttia metsistä on koivuvaltaisia.

Muun muassa korkeiden hintojen ja vientitullien takia raakapuun tuonti Venäjältä puolittui vuonna 2009 verrattuna edellisvuoteen. Tuonti muista maista romahti vielä enemmän. Venäläisen tuontipuun käyttö on ollut vahvasti Itä-Suomeen keskittynyttä. Siellä tuontipuun osuus teollisuuden puusta on korkeimmillaan ollut lähes 40 prosenttia. Muuttuneessa tilanteessa kotimaiset puuvirrat suuntautuvat entistä enemmän Kaakkois-Suomeen.

Kotimaiset puuvarat riittävät hyvin tuontimännyn korvaamiseen, mutta kuusesta voi tulla niukkuutta, eikä tuontikoivua pystytä täysin korvaamaan kotimaisella. Sopeuttamistoimina teollisuus on korvanut koivua männyllä sellun valmistuksessa, ja koivuvaranin tuotantoa on supistettu. Kuitenkin jo viime

vuonna koivukuitupuun tuonti yli kaksinkertaistui, kun lehtisellun kysyntä oli vahvaa. Kuluvana vuonna myös havukuitupuun tuonti on ollut voimakkaassa kasvussa. Teollisuuden puuhuolto helpottaa, että puuntarve on noin 10 miljoonaa kuutiometriä pienempi kuin vuosina 2006 ja 2007.

Ei-teollisen raakapuun käytön eli pääasiassa kiinteistöjen polttopuun päämerkitys on energiataloudellinen, mutta sillä on myös metsänhoidollista merkitystä. Nuorten metsien hoidossa pienpuuta haketetaan energiapuuksi kasvavia määriä.

Kansallisen metsäohjelma 2015:n (2008, päivitetty 2010) eräänä tavoitteena on lisätä kotimaisen teollisuuspuun ja energiapuun käyttöä, aivan samoin kuten edellisessä KMO 2010:ssä (1999). Tavoitteen painoarvo on noussut, kun puun tuonti on vähentynyt merkittävästi. Ohjelman mukaan tavoite edellyttää metsänomistajien neuvonnan ja metsäsuunnittelun lisäämistä. Kasvavien hakkuutavoitteiden vastapainoksi toteutetaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmaa (METSO 2008–2016).

Kotimaisen teollisuuspuun käyttö ei 2000-luvulla ole kasvanut, joskin vuonna 2007 se nousi ennätysellisen korkeaksi (59 milj. m³), mutta laski siitä nopeasti, kun teollisuuden tuotanto supistui. Sen sijaan metsähakkeen, joka on pääasiassa avohakkuualueiden hakkuutähdettä, energiakäyttö on kasvanut nopeasti 2000-luvulla. Viime vuosina metsähaketta on käytetty lämpö- ja voimalaitoksissa 4–6 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Teollisuustuotteisiin kelpaamattoman puuaineksen käyttö energiantuotannossa on kaiken kaikkiaan suurimittaista: puuperäisen energian osuus on noin 20 prosenttia Suomen kaikesta energiankulutuksesta. Metsäteollisuuden energiankulutuksesta noin 60 prosenttia katetaan puuperäisellä energiantuotannolla (selluteollisuuden jäteliemet, puun kuori, puru yms.).

3.2 Raakapuumarkkinat

Maailmantalouden epävarmuus heijastui elokuussa myös puumarkkinoille, ja havutukkien hintakehitys kääntyi laskuun sahatavaran markkinanäkymien heikentyessä. Sellun kysyntä on edelleen korkealla, mikä pitää puumarkkinoilla yllä kuitupuun kysyntää. Hyvän alkuvuoden ansiosta vuoden 2011 markkinahakkuiden määräksi ennustetaan 53 miljoonaa kuutiometriä eli hieman enemmän kuin viime vuonna. Ainespuun ja hakkeen tuonnin ennustetaan kasvavan 7 prosentilla 12,3 miljoonaan kuutiometriin. Kantohintojen vuosikeskiarvojen ennustetaan nousevan vuonna 2011 havutukkien osalta 3 prosenttia ja kuitupuulla 2–5 prosenttia.

Vuonna 2012 markkinahakkuiden ennustetaan vähenevän 50 miljoonaan kuutiometriin vähennyksen kohdistuessa yksityismetsiin. Ainespuun tuonnin kasvu hidastuu, koska Venäjän WTO-jäsenyyden odotetaan viivästyvän. Ensi vuonna tukkien kantominnat laskevat hieman kuluvasta vuodesta sahatavaran ja vanerin heikentyneen hintakehityksen vuoksi. Myös kuitupuun kantominnat laskevat hieman, kun sellun, paperin ja kartongin tuotannot pysyvät lähes ennallaan. Energiapuun kysyntä säilyy hyvänä sekä kuluvana että ensi vuonna, ja lämpö- ja voimalaitoksilla käytettävien määrien ennustetaan jatkavan kasvuaan. Myös energiapuun laitoshinnat nousevat hieman.

Epävarmuus palasi puumarkkinoille

Puukaupassa alkuvuosi 2011 oli hiljainen, mutta kesällä kauppaa käytiin vilkkaammin. Tammi-syyskuussa Metsäteollisuus ry:n jäsenyritykset ostivat puuta yksityismetsistä 17,7 miljoonaa kuutiometriä, mikä on 20 prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna. Viimeisten kymmenen vuoden keskiarvosta jäätiin myös noin viidennes. Heinäkuun lopulla lisääntynyt epävarmuus maailmantaloudessa on tehnyt osasta puunostajia varovaisia, mikä näkyi jo osittain elokuun puukaupassa.

Markkinahakkuut ovat olleet aikaisemmin ostettujen pystyvarantojen ansiosta hyvässä vauhdissa. Kuluvana vuonna korjattaville, 1.4.2008–31.12.2010 myydyille puille on mahdollista saada vielä 25 prosentin verohuojennus puun myyntitulojen verotuksessa. Tammi–elokuussa markkinahakkuiden määrä oli 34,6 miljoonaa kuutiometriä, mikä on 10 prosenttia suurempi kuin viime vuonna vastaavaan aikaan. Määrä on myös 6 prosenttia suurempi kuin viimeisten kymmenen vuoden markkinahakkuiden keskiarvo. Valmiin puutavaran varastojen arvioitu määrä oli vuoden 2011 alussa noin 11 miljoonaa kuutiometriä, eli pari miljoonaa kuutiometriä viimeisten kymmenen vuoden keskiarvoa suurempi.

Puun hinnassa laskupaineita

Vuoden 2011 markkinahakkuiden määräksi ennustetaan lähes 53 miljoonaa kuutiometriä, mikä on hieman enemmän kuin vuosi sitten. Kasvu tulee yksityismetsistä ja kuitupuun lisääntyneistä hakuista. Valmiin puutavaran varastojen arvioidaan kasvavan lähes kahdella miljoonalla kuutiometrillä, jolloin määrä nousee yli 12 miljoonaan kuutiometriin vuoden 2011 lopulla.

Sahatavaran hintojen nousu alkuvuonna on kääntynyt lieväksi laskuksi, mikä heijastuu syksyllä laskupaineina havutukkien hintojen kehitykseen.

Kuluvana syksynä puuntarjonta tulee olemaan Tapion tilastoimien metsänkäyttöilmoitusten perusteella hyvällä tasolla. Vertailuajankohtana eli vuosi sitten heinä–elokuun vaihteen myrskyt toivat elokuusta alkaen runsaasti myrskypuuta markkinoille (kokonaistuhot 8,1 miljoonaa kuutiometriä), mikä toisaalta osaltaan alensi silloista puun hintatasoa.

Vaikka vanerin kysyntä on vielä sahatavaraa vahvempaa, myös koivutukkien hinnat laskevat havutukkien vanavedessä, koska niitä saadaan pääsääntöisesti samoista leimikoista. Lisäksi vanerin kysynnän kasvun odotetaan loppuvuonna hidastuvan. Ottaen huomioon loppuvuoden alenevan hintakehityksen, mänty- ja kuusitukkien kantohintojen vuosikeskiarvon ennustetaan nousevan vuonna 2011 viime vuoden verrattuna 3 prosenttia. Koivutukin kantohinnan vuosikeskiarvo nousee enemmän, noin 9 prosenttia, johtuen alhaisesta lähtötasosta.

Sellun tuotannon ja hinnan pysyessä lähellä viime vuoden korkeaa tasoa mänty- ja koivukuitupuun kysynnän ennustetaan nostavan kuluvana vuonna kantohintojen vuosikeskiarvoa 3–5 prosenttia. Kuusikuitupuun kantohinnan vuosikeskiarvon ennustetaan nousevan 2 prosenttia, kun kartongin ja myös aikakauslehtipaperin kysyntä on ollut vuodentakaista suurempaa.

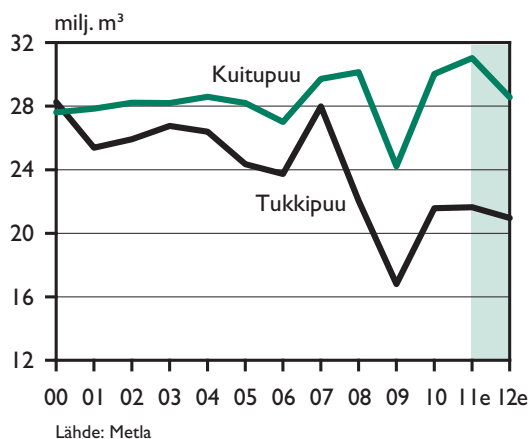
Suhdanne-ennusteissa esitetyt kantohinnat ovat pystykauppamäärillä painotettuja kantohintoja.

Markkinahakkuut, puun tuonti ja valmiin puutavaran talvivarastot 2010–2012e.

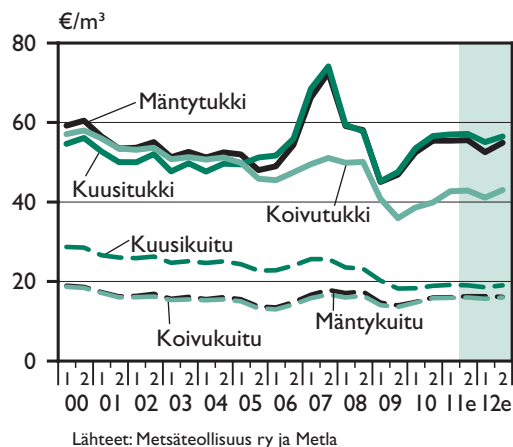
Omistajaryhmä/ raakapuulaji	2010 milj. m ³	2011e milj. m ³	muutos %	2012e milj. m ³	muutos %
Markkinahakkuut, yhteensä	52,0	53,0	2	49,9	– 6
Yksityismetsät ¹	40,7	41,7	3	38,4	– 8
Yhtiöt ja Metsähallitus	11,3	11,4	0	11,5	1
Tukkipuu	21,6	21,6	0	21,0	– 3
Kuitupuun	30,0	31,0	3	28,6	– 8
Ainespuun tuonti	11,5	12,3	7	12,7	3
Poltto- ja jätepuun tuonti	0,7	0,6	– 18	0,6	0
Markkinahakkuut ja ainespuun tuonti	63,5	65,4	3	62,6	– 4
Valmiin puutavaran varastot (Metlan arvio)	10,7	12,6	17	12,4	– 1

¹ Sisältää kunnat, seurakunnat ym.

Lähde: Metla ja Tullihallitus



Tukki- ja kuitupuun markkinahakkuut 2000–2012e.



Puutavaramarkkinoiden kantohinnat puolivuositain 1/2000–2/2012e vuoden 2010 hinnoin (elinkustannusindeksi).

Metsäteollisuus ry ja Metla ovat kuluvaan vuoteen alusta saakka julkaisseet kantohinnat myös hakkuutavoittain (uudistushakkuu, harvennushakkuu, ensiharvennus), jolloin nähdään erityisesti korjuukustannuksen merkitys kantohintaan. Esimerkiksi kesäkuussa 2011 mäntytukin kantohinta oli uudistushakkuissa keskimäärin 7,6 euroa korkeampi kuin harvennushakkuissa, ja mäntykuitupuulla vastaava ero oli 2,5 euroa. Hankintakaupoista julkaistaan vain hankintakauppamäärillä painotettu keskimääräinen tiensivuhinta. Eräkoosta, hakkuuajankohdasta ja katkonnasta johtuen hankintahinta voi jäädä tietyillä puutavaramarkkinoilla jopa kantohintaa alhaisemmaksi.

Vuonna 2012 puunhankinta hieman laskee

Markkinahakkuiden määräksi vuodelle 2012 ennustetaan 50 miljoonaa kuutiometriä, mikä on hieman vähemmän kuin kuluvana vuonna. Hakkuiden ennustetaan pienenevän yksityismetsissä 8 prosentilla, mutta hieman kasvavan yhtiöiden ja Metsähallituksen metsissä. Sahatavaran tuotannon supistuminen ja vientihintojen aleneminen vähentää tukkipuun hakkuuta. Koska merkittävä osa kuitupuusta hakataan uudistusaloilta, myös kuitupuun hakkuut hieman vähenevät, vaikka sellun, paperin ja kartongin tuotannon ennustetaan pysyvän suunnilleen vuoden 2011

tasolla. Kuitupuun tuotannon ennustetaan kasvavan. Teollisuuden valmiin puutavaran vuodenvaihteen 2012–2013 varastojen odotetaan pysyvän kuluvan vuoden lopun tasolla.

Vuonna 2012 tukkien kysyntä alenee sahatavaran tuotannon hieman vähentyessä, jolloin niiden kantohintojen vuosikeskiarvojen ennustetaan laskevan 1–2 prosentilla. Myös kuitupuun kantohintojen ennustetaan hieman laskevan, kun lopputuotteiden tuotanto pysyy lähellä vuoden 2011 tasoa. Tässä tilanteessa Myllykosken paperitehtaan lopettamisen ei odoteta vaikuttavan kovin merkittävästi kuusikuitupuun markkinoihin.

Puunmyyjien verotus kiristyy alkuvuonna, kun pääomatuloverotus nousee 28 prosentista 30 prosenttiin. Lisäksi pääomatulojen verotus muuttuu lievästi progressiiviseksi, kun yli 50 000 euron pääomatuloja verotetaan 32 prosentin veroasteella. Tämä voi hieman vähentää puunmyyntiä alkuvuonna, sillä kahden prosenttiyksikön veromuutos lisää metsänomistajien kustannuksia havutukeilla noin 1 eurolla/kuutiometri ja kuitupuulla noin 0,5 euroa/kuutiometri. Toisaalta talvileimikoiden tarjonta on huomattavasti kesä- ja varsinkin kelirikoleimikoiden tarjontaa suurempaa, joten alkuvuoden puukaupan taso riippuu puun kysynnän rakenteesta.

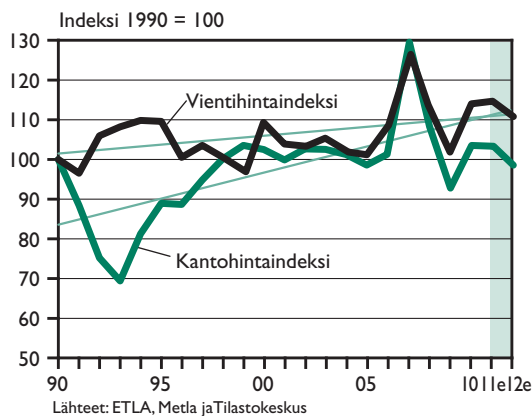
Reaalisten vienti- ja kantohintaindeksien kehitys

Pekka Ollonqvist

Metsäteollisuustuotteiden viennin ja raakapuun hinnoille on laskettu reaaliarvoiset hintaindeksit erikseen puutuote- sekä massa- ja paperiteollisuudelle (nimellishinnat on deflatoitu tukkuhintaindeksillä). Perusvuotena on 1990.

Puutuotteet ja tukkipuu

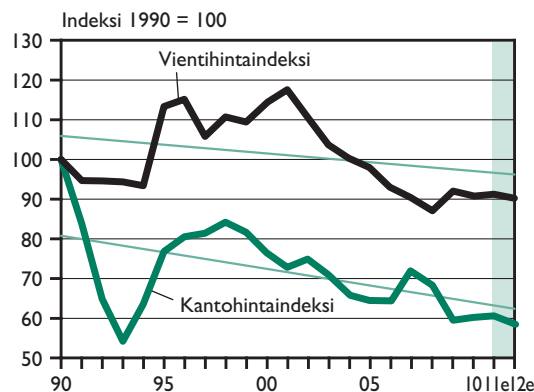
Puutuotteiden vientimarkkinoiden vahva kysyntä vuonna 2010 on taittunut tänä vuonna. Vientihintaindeksi nousee tänä vuonna noin puoli prosenttia ja tukkipuun kantohintaindeksi noin 1,5 prosenttia vuoden 2010 tasoon verrattuna. Puutuotteiden vientihintaindeksi laskee ensi vuonna yli kolme prosenttia vientimarkkinoiden laimean kysynnän jatkuessa ja tukkipuun kantohintaindeksi lähes neljä prosenttia vuoden 2011 tasosta. Syklisyys on noussut leimalliseksi puutuotteiden vientihinta- ja tukkipuun kantohintaindeksin kehitykselle vuodesta 1998 vuoteen 2005 jatkuneen vakaan jakson jälkeen. Puutuotteiden vientihintojen nopeaa nousua vuonna 2006 seurannut tukkipuun hintaindeksin nousu kulminoitui kesällä 2007, mutta myös lasku oli nopea. Puutuotteiden viennin hintaindeksi pysyy tänä vuonna trendinsä yläpuolella, mutta alenee sen alapuolelle ensi vuonna. Tukkipuun hintaindeksi jää trendinsä alapuolelle sekä tänä että ensi vuonna. Puutuotteiden reaaliainen vientihinta on noussut keskimäärin 0,4 prosenttia ja tukkipuun kantohinta 1,4 prosenttia vuotta kohti vuosilta 1990–2010 lasketulla lineaarisella trendillä mitattuna.



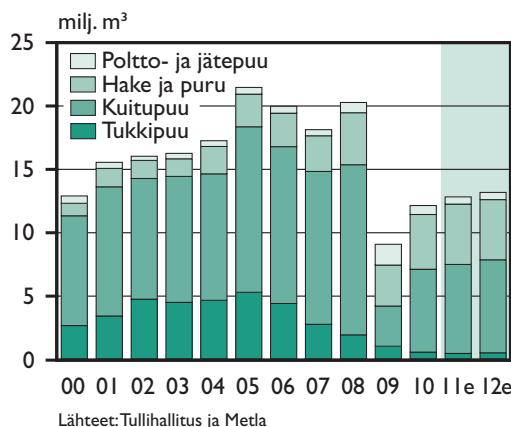
Massa- ja paperiteollisuuden tuotteet ja kuitupuun

Massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden reaaliisten vientihintojen vuoden 2001 jälkeinen alentuminen kääntyi lievään nousuun vuoden 2008 jälkeen. Paperituotteiden kysynnän vahva kasvu vuonna 2010 on taittunut tänä vuonna. Vientihintaindeksi on kuitenkin hieman viime vuoden tason yläpuolella. Indeksii jää edelleen selvästi jakson 1990–2010 trendin alapuolelle. Kuitupuun kantohintaindeksi nousee tänä vuonna noin prosentin viime vuodesta, mutta jää edelleen pitkän ajanjakson keskimääräistä kehitystä mittaavan trendin alapuolelle. Massa- ja paperiteollisuuden vientihintaindeksi laskee ensi vuonna runsaan prosentin ja kuitupuun kantohintaindeksi noin 3 prosenttia tämän vuoden tasosta.

Massa- ja paperiteollisuuden vientihinta on alentunut keskimäärin 0,4 prosenttia ja kuitupuun hinta keskimäärin 1,1 prosenttia vuotta kohti vuosien 1990–2010 trendillä mitattuna. Massa- ja paperituotteiden reaalihintataso oli vuonna 2010 18 prosenttia ja kuitupuun kantohintataso 29 prosenttia alempi kuin vuonna 1998, joka oli viimeinen vuosi, jolloin markkinaosapuolet hakivat yhteistä hintanäkemyttä.



Puutuotteiden vientihintaindeksi ja tukkipuun kantohintaindeksi (vasen kuva) sekä massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden vientihintaindeksi ja kuitupuun kantohintaindeksi (oikea kuva) 1990–2012e (reaalisina, tukkuhintaindeksillä deflatoituina) sekä indeksien lineaariset trendit 1990–2010.



Tuontipuun määrä puutavaralajeittain 2000–2012e.

Yksityismetsien keskimääräiset kantohinnat 2010–2012e.

Puutavaralaji	2010 €/m³	2011e €/m³	muutos %	2012e €/m³	muutos %
Mäntytukki	54,0	55,5	3	54,2	-2
Kuusitukki	55,2	57,1	3	56,1	-2
Koivutukki	39,4	42,8	9	42,5	-1
Mäntykuitu	15,5	16,2	5	16,1	-1
Kuusikuitu	18,6	19,0	2	18,8	-1
Koivukuitu	15,5	15,9	3	15,8	-1

Lähde: Metsäteollisuus ry ja Metla

Suomeen tuotavasta puusta noin 60 prosenttia tulee Venäjältä. Marraskuussa 2010 tehdyn Euroopan komission ja Venäjän kompromissiratkaisun perusteella Venäjä lupasi alentaa merkittävästi puutullien tasoa tulevaisuudessa. Tällä hetkellä pyöreän puun vientitullit ovat havupuulle ja yli 15 senttimetrin läpimittaiselle koivulle 25 prosenttia tullausarvosta, kuitenkin vähintään 15 euroa/kuutiometri. Alle 15 senttimetrin läpimittainen koivukuitupuu on tulliton. Hakkeen tulli on 5 prosenttia tullausarvosta.

Vaikka puutullien alenemisen aikataulun pitäisi olla sidoksissa Venäjän WTO-jäsenyysneuvotteluiden etenemiseen, Venäjän johto on edelleen korostanut raakapuun viennin vähentämisen olevan sen strateginen tavoite. Viimeisten kolmen vuoden aikana Venäjän raakapuun kokonaisvienti onkin vähentynyt

50 miljoonasta 21 miljoonaan kuutiometriin. Venäjän virallisen kannan mukaan WTO-jäsenyys toteutuisi vuoden 2011 loppuun mennessä. On kuitenkin todennäköistä, että jäsenyyttä ei kyetä teknisesti viemään läpi tässä aikataulussa.

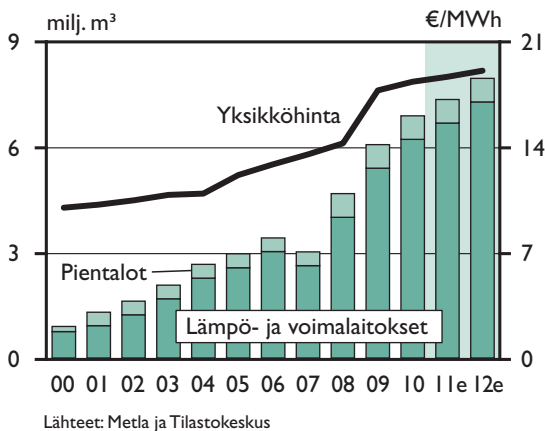
Ainespuun ja hakkeen kokonaistuonnin ennustetaan kasvavan vuonna 2011 Venäjän puutulleista huolimatta 7 prosentilla 12,3 miljoonaan kuutiometriin. Kun Venäjän WTO-jäsenyyden ei oleteta vielä toteutuvan ensi vuoden alusta, vuonna 2012 tuonnin kasvu hidastuu kolmeen prosenttiin.

Pienpuun energiatukilaki viipyy

Vuonna 2010 metsähakkeen käyttö kasvoi 13 prosenttia 6,9 miljoonaan kuutiometriin. Tästä lämpö- ja voimalaitosten osuus oli 6,2 miljoonaa kuutiometriä, mikä vastaa 12,4 TWh:n energiasisältöä. Lämpö- ja voimalaitoksissa käytetyn metsähakkeen raaka-aine jakautui prosenttiosuuksittain pienpuuhun 40, järeään runkopuuhun 8, hakkuutähteeseen 36 ja kantoihin 16 prosenttia. Vuoteen 2009 verrattuna suurin muutos oli pienpuun osuuden lisääntyminen ja järeän runkopuun osuuden vastaava vähentyminen.

Energiapuun käyttö ja kysyntä ovat voimakkaasti riippuvaisia energia- ja ilmastopolitiikasta. Syksyllä 2010 uudistettiin sekä energian valmisteverotuksen että uusiutuvien energialähteiden tuotantotukien lainsäädäntöä, jonka piti tulla voimaan 1.1.2011. Laki tuotantotuista olisi korvannut aikaisemman hakesähkötuen, jota ohjaava laki taas säädettiin päätymään vuodenvaihteessa. Uuden tuotantotukilain voimaantulo kuitenkin viivästyti maaliskuun lopulle 2011, koska laille ei saatu heti Euroopan unionin hyväksyntää. Vuodenvaihteen jälkeen metsähakkeelle ei saatu kolmeen kuukauteen tukea sähköntuotannossa, mikä aiheutti puuenergian osittaista korvaamista turpeella tai kivihiilellä.

Euroopan unionin hyväksyntää odottaa edelleen eduskunnan joulukuussa 2010 hyväksymä pienpuun energiatukea (petu) koskeva laki. Komission käsittelyn vuoksi arvioidaan, että pienpuun energiatukijärjestelmä voisi tulla voimaan aikaisintaan vuoden 2012 alusta, mikä olisi samalla myös jo



Metsähakkeen käyttö sekä voimalaitoshinta vuoden 2010 hinnoin (elinkustannusindeksi).

vuosia viivästyneen uuden metsätalouden rahoituslain voimaantuloajankohta. Tosin pienpuun korjuuta voidaan tukea edelleen nuoren metsän kunnostuksen yhteydessä voimassa olevan kemera-lain perusteella. Ongelmana on ollut kemera määrärahojen loppuminen kesken vuoden, ja kuluvana vuonna tilanne on poikkeuksellisen hankala.

Energiapuun kysyntään vaikuttaa myös turpeen varastotilanne syksyn alussa. Turveteollisuusliiton keräämien ennakkotietojen mukaan energiaturvetta tuotettiin kesän 2011 aikana vajaat 21 miljoonaa kuutiometriä (18,7 TWh), mikä on noin neljännes vähemmän kuin keskimäärin. Kun kevään ylivuotiset turvevarastot olivat vain 3,8 TWh, tulevan kevään turvevarastot jäävät todennäköisesti hyvin pieniksi. Turpeen tuotannon vähentyminen on yleensä heijastunut energiapuun kysyntään. Tämän vuoksi metsähakkeen käytön arvioidaan tänä vuonna kasvavan ensimmäisen vuosineljänneksen vaikeuksista huolimatta 7 prosentilla ja yltävän 7,4 miljoonaan kuutiometriin (14,8 TWh). Metsähakkeen keskimääräisen laitoshinnan ennustetaan nousevan 2 prosentilla 18,7 euroon/MWh. Vuonna 2012 metsähakkeen käytön ennustetaan jatkavan kasvuaan 8 miljoonaan kuutiometriin (16,0 TWh). Keskimääräisen laitoshinnan ennustetaan silloin saavuttavan korjuu- ja kuljetuskustannuksien nousun vuoksi 19 euroa/MWh.

3.3 Yksityismetsien investoinnit ja kannattavuus

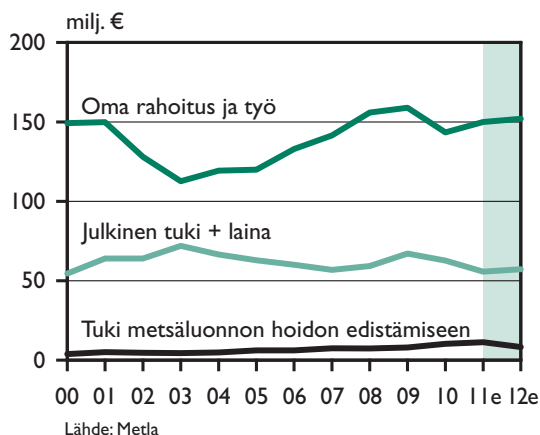
Vuonna 2011 metsätalous jatkaa nousua taantumavuoden 2009 tuloksista, joskin hidastuvaan tahtiin. Yksityismetsätaloudessa bruttokantorahatuloja saadaan kantohintojen noustessa 1,5 miljardia euroa, mutta vuonna 2012 tulot alenevat 1,4 miljardiin euroon. Puuntuotannon investoinnit nousevat vuoden 2010 notkahduksen jälkeen 215 miljoonaan euroon ja ensi vuonna 220 miljoonaan euroon. Metsänomistajien oma rahoitus ja työ kattavat investoinneista noin 70 prosenttia ja valtion tuet loput.

Vuonna 2011 yksityismetsätalouden hehtaarikohmainen liiketulos nousee 92 euroon hehtaarilta. Tulos on 4 prosenttia parempi kuin vuonna 2010, mutta 10 prosenttia pienempi kuin 2000-luvun keskiarvo. Kantohintojen maltillinen nousu pitää puuntuotannon sijoitustuoton 7 prosentissa. Vuonna 2012 liiketulos painuu alle 90 euroon hehtaarilta ja kantohintojen pieni lasku pudottaa sijoitustuoton alle yhden prosentin.

Investoinnit nousussa notkahduksen jälkeen

Yksityismetsiin investoitiin 206 miljoonaa euroa vuonna 2010. Summa oli reaalisesti 10 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2009. Syy investointien pienemiseen oli suoritettujen väheneminen valtaosassa metsänhoito- ja metsänparannustöitä. Vuonna 2011 metsien uudistamiseen ja nuoren metsän kunnostukseen liittyvien töiden määrän odotetaan palaavan lähelle pitkän ajanjakson keskiarvoa ja investointien nousevan yli 215 miljoonaan euroon ja lisääntyvän vielä 5 miljoonalla vuonna 2012.

Vuonna 2010 yksityismetsänomistajien omarahoituksen ja oman työn arvon osuus metsänhoito- ja metsänparannustöistä putosi reaalisesti lähes 10 prosenttia 143 miljoonaan euroon. Suurin syy oli uudistamisalan valmistamisen (-15 %) sekä yleisesti omatoimisesti tehtävien metsänviljelyn (-13 %) ja



Yksityismetsien metsänhoito- ja metsänparannustöiden julkinen ja oma rahoitus 2000–2012e vuoden 2010 hinnoin (elinkustannusindeksi).

nuoren metsän kunnostusten (–15 %) työmäärien aleneminen edellisvuodesta. Metsänuudistaminen oli edelleen selvästi suurin omarahoituskohde (62 milj. €) ja seuraavaksi suurimmat olivat metsäteiden rakentaminen ja perusparannus (15 milj. €) sekä kasvatushakkuiden ennakkoraivaus (11 milj. €). Tänä vuonna omarahoitus nousee 150 miljoonaan ja vuonna 2012 noin 153 miljoonaan euroon.

Energiapuutuet eroon muun puuntuotannon tuista

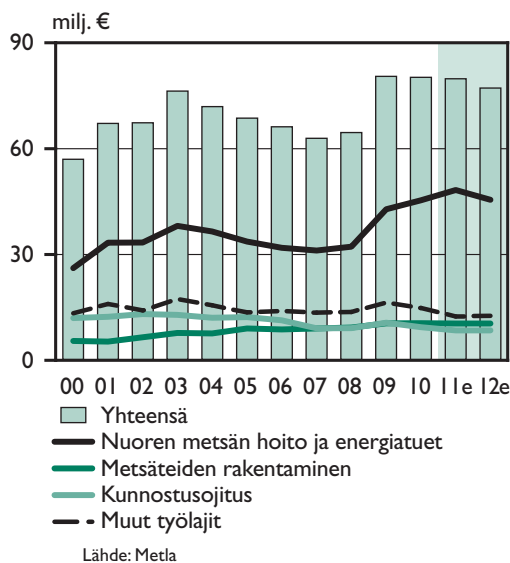
Vuonna 2011 käytetään maa- ja metsätalousministeriön arvion mukaan kestävän metsätalouden rahoituksen (kemera) tukia 56 miljoonaan euroa puuntuotannon investointeihin ja 24 miljoonaa euroa energiapuun korjuuseen ja haketukseen. Suunnitelmista poiketen uusi pienpuun energiataukea koskeva laki ei tullut voimaan alkuvuonna 2011 Euroopan unionin päätöksen viipymisen takia, mikä on haitannut nuoren metsän kunnostustöitä sekä energiapuun korjuuta ja haketusta. Kesäkuun lopussa kemeran energiatauket tälle vuodelle oli käytetty loppuun kuten viime vuonna. Vuonna 2012 kemeratukia on käytettävissä 57 miljoonaa euroa metsänhoito- ja metsänparannustöihin sekä pienenergiapuun korjuutukia, siirtyvät erät mukaan lukien, 20 miljoonaa euroa. Hallituksen

budjettiesityksen mukaan kemeratuet ovat jatkossa veronalaista tuloa, mutta uudistuksen käytännön toteutuksesta ja rajanvedosta ei vielä tässä vaiheessa tiedetä. Uudistuksen vaikutus yksityismetsänomistajien veronjälkeisiin tuloihin on suuruusluokaltaan enintään joitain miljoonia euroja.

Yksityismetsien metsäluonnon hoidon edistämiseen myönnettiin kemera-rahoitustukia vuonna 2011 runsaat 11 miljoonaa euroa, mutta vuoden 2012 talousarviossa summa pudotettiin 8 miljoonaan euroon. Tuella toteutetaan Kansalliseen metsäohjelmaan (KMO 2015) liittyvää Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden suojelun toimintaohjelmaa (METSO 2008–2016). METSO-ohjelmassa vapaaehtoista suojelua toteutetaan sekä pysyvin että määräaikaisin keinoin.

Puuntuotannon liiketulos yli 90 euroon hehtaarilta

Vuonna 2010 yksityismetsätalouden bruttokantorahatulot nousivat edellisen vuoden pohjalukemista, mutta jäivät 1,4 miljardiin euroon ja alle 2000-luvun



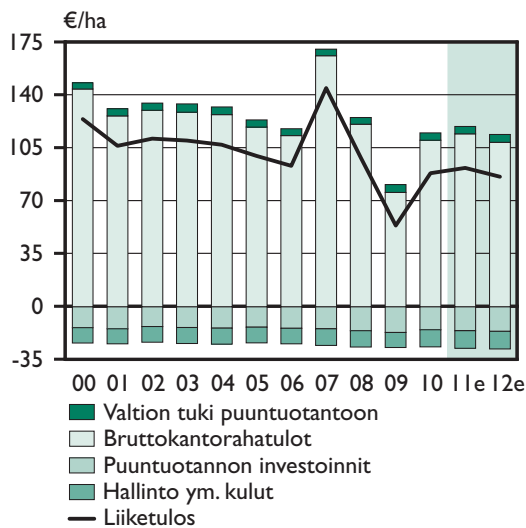
Yksityismetsien metsänhoito- ja metsänparannustöiden julkisen rahoituksen työlajeittain 2000–2012e vuoden 2010 hinnoin (elinkustannusindeksi).

Yksityismetsätalouden katelaskelma vuodelle 2010 ja ennusteet vuosille 2011 ja 2012, €/ha.

€/ha	2010	2011e	2012e
Bruttokantorahatut			
Koko maa	110	115	107
Etelä-Suomi	140	145	136
Pohjois-Suomi	47	51	47
- Kokonaiskustannukset			
Koko maa	27	27	28
Etelä-Suomi	30	31	31
Pohjois-Suomi	20	21	21
+ Puuntuotannon tuet			
Koko maa	4,8	4,3	4,4
Etelä-Suomi	4,7	4,1	4,3
Pohjois-Suomi	5,1	4,5	4,6
= Liiketulos (ennen veroja ja ulkopuolisen pääoman kuluja)			
Koko maa	88	92	83
Etelä-Suomi	115	118	109
Pohjois-Suomi	32	35	30

Pohjois-Suomi käsittää Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin maakunnat.

Lähde: Metla

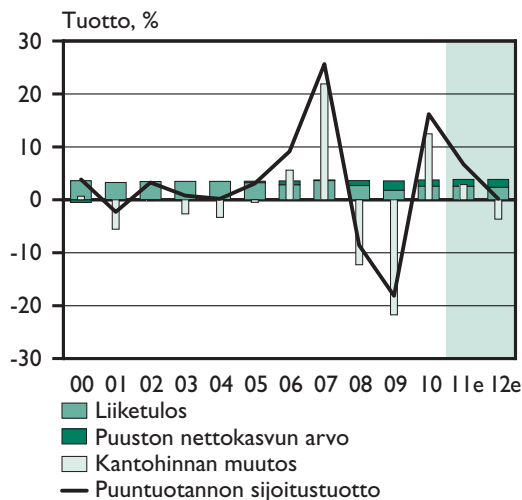


Lähde: Metla

Yksityismetsätalouden puuntuotannon tulot ja menot sekä liiketulos 2000–2012e vuoden 2010 hinnoin (elinkustannusindeksi).

keskiarvon (1,6 miljardia €). Vuonna 2011 kantarahatut nousevat 1,5 miljardiin euroon pääasiassa kantohintojen nousun ansiosta ja hehtaarikohtaiset bruttokantarahatut lähes 115 euroon (+4 %). Tulot jäävät edelleen alle kymmenen edeltäneen vuoden keskiarvon (122 €/ha). Etelä-Suomessa tulot nousevat 145 euroon hehtaarilta ja Pohjois-Suomessa yli 50 euroon. Vuonna 2012 kantohintojen ja hakuumäärien nousu taittuu, ja bruttokantarahatut alenevat 5 prosenttia edellisvuodesta.

Vuonna 2011 puuntuotannon kokonaiskustannukset nousevat yli 27 euroon hehtaarilta (+ 4 %), ja vuonna 2012 niiden arvioidaan nousevan vajaalla eurolla hehtaarilta. Etelä-Suomessa kustannukset nousevat 31 euroon hehtaarilta ja Pohjois-Suomessa 21 euroon. Metsien uudistamisen osuus kokonaiskustannuksista oli viime vuonna 23 prosenttia, samoin kuin nuoren metsän hoidon. Koska nuoren metsän kunnostuksen suoritelmäärät vähenivät tukirahoitusongelmien takia, sen osuus kustannuksista laski viime vuonna neljä prosenttiyksikköä vuodesta 2009. Metsänparannukseen käytettiin 13 ja koko metsälöä



Lähde: Metla

Puuntuotannon reaalin sijoitustuotto osatekijöittäin 2000–2012e vuoden 2010 hinnoin (elinkustannusindeksi). Kuvasta näkyy kunkin osatekijän vaikutus. Sijoitustuotto on osatekijöiden summa.

koskeviin hallinto- ym. kustannuksiin 42 prosenttia puuntuotannon kokonaiskustannuksista.

Mikäli euroalueen velkakriisi ei johda uuteen taantumaa ja teollisuusmaiden talous jatkaa oletetulla hitaalla kasvun uralla, nousee yksityismetsätalouden liiketulos vuonna 2011 yli 90 euroon hehtaarilta. Tulos on noin 4 prosenttia parempi kuin edellisellä vuonna, mutta 10 prosenttia pienempi kuin 2000-luvun keskiarvo. Vuonna 2012 hakkuiden ja kantohintojen pieni notkahdus pudottaa liiketuloksen selvästi alle 90 euron hehtaarilta.

Puuntuotannon reaalin sijoitustuotto nousi vuonna 2010 taantumasta toivuttaessa 16 prosenttiin. Vuonna 2011 kantohintojen pieni nousu pitää tuoton 6–7 prosentissa eli 2–3 prosenttiyksikköä kymmenen vuoden keskiarvoa parempana. Vuonna 2012 kantohintojen lasku pudottaa reaalituoton alle 1 prosenttiin. Kantohintojen muutos on tuottolaskelman tärkein yksittäinen tekijä, sillä se vaikuttaa metsäomaisuuden arvona käytettävään pystytuotannon hakkuuarvoon. Vuonna 2010 kantohintojen kohoaminen nosti yksityismetsien hakkuuarvon 42 miljardiin euroon (+15 %), ja vuonna 2011 nousu jatkuu vielä parilla miljardilla eurolla.

3.4 Metsätalouden työllisyys

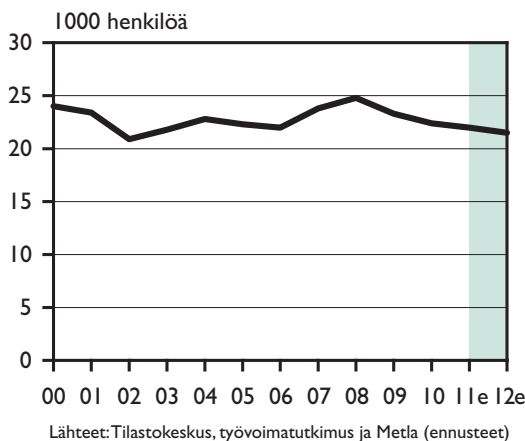
Metsätalous työllisti 22 400 henkilöä vuonna 2010. Tammi–heinäkuun työvoimalukujen perusteella työllisten määrän arvioidaan olevan 22 000 vuonna 2011. Markkinahakkuiden ennustetaan supistuvan kuusi prosenttia vuonna 2012, mikä vähentää myös metsätalouden työllisten määrää.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen (ks. s. 34) mukaan metsätalous työllisti vuonna 2010 yhteensä 22 400 henkilöä, mikä oli neljä prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vastaavana aikana markkinahakkuut lisääntyivät kuitenkin 26 prosentilla. Alkuvuonna 2011 metsätalouden työllisten määrä laski 22 000 henkilöön ja tällä tasolla pysyttäneen

myös loppuvuosi. Vaikka tammi–heinäkuun 2011 markkinahakkuut kasvoivat yhdeksän prosenttia edellisvuoden vastaavasta ajasta, arvioidaan koko vuoden hakkuumäärän olevan kuitenkin vain pari prosenttia edellisvuotista suuremman. Maailmantalouden näkymien heikentymisen vuoksi metsäteollisuustuotteiden markkinatilanne on loppuvuonna epäselvä, mikä heijastunee myös hakkuisiin. Vuonna 2012 markkinahakkuiden ennustetaan supistuvan kuusi prosenttia edellisvuodesta. Metsätalouden työllisten määrän arvioidaan vähenevän neljä prosenttia 21 100 henkilöön. Vuonna 2010 metsätalouden työttömyysaste oli 7,9 prosenttia, mikä oli selvästi alempi kuin metsäteollisuudessa (9,6 %) ja hieman alempi kuin kaikilla toimialoilla keskimäärin (8,4 %).

Metsätalouden työllisten määrä laski voimakkaasti 1990-luvun puoliväliin asti hakkuiden koneellistumisen vuoksi. Sen jälkeen työllisten määrä on pysynyt 21 000–25 000 henkilössä. Viime vuosina uutta työtä metsätalouteen on syntynyt hakkuutähtien ja pienpuun korjuusta sekä hakettamisesta energiakäyttöön. Tämä työ on suurelta osin integroitunut raakapuun korjuuseen työllistäen hankintaketjussa toimivia yrittäjiä ja heidän työntekijöitään. Nuoren metsän hoito ja sen yhteydessä kerättävä energiapuu työllistävät myös metsureita. Metsätalouden työllisyyskehitys heijastaa lähinnä markkinahakkuiden kehitystä. Hakkuumäärän vähentyessä myös työllisyys kääntyy laskuun. Työllisyydessä tapahtuvat muutokset ovat yleensä kuitenkin vaimeampia kuin hakkuumäärien muutokset. Laskusuhdanteessa ammattitaitoisista työntekijöistä halutaan pitää kiinni ja pyritään esimerkiksi lomautuksin pääsemään tilanteen yli. Mitä pidemmäksi laskusuhdanne arvioidaan, sitä herkemmin turvaudutaan myös irtisanomisiin.

Tilastokeskuksen toimialaluokituksessa metsätalous ja puunkorjuu -luokka käsittää metsänhoidon, puunkorjuun ja luonnontuotteiden keruun sekä näihin liittyvän palvelevan toiminnan kuten metsäsuunnittelun, puukauppatoiminnan jne. Metsätalouden töille, toimihenkilöitä lukuun ottamatta, on ominaista suuri kausivaihtelu. Elo–huhtikuun hakkuut ovat viime vuosina olleet keskimäärin 4–6 miljoonaa kuutiometriä kuukaudessa, kun taas kesäkautena



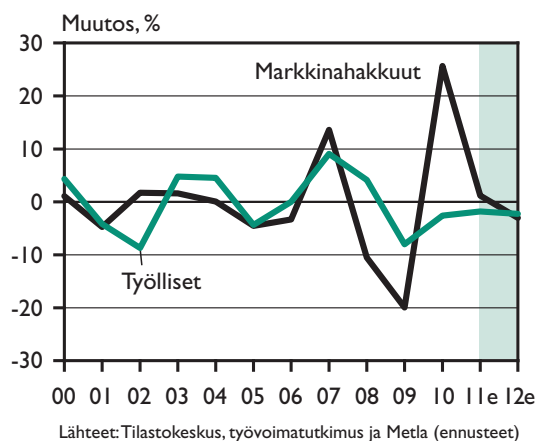
Metsätalouden työlliset 2000–2012e.

touko–heinäkuussa hakkuut ovat olleet noin puolet siitä. Tätä työvoimavaihtelua tasoittaa metsänhoitotöiden huippusesongin asettuminen touko–kesäkuuhun. Suurta työllisyysvaihtelua on myös ammattiasemaltaan yrittäjiin ja yrittäjäperheenjäseniin kuuluvassa ryhmässä. Ympärivuotista puunkorjuurakointia tekevien metsäkoneyrittäjien lisäksi tähän ryhmään kuuluvat osavuotista korjuu-urakointia tekevät metsäkoneyrittäjät, metsäpalveluyrittäjät sekä omissa metsissään metsänhoito- ja puunkorjuutöitä tekevät metsänomistajat. Metsätaloudessa on vuoden mittaan paljon lyhytaikaisia työkaksoja, mikä vaikeuttaa esimerkiksi työlajeittaisten työpanosten arviointia.

Metsätalouden työlliset 2010–2012e keskimäärin, henkilöä.

Ammattiasema	Työlliset		
	2010	2011e	2012e
Toimihenkilöt	6 500	6 500	6 300
Työntekijät	8 100	7 900	7 500
Palkansaajat yhteensä	14 600	14 400	13 800
Yrittäjät ja yrittäjäperheenjäsenet	7 800	7 600	7 300
Metsätalous yhteensä	22 400	22 000	21 100
Muutos edellisestä vuodesta	-4 %	-2 %	-4 %

Lähteet: Tilastokeskus, työvoimatutkimus ja Metla (ennusteet)



Markkinahakkuiden ja metsätalouden työllisyyden muutokset 2000–2012e.

Metsätalouden työn tuottavuus (arvonlisäys suhteessa työpanokseen) nousi 0,3 prosenttia vuonna 2010. Pääoman tuottavuus (arvonlisäys suhteessa pääomakantaan) nousi 9,5 prosenttia. Metsätalouden työvoimakustannukset olivat 442 miljoonaa euroa vuonna 2010 (Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito), mikä oli 7,8 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Palkansaajaa kohti laskettu työvoimakustannus oli 30 300 euroa. Nousua edellisvuoteen verrattuna oli 13,0 prosenttia. Työvoimakustannusten osuus metsätalouden kokonaistuotoksen arvosta oli 10 prosenttia vuonna 2010.



Erityisartikkelit

Tilakoko vaikuttaa puukauppapalveluiden tarpeeseen

Pekka Hyvönen ja Katri Korhonen

Metsänomistuksesta

Joka seitsemäs suomalainen omistaa metsää joko suoraan tai osakkaana yhteisomistustiloissa. Suuri omistajakunta selitty osin sillä, että metsätila hyvin usein joko peritään tai saadaan lahjana (44 %). Varsinkin perintötilanteissa perijöitä on yleensä useita. Lisäksi metsätilaa hallitaan monesti yhdessä puolison kanssa. Yksityishenkilöiden omistamien, vähintään kahden hehtaarin metsätilakokonaisuuksien keskikoko on noin 30 hehtaaria. Runsaslukuisella yksityismetsänomistajakunnalla onkin hallinnassa noin 60 prosenttia metsämaan pinta-alasta. Potentiaalisia puunmyyjiä on paljon. Yhteiskunnan rakenteellisten muutosten myötä metsänomistajien tietotaito tehdä puukauppaa on kuitenkin vähenemässä ja metsänomistajia, joilla on vain vähän kokemusta puukaupasta, on runsaasti. Erilaiset puukaupan palvelut tulevat korostumaan tulevaisuudessa ja ovat siksi tutkimisen arvoisia.

Metsänomistajat puukaupan tekijöinä ja verkostojen hyödyntäjinä

Metsänomistajat tekevät vilkkaasti puukauppaa ja yksityismetsistä saadaankin noin 80 prosenttia metsäteollisuuden käyttämästä kotimaisesta raakapuusta. Vuonna 2009 tehdyn kyselyn (Hyvönen 2010) perusteella 70 prosenttia metsänomistajista oli tehnyt puukaupan edeltävien viiden vuoden aikana. Miespuoliset metsänomistajat, tilalla asuvat, maa- ja metsätalousyrittäjät sekä yhteistyösopimuksen omaavat metsänomistajat olivat tehneet puukauppoja keskimääräistä enemmän. Yhteistyösopimuksella tarkoitetaan metsänomistajan ja puun ostajan välisiä eriasteisia sopimusmuotoja kuten esimerkiksi jäsenetu- ja metsäpalvelusopimusta. Lähes 90 prosenttia yhteistyösopimuksen omaavista metsänomistajista oli tehnyt puukaupan. Yhteistyösopimukset

puunostajien kanssa ovat selvästi yleisempiä suurmetsänomistajilla kuin pienemmillä metsätiloilla (taulukko 1). Merkillipantavaa on myös valtakirjakauppojen suuri osuus kaikissa tilakokoluokissa. Etämetsänomistuksen lisääntyminen nostanee valtakirjakauppojen osuutta edelleen tulevaisuudessa.

Metsätilojen pieni koko, yleinen tulotason nousu sekä metsä- ja maatalousyrittäjien määrän väheneminen on pienentänyt puunmyyntitulojen merkitystä metsänomistajien taloudessa. Pienentyvän tilakoon on arveltu vähentävän puun myyntiä. Näin ei kuitenkaan näytä olevan. Pääinvastoin, pienten tilojen metsänomistajat hyödyntävät metsiänsä tehokkaammin kuin suurten tilojen omistajat, kun tarkastellaan myyntimääriä pinta-alaa kohden (taulukko 1). Pienten pinta-alojen vuoksi puukauppaa tehdään toki harvemmin kuin suuremmilla tiloilla, puukaupan koko on usein suuria tiloja pienempi ja korjuukustannukset puukuutiota kohden korkeammat. Mitä isompi tila, sitä suurempi osuus omistajista oli myynyt puuta, ja myös aikoo myydä lähitulevaisuudessa (taulukko 1).

Viimeisimmässä puukaupassa metsänomistajat olivat yhteydessä keskimäärin kolmeen eri tahoon (Korhonen ym. 2010). Lähes 70 prosenttia metsänomistajista oli yhteydessä suoraan puunostajaan (kuva 1). Yhtä suurella osalla oli yhteys metsänhoitoyhdistykseen. Perheeseensä raportoi olleensa yhteydessä vajaa puolet omistajista, tosin yhteydenpitokertoja perheeseen oli useammin. Tämän tutkimuksen mukaan vain noin viidesosa oli yhteydessä kilpailevaan puunostajaan, jolla tarkoitetaan ostajaa, jolta tarjousta kysyttiin, mutta jolle leimikkoo ei lopulta myyty. Pinta-aloittain tarkasteltuna yhteydet kilpailevaan puunostajaan lisääntyvät tilakoon kasvaessa (kuva 1). Yli 200 hehtaarin tiloilla kilpailevaan puunostajaan oli yhteydessä noin 40 prosenttia omistajista, kun alle 10 hehtaarin tiloilla tarjouksia usealta puunostajalta oli kysynyt vain reilut 10 prosenttia. Puukauppojen koon kasvaessa taloudelliset perusteet puunostajien tarjousten

Taulukko 1. Puun myynteihin liittyviä tietoja tilakokoluokittain (Hyvönen 2010).

	Tilakoko					
	5–9 ha	10–19 ha	20–49 ha	50–99 ha	100–199 ha	≥ 200 ha
Kaikki metsänomistajat						
Omistajan keski-ikä, v	59	62	60	58	57	57
Myynti puuta 2005–2009, % omistajista	42	59	72	83	96	93
Aikoo myydä 2010–2014, % omistajista	32	44	59	67	78	88
Itse aktiivinen puukaupan käynnistämässä, %	82	89	95	95	96	98
Puuta vuosina 2005–2009 myyneet						
Myynti, m ³ /hehtaari/v	7,5	5,6	4,4	4,0	3,0	2,2
Kauppamuoto*, %:						
yhteistyösopimus	29	27	27	31	41	46
valtakirja	43	48	49	42	48	49
puunostaja	48	49	55	65	63	74

*Yhteistyösopimus: puunostajan kanssa solmittu jäsenetu- tai metsäpalvelusopimus; valtakirja: metsänhoitoyhdistyksen tekemä kauppa valtakirjalla; puunostaja: suora asiointi puunostajan kanssa (joko yhteistyösopimuksen kautta tai ilman sitä). Osuuksien summa voi olla yli 100 esimerkiksi, jos kauppoja on ollut useampia.

vertailuun lisääntyvät. Yhteydet myös muihin, puukaupassa harvinaisempiin toimijoihin, kuten metsäkeskukseen, energiapuunostajaan ja pankin toimihenkilöön, lisääntyvät tilakoon kasvaessa.

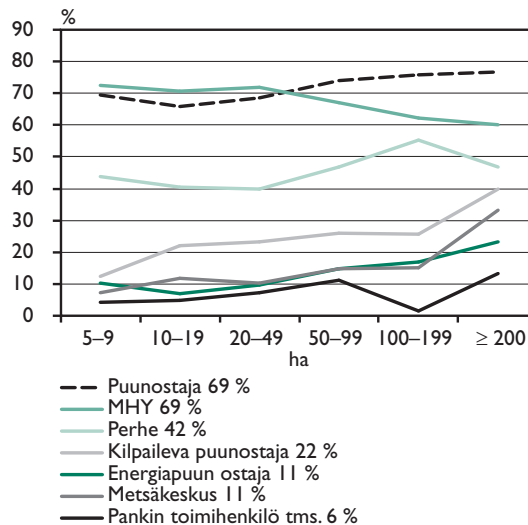
Energiapuukaupan käsitteet tunnetaan vielä heikosti

Metsänomistajien tietämys puukauppaan liittyvistä asioista on heidän oman arvionsa perusteella keskimääräisellä tasolla. Eri kauppamuodot sekä myyntitapahtumaan liittyvät asiakirjat tiedetään melko hyvin, mutta tilojen kokoluokittain tietotasossa on selvä ero. Pääsääntöisesti tietotaso on sitä parempi, mitä suuremmasta metsätilasta on kyse (taulukko 2 ja kuva 2). Energiapuukauppaan liittyvät käsitteet tunnetaan kaikkein heikoimmin. Vain noin joka viides pientilallinen tietää energiapuukaupan käsitteet hyvin tai melko hyvin ja suurmetsänomistajistakin vain noin puolet. Energiapuukauppa käsitteenä on varsin uusi eikä ole ihme, että siihen liittyvät mittaus- ja hinnoittelumenetelmät tunnetaan huonosti. Muita heikosti tunnettuja käsitteitä ovat esimerkiksi takuuhinta, erikoispuutavara ja korjuupalvelu. Kuten todettu, yhteistyösopimukset keskittyvät suurmetsänomistajille, ja he myös tuntevat käsitteen pienmetsänomistajia huomattavasti paremmin.

Puukaupparjojen vertailu halutuun palveluun

Metsänomistajien mielestä tulevaisuuden puukaupan suunniteltuun liittyvien palvelujen viiden kärjen muodostavat puukaupparjojen ja hakuuuvaihtoehtojen vertailu, puutavaralajien hintaseuranta, henkilökohtainen neuvonta sekä jo tehtyjen metsänhoitotöiden tarkastelu (kuva 3). Näiden, kuten palveluissa yleensä, tärkeys korostuu sitä enemmän mitä enemmän

omistajalla on metsää. Esimerkiksi pientilallisista vain joka kymmenes kokee kuviotietojen päivityksen metsäsuunnitelmaan tärkeänä kun taas suurtilallisista yli puolet. Mielenkiintoista on, että 100–199 hehtaaria metsää omistavien luokassa palveluiden tärkeydessä on selvä notkahdus. Tätä ei selitä tilakoon mukaan



Kuva 1. Metsänomistajien yhteydenpito eri toimijoihin viimeisimmän puukaupan yhteydessä, % metsänomistajista tilakokoluokittain. Selitteen perässä osuus keskimäärin (Korhonen ym. 2010).

Taulukko 2. Puukaupan käsitteistön tuntemus tilakokoluokittain metsänomistajien itsensä arvioimana, % metsänomistajista (Hyvönen 2010).

Käsitteistön tuntemus	Tilakoko					
	5–9 ha	10–19 ha	20–49 ha	50–99 ha	100–199 ha	≥ 200 ha
Hyvä	11	18	27	40	51	70
Keskimääräinen	41	54	57	51	45	30
Heikko	48	28	16	9	4	0

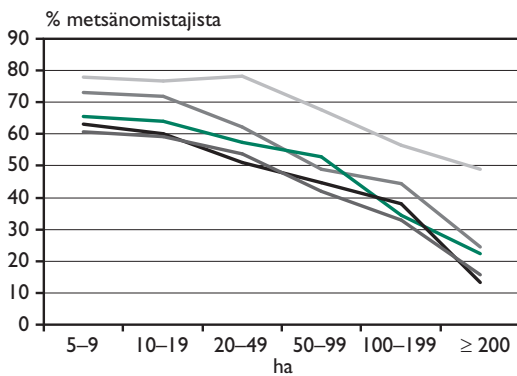
tarkasteltuna metsänomistajien asuinpaikka, ikä eikä ammatti-asema. Myyvätkö nämä metsänomistajat puuta sen verran usein, että kokevat itse hallitsevansa puukauppaan liittyvät asiat eivätkä tarvitse palveluja? Kuitenkin puutavaralajien hintaseuranta näyttäisi näillekin metsänomistajille olevan tärkeä palvelu. Suurtilalliset saattavat toimia ammattimaisemmin ja hyödyntävät samalla palveluja edellistä kokoluokkaa tehokkaammin. On myös huomattava, että suurin osa metsänomistajista on itse aktiivinen puukaupan suunnittelun aloittamisessa (taulukko 1).

Toinen yllättävä havainto on palveluiden tärkeys suhteessa tietotasoon (kuva 4). Pääsääntöisesti metsänomistaja kokee palvelun sitä tärkeämmäksi mitä parempi tietotaso hänellä on. Esimerkiksi lähes 60 prosenttia hyvän tietotason omaavista metsänomistajista pitää puutavaralajien hintaseurantaa vähintään

melko tärkeänä, mutta heikon tietotason omaavista vain joka kolmas. Sen sijaan henkilökohtaista neuvontaa pidetään sitä tärkeämpänä mitä heikommat tiedot metsänomistajalla on. Voi olla, että heikolla tietämystasolla on vaikea hyödyntää tarjolla olevia palveluja, jos niitä joutuu käyttämään ilman henkilökohtaista neuvontaa. Lienee myös niin, että tietotason lisääntyessä palvelut koetaan tärkeämmiksi, ja niitä hyödynnetään tehokkaammin.

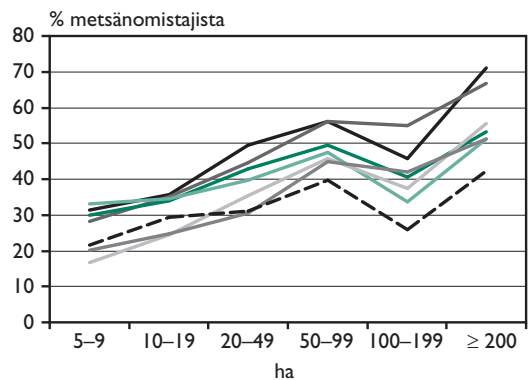
Ehdotuksia puukauppapalveluiden kehittämisestä

Erikokoisten metsätilojen omistajat tarvitsevat erityyppisiä puukauppapalveluita. Pinta-alaltaan pienten tilojen omistajille on tärkeää henkilökohtainen neuvonta. He eivät näe tarpeelliseksi kysyä tarjouksia usealta ostajalta tai tilata lukuisia palveluja.



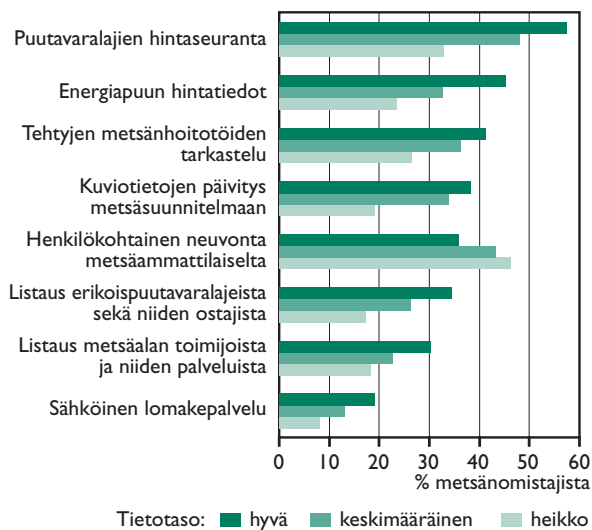
- Energiapuukauppaan liittyvät hinnoittelu- ja mittausmenetelmät 77 %
- Takuuhinta, hintatakuu 64 %
- Erikoispuutavara 59 %
- Korjuupalvelu 54 %
- Metsäsertifiointi 54 %

Kuva 2. Puukauppaan liittyvät termit heikosti tuntevien metsänomistajien osuudet tilakokoluokittain. Selitteen perässä näiden metsänomistajien keskimääräinen osuus (Hyvönen 2010).



- Puukauppatarjousten vertailu 49 %
- Puutavaralajien hintaseuranta 48 %
- Hakkuuvaihtoehtojen ja niiden kannattavuuden vertailu 43 %
- Henkilökohtainen neuvonta 42 %
- Tehtyjen metsänhoitotöiden tarkastelu 38 %
- Energiapuun hintatiedot 34 %
- Veroneuvonta 34 %

Kuva 3. Puukauppaan liittyvät palvelut vähintään melko tärkeiksi arvioineiden metsänomistajien osuudet tilakokoluokittain. Selitteen perässä näiden metsänomistajien keskimääräinen osuus (Hyvönen 2010).



Kuva 4. Puukauppaan liittyvät palvelut vähintään melko tärkeiksi arvioineiden metsänomistajien osuudet tietotasoluokittain (Hyvönen 2010).

Sen sijaan, etenkin ensimmäisiä puukauppojaan tekeville metsänomistajille, käynti hakkuupaikalla ammattilaisen kanssa, joko hakkuuta tehtäessä tai hakkuun jälkeen, saattaisi olla antoisaa. Toisaalta, yhä suurempi osa etenkin pienten tilojen omistajista asuu kaukana metsätalastaan, eikä heillä ole aikaa matkustaa tekemään puukauppoja. Palvelut netin kautta ja palvelut siellä, missä metsänomistaja asuu, tulevat korostumaan tulevaisuudessa. Suurten tilojen omistajille puukauppa on taloudellisesti merkityksellisempää, ja he ovat innokkaampia ottamaan yhteyksiä useampaan tahoon ja käyttämään erilaisia palveluja. He ovat usein myös kokeneempia puukaupan tekijöitä, joille esimerkiksi itsenäisesti käytettävät puukaupan hintatietopalvelut ovat tärkeitä.

Metsänomistajat hakevat metsästään yhä moninaisempia hyötyjä. Eri käyttömuotojen yhteensovittaminen onkin ottava entistä paremmin huomioon myös puukaupassa ja etenkin leimikoiden suunnittelussa. Esimerkiksi riistaa, maisemaa tai metsien virkistyskäyttöä vaalivien metsänomistajien myydessä puuta voi uudenlaisten palveluiden, kuten hakkuiden maisemavaikutusten arviointi, tarve kasvaa.

Puukaupan sujuvuuden ja metsänomistajien tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi puukauppaan liittyvän käsitteistön selventäminen ja tunnettuuden parantaminen on olennaista. Etenkin energiapuukaupan käsitteet tuntuvat olevan vielä epäselviä (ks. sivulta 54 alkava artikkeli). Käsitteiden tunteminen lisäänee myös palveluiden kysyntää. Etusopimukset ja valtakirjakaupat ovat lisääntyneet, eli yhä useampi metsänomistaja haluaa saada palvelunsa yhdestä luukusta. Tämä tuo haasteita

palvelun tarjoajille, joiden tulee olla joko monen alan osaajia tai tehokkaita verkostojen hyödyntäjiä.

Tutkimuksen aineisto

Metsätalalla tarkoitetaan tässä saman omistajan hallinnassa olevien metsälöiden kokonaisuutta (metsätalokokonaisuus). Tulokset perustuvat kahteen erilliseen aineistoon. Hyvösen (2010) aineisto kerättiin postikyselyinä loka–marraskuussa 2009. Perusjoukon muodostivat metsänhoitomaksua maksavat yksityiset metsänomistajat sekä perikunnat ja yhteisöt. Perusjoukkoon eivät kuuluneet metsänhoitomaksusta vapautetut eivätkä alle viiden hehtaarin metsätalot. Otos rajoitettiin koskemaan Manner-Suomea. Osoitelähteenä käytettiin Viestilehdet Oy:n Maaseudun Tulevaisuus -lehden Metsänomistajanumeron postitusrekisteriä. Hyväksytyitä vastauksia saatiin 1 508 kpl ja vastausprosentiksi muodostui 51.

Myös Korhosen ym. (2010) metsänomistajien verkostoitumista käsittelevä aineisto kerättiin postikyselyinä loka–marraskuussa 2009. Perusjoukon muodostivat yhden kunnan alueella saman tai samojen luonnollisten henkilöiden, kuolinpesien ja verotusyhtymien omistamat vähintään viisi hehtaaria metsämaata sisältävät metsätalokokonaisuudet. Kohdejoukon muodostivat aiemman Metsänomistaja 2010 -kyselyn (Metsänomistaja 2010 -tutkimus) metsäsuunnitteluosioon keväällä 2009 vastanneet metsätalonomistajat. Hyväksytyitä vastauksia saatiin 1 244 kpl ja vastausprosentiksi muodostui 60.

Lähteet:

- Hyvönen, P. 2010. Metsänomistajien puukaupan suunnitteluun liittyvien palveluiden käyttö. Metlan työraportteja 178. 53 s. www.metla.fi/julkaisut
- Hänninen, H. & Peltola, A. 2010. Metsämaan omistus 2006–2008. Metsätalostiedote 28/2010. 12 s.
- Korhonen, K., Kurttila, M. & Hujala, T. 2010. Typical social networks of family forest owners in timber trade. Julkaisussa: Helles, F. & Steen Nielsen, P. (toim.) Scandinavian forest economics 43:161–171. Proceedings of the Biennial Meeting of the Scandinavian Society of Forest Economics. Gilleleje, Denmark, May 2010. Saatavilla osoitteesta: http://www.metla.fi/org/ssfe/publications/Scandinavian_Forest_Economics_No_43.pdf [viitattu 8.9.2011].
- Korhonen, K., Hujala, T., Kurttila, M. & Hänninen, H. 2011. Metsänomistajat tyytyväisiä helppoihin puukauppamalleihin - Onnistunut viestintä takaa tyytyväisemmän asiakkaan. Metsätalous 2: 10–13.
- Metsänomistaja 2010 -tutkimus. Metsäntutkimuslaitos. <http://www.metla.fi/hanke/3458/index.htm>

Puuraaka-aineen hinnoittelutavalle on vaihtoehtoja

Jukka Malinen

Tavaralajeittaisessa hinnoittelussa on ongelmansa

Suomessa puuraaka-aineen hinnoittelu perustuu useimmiten puutavaralajeihin. Menetelmä on sinänsä selkeä ja yksinkertainen, mutta siinä on omat rajoitteensa. Metsänomistajan saadessa useita puunostotarjouksia voi niiden vertailu olla hankalaa, jos ostajien mitta- ja laatuvaatimukset ja kiinnostus eri puutavaralajeihin poikkeavat paljon toisistaan. Tällöin yksikköhintojen ja kertymäärvioiden perusteella ei aina pysty yksiselitteisesti päättämään, mikä ostotarjouksista on edullisin metsänomistajan kannalta.

Puukaupasta sopimisen jälkeen metsänomistajan seuraava huoli on katkonnan ”oikeudenmukaisuus”. Lopullisen kauppasumman riippuessa toteutuneesta katkonnasta metsänomistaja näkisi mielellään, että katkonnassa maksimoidaan arvokkaimpien puutavaralajien, erikoispuutavaralajien ja sahatukkien, kertymää (Rintala 2008).

Puukaupassa sovitut mitta- ja laatuvaatimukset tuottavat ongelmia myös puun ostajalle. Sahojen tuotanto pyrkii vastamaan 3–6 kuukautta aiemmin tapahtunutta sahatavaran myyntiä. Toisaalta puukauppa on voinut tapahtua jopa 1–2 vuotta ennen puun korjuuta, jolloin kaupassa sovitut mittavaatimukset eivät välttämättä vastaa korjuuajankohdan kysyntää. Ongelmaa korostaa myös se, että sahojen tilauskannasta voi suhteellisen suuri osa olla harvoja pituusmittoja, joiden katkonnasta metsästä ei onnistu ilman kompromissia tukkisaannon maksimoinnin kanssa (Malinen ym. 2011). Tuotannon tarpeiden mukaisten katkontatavoitteiden ja puukaupassa sovitujen mitta- ja laatuvaatimusten yhdistämisen ongelmat ovat johtaneet siihen, että useat yksityiset sahat tarjoavat perinteisen tavaralajihinnoittelun rinnalle vaihtoehtoista hinnoittelua.

Huonoa tavaralajihinnoittelussa on myös se, että menettely ei tee läpinäkyvästi eroa hyvälaatuisen ja järeän sekä heikkolaatuisen ja pienemmän tukin välille. Hyvälaatuisen sahatukin jalostusarvo verrattuna heikkolaatuisen sahatukin jalostusarvoon voi olla yli kaksinkertainen, vaikka niistä usein maksetaan metsänomistajalle samaa hintaa (taulukko 1). Tällaiseen käytäntöön pohjautuvat kannattavuuslaskelmat ohjaavatkin metsänomistajan realisoimaan puustoa yleensä aikaisemmin kuin puustosta saatavan jalostusarvon kannalta olisi järkevää. Sahatukin jalostusarvon riippuessa voimakkaasti sen keskijäreystestä johtaa aikaisempi päätehakkuu sahatuollisuuden alentuneeseen kannattavuuteen ja näin myös sahojen heikompaan puustamaksukykyyn.

Hinnoittelumenetelmälle asetettavia vaatimuksia

Markkinoiden toimivuuden kannalta puukaupassa käytettävän hinnoittelumenetelmän tulisi olla molemmille osapuolille läpinäkyvä ja yksinkertainen, sallia raaka-aineen jalostus kulloisenkin markkinatilanteen mukaan ja kannustaa laadukkaan raaka-aineen tuottamiseen. Läpinäkyvä ja yksinkertainen hinnoittelumenetelmä antaa metsänomistajalle mahdollisuuden vertailla itse ostotarjouksia ja valita parhaimman tuoton antava tarjous. Katkonnan irrottaminen hinnoittelumenetelmästä mahdollistaa raaka-aineen jalostusarvon maksimoimisen kasvattaen puustamaksukykyä ja poistaa tarpeen puunkorjuun valvonnalle. Hinnoittelumenetelmän tulisi tarjota myös kannustimet laadukkaan ja järeän puuraaka-aineen tuottamiseksi tarjoamalla selkeä hintainformaatio erilaatuisen raaka-aineen hinnoista metsänhoi-

Taulukko 1. Mäntytukkien suhteelliset sahausarvot kuorellista tukkikuutiota kohti (tyvitukki 49 dm/200–219 mm = 100) (Salvén 2008).

Lpm, mm	Tyvitukit				Muut tukit			
	Pituus, dm				Pituus, dm			
	37	43	49	52	37	43	49	52
150–159	52	64	65	66	57	67	70	71
160–179	65	74	76	77	62	72	74	75
180–199	76	87	89	90	66	77	80	81
200–219	86	98	100	101	70	82	85	86
220–239	93	107	109	110	73	85	89	90
240–259	100	114	117	118	76	89	92	93
260–279	105	120	122	123	78	91	94	95
280–299	108	123	126	127	79	92	96	97
300–319	109	125	128	129	80	93	96	98
320–339	109	125	128	129	80	93	96	98
340–359	109	125	128	129	80	93	96	98
360–379	109	125	128	129	80	93	96	98

Arvokkaimmat tukit, suhteellinen arvo yli 110
Suhteellinen arvo 90–110
Suhteellinen arvo alle 90

don investointilaskelmien pohjaksi ja päätehakkuujankohdan määrittämiseksi.

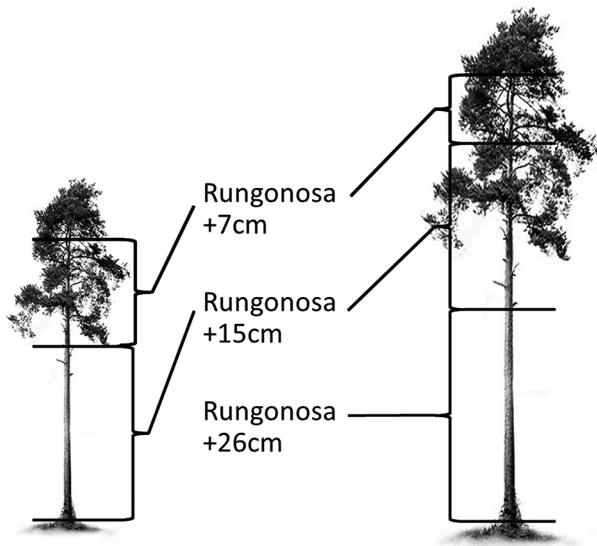
Vaihtoehtoisia hinnoittelumenetelmiä on tarjolla

Useimmin tavaralajihinnoittelun rinnalla tarjottu vaihtoehtoinen hinnoittelutapa on niin sanottu runkohinta, jolloin korjatusta hakkuukertymästä maksetaan yhtä kiinteää hintaa katkonnasta riippumatta. Runkohintakaupassa puun ostaja saa optimoida katkonnän tuotannon tarpeiden mukaisesti, jolloin myös koko arvoketjun jalostusarvo paranee. Puun myyjälle runkohinta on selkeä, sillä katkonta ei vaikuta kaupan arvoon, jolloin myyjä voi vertailla runkohintaisia ostoparjouksia luotettavasti suoraan keskenään. Runkohinnoittelussa metsänomistajan ei tarvitse myöskään huolehtia katkonnän ”oikeudenmukaisuudesta”. Vaikkakin puun ostajalle runkohinnoittelu tarjoaa mahdollisuuksia katkonnän vapautumisen muodossa, tuo runkohinnoittelu myös suurempaa riskiä; mikäli hakkuukertymän rakenne ei vastaa arvioitua, kärsii ostaja tappion nahoissaan. Runkohinnoittelu ei myöskään tarjoa selkeää viestiä kuinka puuraaka-aineen hinta muodostuu, jolloin kannustimet laadukkaana raaka-aineen tuottamiseksi jäävät pimentoon.

Runkohinnoittelu ei kuitenkaan ole ainut vaihtoehto tavaralajihinnoittelulle. Eräät puunhankkijat käyttävät muun muassa Ruotsissa käytössä olevaa matriisihinnoittelua, jossa sahatukeista maksetaan laadun, latvaläpimitan ja piteuden mukaista yksikköhintaa (vrt. taulukko 1). Pystykaupoissa matriisihinnoittelu ei tarjoa tavaralajihinnoitteluun verrattuna etuja läpinäkyvyyden, yksinkertaisuuden tai katkonnän vapauttamisen osalta, mutta läpimita-pituusluokittainen hintalista tarjoaa metsänomistajalle selkeän kannustimen kasvattavaa järeää puutavaraa. Muita satunnaisesti käytettyjä tai esitellyjä hinnoittelumenetelmiä ovat erilaiset järeys- tai laatupainotteiset sovellukset tavaralajihinnoittelusta sekä rungonosahinnoittelu (kuva 1), jossa rungon järeysositteista maksetaan erilaista yksikköhintaa katkonnasta riippumatta.

Sopivin hinnoittelumenetelmä?

Vaihtoehtoisia hinnoittelumenetelmiä on vertailtu Metsäntutkimuslaitoksen tutkimuksessa ”Puuraaka-aineen mitaus, laadutus ja arvon määrittäminen puukaupan ja puunhankinnan tukena”. Vertailut hinnoittelumenetelmät olivat tavaralajihinnoittelu, järeysluokittain painotettu tavaralajihinnoittelu, runkohinnoittelu, osarunkohinnoittelu ja matriisihinnoittelu. Näistä menetelmistä runkohinnoittelu ja osarunkohinnoittelu erottuivat edukseen tarjoamalla vapauden katkoa ostettu puuraaka-aine ostajan markkinatilanteen mukaisesti, josta on selkeitä etuja ennen kaikkea päätehakkuiden pystykauppaleimikoissa. Myös Työ- ja elinkeinoministeriön tilaaman puumarkkinaselvityksen (Työ ja elinkeinoministeriö 2009) loppuraportissa suositeltiin runko- ja rungonosahinnoittelun kehittämistä ja käyttöönottoa



Kuva 1. Esimerkki rungon jaosta rungonosiin. Läpimitan 7 cm täyttävästä rungonosasta maksetaan heikompaa hintaa kuin sahapuun minimiläpimitan (+15 cm) täyttävästä osasta. Järeimmästä osasta (+26 cm) maksetaan korkeampaa hintaa, sillä siitä saatava puuraaka-aine tuottaa todennäköisesti suuremman jalostusarvon puun käyttäjälle kuin kapeammat rungonosat.

puukaupassa. Toimitus- ja hankintakaupoissa matriisihinnoittelu kannustaa puunmyyjää kasvattamaan ja katkomaan puuraaka-aineen puun ostajan toimittamien laatu- ja dimensiovaatimusten mukaisesti.

Vaihtoehtoisten hinnoittelumenetelmien kannustavuutta laadukkaana raaka-aineen tuottamiseen voidaan selvittää vertaamalla metsänomistajalle maksettavan myyntitulon ja ostetusta puusta saatavan jalostusarvon välistä riippuvuutta (taulukko 2). Hinnoittelumenetelmistä osarunkohinnoittelu ja matriisihinnoittelu heijastivat parhaiten raaka-aineesta saatavan lisäarvon raaka-

Taulukko 2. Leimikon myynti- ja jalostusarvon väliset korrelaatiokerroimet hinnoittelutyypeittäin (Malinen ym. 2010).

Hinnoittelumenetelmä	Korrelaatiokerroin
Tavaralajihinnoittelu	0,434
Järeysperusteinen tavaralajihinnoittelu	0,493
Runkohinnoittelu	0,554
Osarunkohinnoittelu	0,861
Matriisihinnoittelu	0,751

aineen hintaan. Runkohinnoittelun ongelmana oli tavaralajeittaisiin saantoennusteisiin pohjautuva hinnanmääritys, jolloin myynti- ja jalostusarvon riippuvuus on samankaltainen kuin tavaralajihinnoittelussa.

Vaihtoehtoiset hinnoittelumenetelmät yleistyvät hitaasti

Huolimatta siitä, että vaihtoehtoisten hinnoittelumenetelmien, erityisesti runko-, rungonosa- ja matriisihinnoittelun, käyttöönotolle on rationaalisia perusteita sekä metsän omistajien että puun ostajien kannalta, on niiden leviäminen ollut hidasta. Osa-syynä on varmasti tavaralajihinnoittelun vahvat perinteet sekä puun ostajien että myyjien parissa. Metsänomistajille perinteinen tavaralajihinnoittelu tuntuu tutulta ja turvalliselta, kun taas vaihtoehtoisia hinnoittelumenetelmiä tarjoavan ostajan uskotaan ehkä saavan hyötyä nimenomaan metsänomistajan kustannuksella.

Vaikkakin esimerkiksi runkohinnoittelu tarjoaa selkeän menetelmän myytävän raaka-aineen arvottamiseksi, ei runkohinnoittelutarjouksen vertailu muiden ostajien tavaralajihintaisiin ostotarjouksiin ole helppoa. Tarvitaan edelleen hyvä arvio puu-tavaralajikertymästä. Kuitenkin vaihtoehtoisten hinnoittelumenetelmien käytön lisääntyminen tarjoaa kannustimia laadukkaana puuraaka-aineen tuottamiseksi ja puuntuotannon kannattavuuden parantamiseksi. Tavaralajihinnoittelu säilyttäneen asemansa valtahinnoittelumenetelmänä, mutta vaihtoehtoiset hinnoittelumenetelmät nostanevat päätään markkinalähtöisen ja erikoistuvan puunkäytön puunhankintamuotona.

Lähteet

- Malinen, J., Berg, B. & Kilpeläinen, H. 2010. Roundwood pricing mechanisms and their performance in Scots pine roundwood markets. Working Papers of the Finnish Forest Research Institute 174. 35 s. www.metla.fi/julkaisut
- Malinen, J., Wall, T., Kilpeläinen, H. & Verkasalo, E. 2011. Leimikon arvonmuodostus vaihtoehtoisissa loppukäyttökohteissa. Metlan työraportteja 206. 45 s. www.metla.fi/julkaisut
- Rintala, P. 2008. Metsänomistajalla ja ostajalla eri intressit runkojen katkonnassa. NopolaNews. Kyyjärven verkkolehti. 27.3.2008. <http://www.nopolanews.fi/fin/etusivu/?id=2&selectedNumber=89>
- Salvén, O. 2008. Laatu puu – puutuoteteollisuuden liiketoiminnan perusta. Laatu puu parempiin päiviin – Laatu puu -hankkeen päätösseminaari. Karstula 13.2.2008. http://www.metsakeskus.fi/NR/rdonlyres/22C42C98-58CB-448E-97DB-22DEE0766524/8118/05_Salven_PuutuoteteollisuudenLiiketoiminnanPerust.pdf
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2009. Puumarkkinoiden toimintaa koskeva selvitys. http://www.tem.fi/files/25290/Puumarkkinaselvitys_loppuraportti_101109.pdf

Energiapuumarkkinoiden tilastointia kehitetään

Piia Kurki, Antti Mutanen & Perttu Anttila

Metsähakkeen käyttö ylsi vuonna 2010 jälleen uuteen ennätykseen, 6,9 miljoonaa kuutiometriin. Vaikka metsähakkeen käyttö on yli seitsenkertaistunut 2000-luvulla, on tavoite yhä kaukana. Suomen ilmasto- ja energiastrategiassa visioidaan metsähakkeen 12–13 miljoonan kuutiometrin vuotuisesta käytöstä vuoteen 2020 mennessä. Metsähakkeen käytön kasvaessa sen raaka-aineiden eli latvusmassan, kantojen ja harvennuksilta tulevan energiakäyttöön ohjattavan puun kauppa on lisääntynyt. Kauppamäärien kasvun myötä on alkanut keskustelu energiapuumarkkinoiden toiminnasta. Energiapuumarkkinat ovat monilta osin vasta vakiintumassa ja tutkimus- sekä tilastotietoa on niukasti saatavilla. Informaation puutteen onkin koettu haittaavan markkinoiden toimintaa ja hidastavan niiden kehittymistä. Metla pyrkii aktiivisesti vastaamaan kasvaviin tietotarpeisiin energiapuumarkkinoilla.

Tilastotietoa niukasti ja laatu vaihtelevaa

Energiapuun hankintaketjusta on olemassa tilastotietoa lähinnä ketjun loppupäästä eli energialaitoksilta. Metsäntutkimuslaitos julkaisee vuosittain metsähakkeen kokonaiskäyttömäärät lämpö- ja voimalaitoksissa sekä pientaloissa. Pöyry Oyj puolestaan kerää ja ylläpitää tilastoa puupolttoaineiden käyttöpaikka- eli laitoshinnoista. Tässä tilastossa esitetään hintatiedot myös metsähakkeelle. Tilastokeskuksen energiatilastoissa esitetään polttohakkeen ja metsähakkeen/-murskeen hinta ja määrä käyttöpaikalla. Tilastossa polttohakkeen otos sisältää sekä metsä- että teollisuushaketta. Metsäpäässä tehtävistä energiapuukaupoista on määrä- ja hintatietoja saatavilla etupäässä ei-julkisista lähteistä. Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto, MTK, ylläpitää Reppu-palvelua, johon kerätään energiapuun hintatietoja metsänhoitoyhdistysten valtakirjakaupoista. Palvelu on suunnattu MTK:n jäsenille. Lisäksi jotkut metsänhoitoyhdistykset julkaisevat verkkosivuillaan energiapuun hintatietoja toimialueellaan tehdyistä energiapuukaupoista. Saatavilla olevien käyttöpaikka-tilastojen ja erityisesti metsäpään tilastojen kattavuuden arviointi sekä esitettyjen tietojen keskinäinen vertailu on työlästä ja osaksi mahdotonta. Kuitenkin ajantasainen ja luotettava hintatieto on markkinoiden toiminnan tehokkuuden ja läpinäkyvyyden kanalta ensisijaisen tärkeää.

Energiapuumarkkinoiden toimintaa kartoitetaan

Metsäntutkimuslaitoksessa käynnistyi toukokuussa 2011 maa- ja metsätalousministeriön rahoittama esiselvityshanke energiapuumarkkinoiden toiminnasta ja energiapuun metsäpään hinta- ja

määrätilastoinnin toteuttamismahdollisuuksista. Hankkeessa kartoitetaan energiapuun kaupassa vallitsevia käytäntöjä ja ongelmia, energiapuumarkkinoiden toimijoiden tietotarpeita sekä heidän näkemyksiään tilastointiin liittyvistä asioista. Hankkeen ensimmäinen vaihe toteutettiin valtakunnallisena, kohdennettuna Internet-kyselynä alan toimijoille. Vastauksia saatiin lähes 600 ja vastausprosentiksi muodostui 39.

Kyselyssä energiapuumarkkinoiden toimijat jaettiin kolmeen eri ryhmään: energiapuun myyjiin, energiapuun ensijalostajiin ja välittäjiin sekä energiapuun loppukäyttäjiin. Neljäntenä ryhmänä kyselyssä olivat mukana energiapuumarkkinoiden toimintaa seuraavat asiantuntijat, kuten esimerkiksi valtion virkamiehet, tutkijat ja rahoituslaitosten analyytikot. Jokaiselle ryhmälle laadittiin oma kysymyslomakkeensa. Eri toimijaryhmien osallistamisella kyselyyn haluttiin kattaa koko energiapuun hankintaketju mukaan lukien markkinaseuranta sekä saada eri näkökulmia markkinoiden toimintaan. Kyselyssä tiedusteltiin muun muassa energiapuumarkkinoilla käytettäviä käsitteitä, mittayksiköitä, mittausten menetelmiä ja maksuperusteita. Lisäksi tiedusteltiin energiapuukaupan ongelmia ja vastaajien tietotarpeita sekä halua ja kykyä luovuttaa energiapuukauppapatioja tilastointitarkoituksiin.

Energiapuumarkkinoiden toiminnassa ongelmia

Kyselyn perusteella energiapuumarkkinoiden toiminnan ongelmat kulminoituvat kahteen aihepiiriin, mittaukseen sekä tukiin ja tukipolitiikkaan. Energiapuun mittauksessa ja maksuperusteina käytetään lukuisia eri yksiköitä. Kiintokuutiometri, irtokuutiometri, tonni ja megawattitunti ovat käytetyimmät mittayksiköt. Metsänomistajan ja energiapuuerän ensimmäisen ostajan välisissä kaupoissa yleisimmin käytetty mittayksikkö on kiintokuutiometri, mutta myös irtokuutiometriä käytetään paljon. Toimitusketjun keskivaiheessa, kun energiapuuerän kaukokuljetus alkaa, mittayksikkönä käytetään tonnia. Ketjun lopussa energialaitoksella mittayksikkönä on yksiselitteisesti megawattitunti. Näiden lisäksi käytetään lukuisia muita mittayksiköitä sekä maksuperusteita. Kyselyn perusteella energiapuuta myydään jopa ilman mittausta ja osalle vastaajista maksuperuste on jäänyt kokonaan hämärän peittoon. Maksu- ja mittauserusteet vaihtelevat myös energiapuun alalajien välillä. Energiakäyttöön ohjautuvasta rankapuusta yleisin korvauseruste on kyselyn perusteella €/kiintokuutiometri. Latvusmassan ja kantojen osalta maksuperusteet vaihtelevat enemmän ja yleisesti käytetään viittä eri yksikköä: €/kiintokuutiometri, €/irtokuutiometri, €/hehtaari, €/tonni ja €/megawattitunti.

Mittayksiköiden suuri määrä sekä eri mittayksiköiden keskinäisten suhteiden epätarkka määrittely koetaan ongelmalliseksi koko ketjussa. Vastaajat kokevat monien mittayksiköiden käytön vaikeuttavan vertailua ja mahdollistavan virheet ja jopa tahallisen vääristelyn energiapuun hankintaketjun eri vaiheissa. Hämmennystä energiapuukaupassa voi aiheuttaa myös perinteisistä ainespuumarkkinoista poikkeavat kauppamuodot. Energiapuukaupassa tienvarsikaupalla on huomattava merkitys: yksityiset metsäomistajat ilmoittavat tienvarsikaupan olevan pystykaupan jälkeen toiseksi käytetyin kauppamuoto. Ensijalostajien ja välittäen mukaan tienvarsikauppa on käytetyin kauppamuoto energiapuun hankinnassa.

Kyselyyn vastanneet pitävät yleisesti megawattituntia oikeudenmukaisena mittayksikkönä ja maksuperusteena, mutta sen käyttö ainoana mittayksikkönä koko hankintaketjussa koetaan hankalaksi. Ennen kuin ostetun energiapuuerän lopullinen energiasisältö selviää, voi ajallisesti kulua hyvinkin pitkä aika. Metsäpäässä ei ole olemassa luotettavia ja nopeita keinoja energiapuuerien energiasisällön määrittämiseen. Metsänomistajan kannalta energiasisällön epäillään olevan vaikeaselkoinen ja perinteisiä ainespuukaupan yksiköitä pidetään tuttuuden vuoksi sopivimpina yksikköinä metsäpäässä. Energiapuun mittauksesta on tehty sopimus ja laadittu energiapuun mittaussopimus, jossa esitetään yleiset periaatteet ja menettelytavat sekä energiapuun mitaustoimikunnan hyväksymät mittausten menetelmät (Lindblad ym. 2010). Energiapuun mittauksen kehitystyötä tehdään jatkuvasti esimerkiksi Metlassa ja eräänä tavoitteena on säätää energiapuunmittauksesta ainespuun tavoin lain tasoisella säädöksellä. Kyselyn perusteella energiapuumarkkinoiden toimijoista loppukäyttäjät suosivat nykyistä sopimusmallia. Sen sijaan energiapuumarkkinoita seuraavien asiantuntijoiden ja energiapuun myyjien mielestä mittauksesta pitäisi säätää lailla.

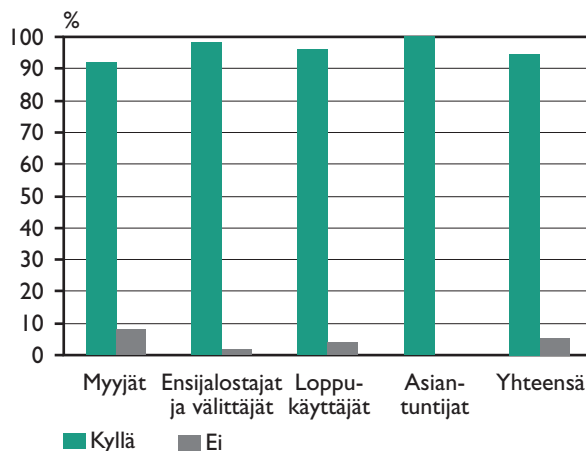
Kaikkien toimijaryhmien vastauksissa korostuivat tuet ja tukipolitiikka energiapuukaupan ongelmana. Tämä liittyyne osittain kyselyn toteuttamisajankohtaan: kestävän metsätalouden rahoituslain (kemera) uudistaminen ja kemera-rahoituksen riittämättömyys, pienpuun energiatukilain (petu) voimaantumisen ongelmat sekä sähköntuotantotukien muutokset ja siirtymäsääntönsäädös eivät ole vahvistaneet käsitystä tukipolitiikan pitkäjänteisyydestä saati lisänneet sen ennustettavuutta. Energiapuumarkkinoilla toimijat kokevat, että toisaalta tuet mahdollistavat energiapuukaupan erityisesti nuorten metsien hoitokohteilta tulevan energiapuun osalta, mutta samanaikaisesti tukien ja tukipolitiikan koetaan sotkevan markkinoita ja lisäävän epävarmuutta.

Tilastointia tarvitaan ...

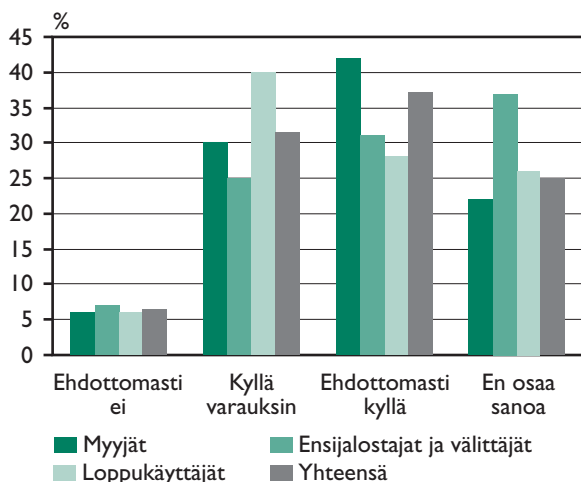
Kyselyn perusteella energiapuumarkkinoiden tilastoinnille on olemassa suuri tarve. Yli 95 prosenttia kaikista vastaajista piti tilastointia tarpeellisena (kuva 1). Kaikki toimijaryhmät kokevat tilastoinnin lisäävään avoimuutta, helpottavan markkinoiden

seuraamista sekä auttavan päätöksenteossa. Tilastointi nähdään jopa edellytyksenä energiapuukaupan kehitykselle. Epäilevästi tilastointiin suhtautuvat pitävät vaihdettavia energiapuumääriä edelleen pieninä ja tilastoinnin tuomaa hyötyä vähäisenä. Lisäksi epäillään, pystytäänkö hajanaisilta ja vakiintumattomilta markkinoilta keräämään kattavaa ja luotettavaa tilastoa. Vastausten perusteella erityisesti tarvitaan tilastotietoa energiapuun metsäpään ”kantohinnoista”, €/m³, energiapuutavaralajeittain (latvussa, kannot, kokopuu ja karsittu ranka). Energiapuutilaston sopivimpana aluejakona vastaajat pitävät samaa aluejakoa kuin ainespuutilastoissa (7 suuraluetta) ja ajallisesti tiedot tulisi esittää neljännesvuosittain.

Energiapuumarkkinoiden toimijat kokevat energiapuukaupan olevan lukuisten mittayksiköiden ja maksuperusteiden vuoksi selkiytymätöntä. Tiedon ja erityisesti luotettavan hintatiedon saannin vaikeus koetaan myös markkinoiden toimintaa ja kehittymistä haittaavaksi tekijäksi. Kaupan tilastointi ja tilaston tarjoaminen toimijoiden käyttöön lisäisi markkinainformaatiota ja samalla ryhdyttäisi energiapuukauppaa. Tilasto ei kuitenkaan synny ilman markkinatoimijoiden omaa panosta. Kyselyn perusteella voidaan suhtautua varovaisen positiivisesti kattavan energiapuun hinta- ja määrätaloston laatimiseen vaaditulla tarkkuustasolla. Kyselyyn vastanneista ainoastaan 6 prosenttia ei halua luovuttaa energiapuukauppatietojaan tilastointitarkoituksiin (kuva 2). 68 prosenttia luovuttaisi tietoja, mutta monet heistä suhtautuvat luovuttamiseen tietyin varauksin. Syinä varauksellisuuteen ovat tietojen ehdoton luottamuksellisuus ja tietosuojakysymykset. Monet vastaajista luovuttaisivat määrätiedot, mutta eivät tarkkoja hintatietoja. Tietojen luovuttamisen epäillään myös tuovan lisätöitä. Neljännes vastaajista ei tiennyt



Kuva 1. Energiapuukaupan tilastoinnin tarpeellisuus vastaajaryhmien näkökulmasta. Kysymys: Onko energiapuukaupan tilastoinnille tarvetta?



Kuva 2. Vastaajien suhtautuminen tai vastaajien edustaman organisaation oletettu suhtautuminen tietojen vapaaehtoiseen luovuttamiseen ei-kaupalliselle, markkinaosa-puolista riippumattomalle toimijalle.

tai ei halunnut ilmoittaa kantaansa tietojen luovuttamisesta tilastointitarkoituksiin.

... mutta käytännön toteutus on haastavaa

Energiapuukaupan tilastoinnille on olemassa suuri tilaus, johon Metla pyrkii vastaamaan. Kokonaan uuden tilaston luomiseen liittyy kuitenkin lukuisia haasteita. Metlan tilastotuotannon lähtökohdana ovat Suomen virallisen tilaston (SVT) laatukriteerit, jotka asettavat vaatimuksia muun muassa tilaston kattavuudelle, tarkkuudelle, luotettavuudelle, yhteneväisyydelle, vertailukelpoisuudelle ja ajantasaisuudelle. Myös tilaston puolueettomuus ja tietosuoja kuuluvat olennaisesti SVT-laatukriteereihin. Energiapuumarkkinoilla, jotka ovat hajanaiset ja toiminnaltaan vakiintumattomat, kattavuus-, tarkkuus- ja yhteneväisyysvaatimukset muodostunevat tilastoinnin kannalta kriittisiksi. Työtä vaatii myös toimijoiden motivointi ja sitouttaminen tiedon vapaaehtoiseen luovuttamiseen. Toteutettu esiselvitys on vasta ensimmäinen askel kohti kattavaa energiapuumarkkinoiden tilastointia ja seuranta. Esiselvityksen tulosten tarkemman analysoinnin perusteella siirrytään seuraavaan vaiheeseen, jossa kartoitetaan potentiaalisten tiedontoimittajien perusjoukko sekä suunnitellaan tiedonkeruu-, raportointi- ja seurantajärjestelmät.

Lähteet

Lindblad, J., Äijälä, O., Koistinen, A. 2010. Energiapuun mittaus. Tapio ja Metla. 31 s. http://www.metla.fi/metinfo/tietopaketti/mittaus/aineistoja/energiapuun_mittausopas_EMT_hyvak-sytty_27092010.pdf

Ennusteiden osuvuus 1994–2010

Metsäsektorin suhdannekatsauksissa esitettävät ennusteet vastaavat Metlan suhdanne-ennusteryhmän tutkijoiden käsitystä todennäköisimmästä kehityksestä perustuen maailmantalouden kasvuennusteisiin sekä muihin taustaoletuksiin markkinoista. Ennusteet ovat siten taustaoletuksille ehdollisia odotusarvoja, ja ennustevirheet johtuvat muun muassa kansainvälisten talouskasvuennusteiden virheistä. Lisäksi ennustevirheisiin vaikuttavat virheet talouspolitiikan päätöksentekijöiden käyttäytymisen arvioinnissa, virheet käytössä olleissa tilastoissa ja niiden ennakkotiedoissa, talouden rakennemuutokset ja satunnaisvaihtelu.

Seuraavassa tarkastellaan suhdannekatsauksen piste-ennusteiden toteutumista viimeisen 17 vuoden aikana (1994–2010, kantohintojen osalta 1996–2010). Kunkin vuoden ennuste on tehty edeltävän vuoden syksyllä sen tiedon perusteella, mikä

on ollut käytettävissä syys–lokakuun vaihteessa. Hintavertailut on tehty nimellishinnoin.

Taulukossa on esitetty kaksi vertailulukua. *Ennustevirheen itseisarvon mediaani* kuvaa virheen suuruutta keskimäärin vuosina 1994–2010. *Ennustevirheen mediaani* kertoo ennusteen mahdollisesta systemaattisesta harhasta. Jos ennuste on vaihdellut satunnaisesti toteutuneen arvon molemmin puolin, virheen mediaanin pitäisi olla lähellä nollaa. Tällöin ennuste olisi systemaattisesti harhaton. Suhdannekatsauksessa raakapuun kantohinnat ja markkinahakkuut on useimmiten ennustettu parhaiten. Sen sijaan metsäteollisuustuotteita koskevissa ennusteissa virheet ovat olleet suurempia. Vientimarkkinoiden taloussuhdanteet ja kilpailutilanteen muutokset heijastuvat paperi- ja saha-teollisuuden vientiin, tuotantoon ja hintoihin voimakkaammin kuin kotimaan raakapuumarkkinoille.

Eräiden keskeisten muuttujien ennustevirheet keskimäärin 1994–2010, %

Muuttuja	Ennustevirheen itseisarvon mediaani	Ennustevirheen mediaani
Sahatavaran tuotannon määrä	11,2	-3,6
Sahatavaran viennin määrä	8,4	1,4
Sahatavaran viennin yksikköhinta	8,2	1,1
Paperin tuotannon määrä	5,2	2,0
Paperin viennin määrä	7,9	1,0
Paperin viennin yksikköhinta	4,8	4,8
Mäntytukin kantohinta	3,4	-1,2
Kuusitukin kantohinta	4,2	-3,7
Mäntykuidun kantohinta	7,3	3,3
Kuusikuidun kantohinta	5,4	0,3
Markkinahakkuut	5,5	0,3